

ИЗДАТЕЛ

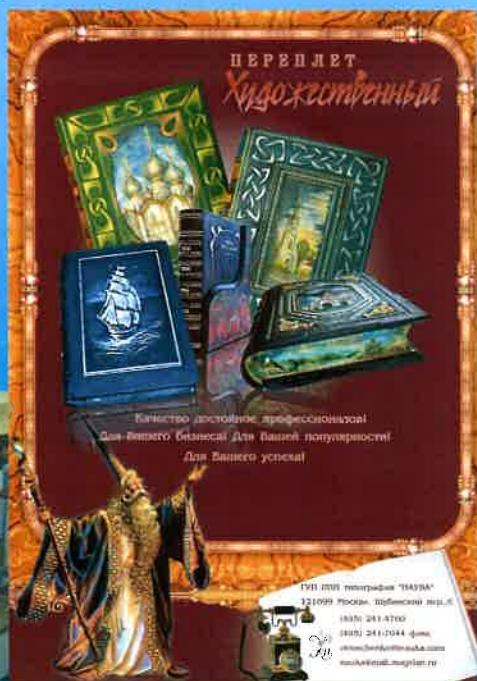
научно списание за книгата

година X

2008 / брой 3-4

В МОСКВА ТЪРЖЕСТВЕНО ОТБЕЛЯЗАХА
280-ГОДИШНИНАТА
НА АКАДЕМИЧНОТО КНИГОИЗДАВАНЕ В РУСИЯ

ДИРЕКТОР

проф. д.и.к.н. Стоян Денчев

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ**Главен редактор**

доц. д-р Лъчезар Георгиев

проф. дпн Пламен Легкоступ

проф. дин Иван Стоянов

доц. д-р Стефан Коларов

проф. дфн Мария Младенова

Графичен дизайн

Иван Иванов

Технически редактор

Райна Карабоева

Коректор

Цветанка Рашкова

Научни консултанти

проф. дфн Ани Гергова

проф. д-р Анчо Калоянов

ISSN 1310-4624

5000 Велико Търново
ул. „Теодосий Търновски“ № 2,
ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“

1784 София
бул. „Цариградско шосе“ № 119
Специализирано висше училище по
библиотекознание и информационни технологии

ИЗДАТЕЛ

НАУЧНО СПИСАНИЕ ЗА КНИГАТА

ГОДИНА X, № 3-4, 2008

ВЕЛИКОТЪРНОВСКИ УНИВЕРСИТЕТ

„СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“

СПЕЦИАЛИЗИРАНО ВИШЕ УЧИЛИЩЕ

ПО БИБЛИОТЕКОЗНАНИЕ И ИНФОРМАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ

СЪДЪРЖАНИЕ

Доц. д-р Лъчезар Георгиев. В МОСКВА ТЪРЖЕСТВЕНО ОТБЕЛЯЗАХА 280-ГОДИШНИНАТА НА АКАДЕМИЧНОТО КНИГОИЗДАВАНЕ В РУСИЯ	2
СЕДМА НАЦИОНАЛНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ “БИБЛИОТЕКИ – ЧЕТЕНЕ – КОМУНИКАЦИИ”	10
Проф. д.ф.н Георги Василев. БЪЛГАРСКИ ИЗДАТЕЛСТВА И ИЗДАНИЯ В ЧУЖБИНА	11
Доц. д-р Жоржета Назърска. “ДА ОБИЧА РОДИНАТА СИ И ДА РАБОТИ ЗА НЕЯ”: ПУБЛИЦИСТКАТА И ПРЕВОДАЧКАТА СТЕФАНИЯ ИКОНОМОВА-МИРСКА (1858–1937)	14
Д-р Люба Цветкова. КНИГОИЗДАВАНЕ И ИЗДАТЕЛСКО-ТЪРГОВСКА БИБЛИОГРАФИЯ ОТ 1944 ГОДИНА ДО ПЪРВИТЕ ГОДИНИНИ НА ПРЕХОД КЪМ ПАЗАРНО СТОПАНСТВО	18
Ст.н.с. д-р Никола Р. Казански. ИНТЕЛЕКТУАЛЕЦ И МОРАЛ (Размисли на един библиотекар след аутодафе)	29
Виолета Божилова. “РИТЪМЪТ НА ВРЕМЕТО” ИЛИ ФЕНОМЕНОЛОГИЯТА НА РИТУАЛНИЯ ТАНЦ ВЪРХУ ЖАРАВАТА В БЪЛГАРИ	32
Светлозар Стоичков. МЕТОДОЛОГИЯ ЗА ИЗГРАЖДАНЕ НА СИСТЕМНО-СТРУКТУРНА КАРТИНА НА ИНФОРМАТИЗАЦИЯТА У НАС: ПАНОРАМА НА ЕЛЕКТРОННИТЕ САЙТОВЕ ПО ШИРОК СПЕКТЪР ОТ ОБЛАСТТА НА ИНФОРМАЦИОННО- КОМУНИКАТИВНАТА СФЕРА	34
Н.с. Диана Ралева. ФЕНОМЕНОЛОГИЯ НА БИБЛИОФИЛСТВОТО	38
Доц. д-р Мария Гуленова. “МЕЖДУНАРОДНАТА ЛИГА НА АНТИКВАРНИТЕ КНИГОТЪРГОВЦИ”	40
Проф. д.и.к.н. Стоян Денчев, ст.н.с. д-р Милен Куманов, проф. дпн Александра Куманова, ст.н.с. д-р Никола Казански. ЕКСПЕДИЦИЯ В ИРАН ЗА УСТАНОВЯВАНЕ ИСТОРИОГРАФСКАТА ИНФОРМАЦИОННА КАРТА НА НЕСТИНАРСКАТА ФЕНОМЕНОЛОГИЯ В БЪЛГАРИЯ	45
Проф. Мотко Бумов. ГРАФИКЪТ ХРИСТО ЦАЦИНОВ	58

СПЕЦИАЛНА КОРЕСПОНДЕНЦИЯ

В МОСКВА ТЪРЖЕСТВЕНО ОТБЕЛЯЗАХА 280-ГОДИШНИНАТА НА АКАДЕМИЧНОТО КНИГОИЗДАВАНЕ В РУСИЯ

Списание „Издател“ присъства като визия, интерес и оценка в дните на големия научен форум. Високо качество, професионализъм и прекрасни художествено изработени подвързии представи на своите гости голямата московска печатница „Наука“

доц. д-р Лъчезар Георгиев

Впечатляващ научен форум събра учени от Русия и чужбина на Международна научна конференция „Книжная культура. Опыт прошлого и проблемы на современности“, посветена на 280-годишнината на академичното книгоиздаване в Русия. През двата дни международната научна конференция отрази разнообразни гледни точки за развитието на книгоиздаването и разказа за бележити прояви на руската книгоиздателска академична традиция. Посещението в Типография „Наука“ към едноименното научно-производствено обединение при Руската академия на науките бе блестящ завършек на програмата, организирана от руските колеги.

София – Москва от птичи поглед и септне – по огромните булеварди на мегаполиса...

Изпитах неволна гордост, докато преминавах по европейски подредения и новичък Терминал *гве* на софийската аерогара. Сещам се, че съвсем насърко в алманах „Мизия“ бях отпечатали последната редакция на разказа ми „Бедните роднини“ и действието се развиваше на обновения първи терминал на столичното летище. Сега, подобно на своя герой – професор Савов, бях повече от доволен от обстановка, която ме накара скоро да забравя принизеното си самочувствие, с което преди доста време назад бях излетял за столицата на Европа – Брюксел. Оттам ми останаха няколко репортажни пътеписа, и цял сборник разкази и онова привидно възхищение, с което говореха белгийците за книгите ми, като между другото вметваха полуушеговито – ох, щом имате толкова авторски издания, значи сте богат човек, а аз с лицемерна усмивка отвръщах, че не се оплаквам

от съдбата си, макар че тъкмо в този момент си броях осъдната валута. Впрочем въпросът на белгийците в края на срещите ни бе никак непринудено логичен – и все пак, доктор Георгиев, кога е вашият обратен самолет за София?! Тогава мислех, че никога тези хора, обсебени от комплекса представи за българи, нямаше да ни приемат, и все нещо щях да си имат наум. Само десетина години след това вече бяхме равноправни членове на същата тази Европа, и нейните врати полека-лека се отваряха, независимо от скандалите за пропилените еврофондове, корумпирани лица по висшите ешалони на властта у нас, подозренията към политическата класа и съдебната система.

Как обаче щях да ме приемат в Русия, не си бях задавал въпроса. Опитвах да си отговоря, докато огромният аеробус на „Аэрофлот“ се носеше високо над облаците, на единайсет хиляди метра височина и руските стюардеси любезно се усмихваха, подавайки ни вестниците „Ведомости“ и „Комсомольская правда“ заедно с многоцветния бордови журнал на руските авиолинии за декември 2008-ма. И септне, когато Евгени, шофьорът на ладата последен модел, почти излятя от паркинга пред терминала на московското летище Шереметево, щях да срещна разноцветните светлини на един огромен и непознат мегаполис, прострян на стотици километри, изпълнен с последен модел луксозни западни коли, джипове, и да си кажа, че представата ми за руската столица е твърде бегла и няма нищо общо със сегашната импозантност и великолепие от булеварди, сгради, украсени магазини, љелочки – руските новогодишни

елхи, които внушаваха една приятна зимна топлota и уют с разноцветните си светлинни гирлянди. А докато пътувахме из лабиринтите на широките московски улици, претърпани от автомобили, Евгени не спираше да ме разпитва – за пръв път ли стъпвам на руска земя, идвал ли съм по-рано в Москва.

Позабравил спреженията и падежите, опитвам да възстановя познанията по руски език и с помощта на Миша – мой официален посрещач на летището, изпратен по поръка на руските колеги, кандидат на педагогическите науки, се опитвам да поддържам разговора. Огорчен, нашият шофьор научава, че вече сме в структурата на НАТО, смятан от повечето руснаци за стар противник на Русия, който постепенно се разширява в опасна близост до нейните граници. Все пак миролюбиво си обещаваме да не подхващаме за политиката, която не е лъжица за устата на обикновени люде като нас. Евгени пък признава, че работи като охрана на самия кмет на Москва г-н Лужков, обаче е съвместител и към научно-производственото обединение „Наука“, където се грижи за транспортиране на десетките гости на издателството и полиграфическия комплекс (а навсякъде и за тяхната сигурност в необятния град!). Така си помага за издръжка на семейството. Мнозина като него работят на повече от една работа, за да си осигуряват приличен живот в иначе една от най-скъпите столици на света. А работата на Евгени по превоза на гостите е твърде отговорна за мащабите на огромния и простран на стотици квадратни километри площ град, близо два пъти по-голям от населението на България, където изпитанията в трафика са хиляди, задърстванията – всекидневие, агресията е налице, а калените в движението московчани стоически понасят неимоверно голямото движение.

През следващите дни с насмешка ще си спомням за задърстванията по софийските булеварди и те ще ми се сторят детинска игра пред огромната „пробка“ – затапванията – сиреч задърстванията из московските улици и булеварди. Движението е в няколко ленти, но на места твърде нерегулирано, огромни потоци например се изнлизват по булевард „Тверская“, край Москва река, в централната част, край министерства и недалеч от самия Кремъл, а Евгени нарочно върти край всички по-забележителни места и дори ми позволява да снимам през полуоткрехнатия прозорец, откъдето нахлува сух московски студ минус шест градуса, с лека мъгла, забързани минувачи края лъскавите магазини, кафенета, сладкарници, хотели. Сам дори ми сочи кръстосаните забити релси някъде встрани на един от булевардите – дотук стигнали немците, сега паднали дъждове снегове, дошли на помощ сибирските полкове с подкрепата на танковете „Т-34“ и водени от славния маршал Жуков, за

пръв път нанесли през Великата Отечествена война съкрушаващ удар на непобедимите дотогава германски дивизии. Затананиквам песен от Владимир Висоцки и Евгени минава уж случайно край гробището на прославените руски личности, където е погребан и поетът с китарата, така добре познат и у нас със своята десидентска и непобираща се в никакви норми и щампи личност.

Зашеметен от великолепието и шума на столичния град, продължавам да разпитвам за различни сгради и забележителности подобно на малко дете, впечатлено от необичайното и твърде различното, от красотата, могъщото дихание и невероятните мащаби на тази толкова различна от другите големи градове на света столица.

С мен и Евгени се возят още двама руски колеги – Нина Пономарева, доцент в Държавния университет за култура и изкуство в Санкт Петербург и Марина Крошнева, доцент в държавния технически университет на град Уляновск; впоследствие към нас се присъединява и н.с. Татяна Кулматова от библиотеката на Руската академия на науките в града на великия Пётър I. Научавам любопитни факти из живота на техните институции. Усещам, че проявяват интерес към научния живот, университетското и академичното издаване в България. Забелязали са публикацията ни с проф. Стоян Денчев за съвременните тенденции в българското академично книгоиздаване, слушат с внимание и резюмето на доклада, който чета на книжен руски език с микрофон в ръка пред голямата аудитория, събрана за пленарните доклади в салона на Типография „Наука“. Това резюме всъщност е повече от четири страници, репетирай съм всяко ударение и произношение предварително под ръководството на преподавател по руски език още в България, препочитам съм го и в хотел „Възход“, където съм отседнал, затова сега ми е сравнително по-лесно. Усещам се уверен, материията ми е позната, дори показвам нашето научно списание за книгата „Издател“ и подарявам на водещия заседанието чл.-кор. на РАН Владимир Иванович Василев екземпляри от българското издание. Г-н Василев също има топло отношение към България – две негови научни книги са преведени у нас.

Към „Издател“ проявява интерес и проф. Юрий Столяров, главен научен сътрудник при Научния център за изследване историята на книжната култура на РАН при научно-производственото обединение „Наука“ – Москва. Проф. Столяров разгърща последния брой 1-2, 2008 на сп. „Издател“ и се натъква на приятна изненада – рецензия за своя книга в съавторство: „Библиотечный фонд для детей“. Успява да вземе от Вл. Василев екземпляр на „Издател“ и ми благодари; разменяме адреси, интересува се за това

единственото у нас научно списание за книга и издателска дейност, напомня ми да поздравя проф. Мария Младенова и други негови познати от СВУБИТ – София. Тук се запознавам с още редица интересни фигури на учени и хора от структурата на издателство „Наука“.

Гостоприемство, топлота, професионализъм

Руснаците са хора топли и гостоприемни. Независимо от вътъра на политическите промени, който е преминал и над Москва, и над София, контактите с България на научно равнище продължават и дори се задълбочават. Пример за това е и настоящата научна конференция, в която участват и няколко български автори. Докладите са получени две седмици преди конференцията и оформеният с вкус и професионализъм сборник „Книжная культура. Опыт прошлого и проблемы современности“ (Москва, Наука, 2008) се раздава предварително на участниците от няколко държави – България, Германия, Украйна, Беларус, както и представители от различни университети, научни институти и академични издателства от цялата Руска федерация. Пример за това е и дейността на преподавателката от СВУБИТ – София, доц. А-р Елена Ю. Павловская – изпълнителен директор на Представителството на РАН по научноиздателската и информационната дейност в България и страните от Източна Европа, член на Съвета по книгоиздаване при Международната асоциация на академиите на науките. Не мога да си скривя душата, че благодарение на Елена Павловска бе осигурено безпрепятственото и своевременно осигуряване на визата за това мое пътуване до Москва, бързо бяха преодолени бюрократични формалности в руското консулство в София. Виждали сме доц. Павловска да съдейства и за на други международни прояви, свързани с представянето на руската книга в България, а това ни изпълва с надежда, че добrite контакти в годината на България в Русия и през новата 2009-та, а и занапред, ще продължат.

Не мога да пропусна и отличната организация, вдъхновена от г-жа Наталия Михайловна Мышковская – директор на Центъра за издателско-полиграфически програми при Научно-производственото обединение Академиздатцентр „Наука“ към РАН и проведена сякаш „по ноти“ под нейното пряко ръководство. С неизменната лъчезарна усмивка върху устните тя бе навсякъде, отделяше внимание за всеки от гостите и участниците, бдеше за транспорта и своевременно то им превозване преди и в края на всеки от работните дни. И аз изгубих едно от големите си притеснения, свързани с пътуването из огромния метрополис – гостите се бяха погрижили за всичко, знаеха за проблемите със задръстванията и за огромния московски трафик, за нуждата да изпием ободряващо кафе и

да се подкрепим със закуска или обяд, вдигна се тост с чаша вино за паметния юбилей, домакините дори се бяха постарали за великолепния завършек на първата вечер – 18 декември, като за участниците и гостите на форума бе организиран концерт на една от най-успешните съвременни вокални групи за модерна музика в Русия – **Хор Турецкого** (великолепният хор на Михаил Турецки), известен далеч зад пределите на родината си. Близо час и половина звучала мощно, пътно и напористо добре напасваните гласове на десетината хористи, всеки от които бе и солист и участник в хора – бас, баритон, първи и втори тенор. Изумителна спойка на вокалните хармонии, изключителни аранжименти преливаха от песен в песен – първо на руски балади, после на френски, италиански и английски песни, като интерпретациите на групите „Куин“ и „Скорпиънс“ бяха зашеметяващи – „Шоуто трябва да продължи“ и „Бохемска рапсодия“ на Фреди Меркюри звучаха тъй, сякаш отново великият вокалист бе оживял и вдъхваше нови надежди, някакво велико огнищие струеше от тази божествена музика, а след финала, за секунди залата бе онемяла от възхищение.

Хорът на М. Турецки тази вечер бе пял като на генерална репетиция за най-великото си представление – в тази впечатляваща с акустиката си зала младите и амбициозни хористи репетираха, тук осъществяваха творческите си планове и сега, за 280-годишнината на руското академично книгоиздаване бяха дали един светъл и достоен пример за принос на музиката към науката и изкуството на книгата.

За някои по-важни изказвания на участниците във форума

Целият текст на докладите от конференцията в издателство „Наука“ се съдържат в сборника „Книжная культура“ и аз няма да ги преразказвам, нито ще превеждам текстовете, по-скоро ми се иска да отбележа по-главното от онова, което лично мен ме впечатли като позиция и лично присъствие на отделните автори. Още повече че те идваха от чужбина, от различни краища на бившия Съветски съюз, някои дори пазеха респектиращо-почтителното си отношение към Москва като център на научни прояви от този тип, като обединяващо звено на книжната култура на народите от бившия Източен блок. Освен пленарното заседание, в което участваха изтъкнати учени от областта на книгоизданието и историята на книжната култура, и в което бе поставен и нашият доклад с проф. Стоян Денчев за съвременното българско академично книгоиздаване, в хода на конференцията работеха и две секции: „Академическое книгоиздательство. История, теория практика“ и „Научное и учебное книгоиздание, книгоразпро-

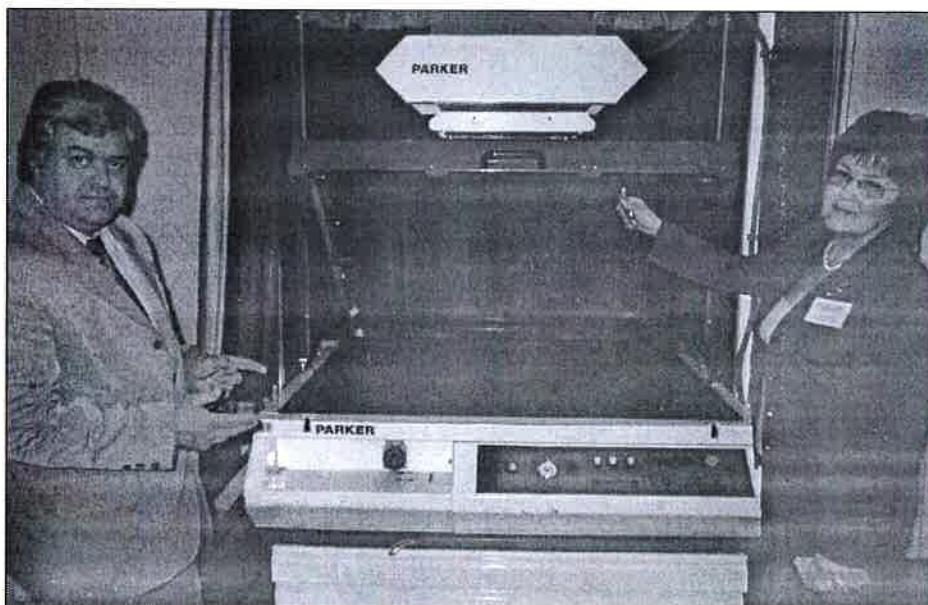
Във фоайето
на Типография „Наука“,
в близост
до фирмения книжарница
бе представена изложба
на научни поредици и издания

странение, книгообмен“. Разбира се, най-интересното бяха онези факти, документи и архиви, които бяха показани в пленарните доклади и последващите заседания и които илюстрираха дълголетната съдба на академичното книгоиздаване в Русия.

Докладът на чл.-кор. В. И. Василев „Академическая книга и книжная культура на различных этапах культурно-исторического процесса“ проследи историята на най-старото и крупно научно издателство в Русия, чиито исторически корени се намират още в 1728 г., когато прилежащата към тогавашната Академия на науките печатница става предшественик на съвременното издателство „Наука“ и издателско-полиграфический комплекс на Руската академия на науките – в тази далечна епоха излизат първият том на научния академичен орган „Комментарии Петербургской императорской Академии наук“ и за първи път на руски език вестникът „Санктпетер-

бургские ведомости“. Разделянето на издателските и полиграфическите функции и самостоятелната регистрация на издателството става на 14 април 1923 г. Авторът предлага и своя периодизация на руското книгоиздаване. *Първият период* според него обхваща дейността на Академическата типография като издателски орган на Академията на науките от 1727 г. до първата четвърт на ХХ век (тук се включва първият етап 1727–1747 г., когато се заражда и утвърждава академическото руско книгоиздаване и страната се обезпечава с книги със светско съдържание; вторият етап от втората половина на XVIII век – тогава се оформя главният книгоиздателски център на Русия; третият етап – XIX век до първата четвърт на ХХ век, когато се извършва специализацията на изданията за научна литература, а Академическата типография става действащо научно издателство с водеща роля в книгоиздателските процеси. *Вторият период* е

Пред едно
от модерните
експониращи устройства
в Типография
„Наука“ – Москва

начало на структурното формиране на издателско-полиграфическия комплекс при Академията на науките с един преходен етап (1917–1923) и последващ етап – до 1941 г., когато се създава и утвърждава издателството като самостоятелно учреждение на Академията на науките, давайки началото и на структурното формиране на този издателско-полиграфически комплекс. Третият период маркира времето на Великата Отечествена война, когато академичното книгоиздаване работи в служба на отбраната на страната. Четвъртият период включва академическото книгоиздаване в поствоенния период, което е време за възстановяване на научния потенциал на държавата (1945 – средата на 50-те години на XX век). Петият период се вписва в рамките на „перестройката“ на издателския репертоар в условията на преимуществено развитие на научните списания, серии и продължаващи издания, рационализиране и техническо обновяване в издателско-полиграфическия комплекс (от средата на 50-те години на XX век до края на 80-те години на века). Шестият период включва академическото книгоиздаване в съвременни условия – при decentralизация на издателските дейности в Академията на науките, като се съхрани единството на общоакадемическия издателско-полиграфически комплекс. Според Василев десетки реализирани от издателство „Наука“ издания, са преведени или се разпространяват като оригинални издания в чужбина. Важно място в тези дейности днес има Научният център за изследване историята на книжната култура, създаден в края на 2001 г. от президиума на Руската академия на науките и влязъл в структурата Научно-производствено обединение „Наука“ при РАН.

На големия еcran в конферентната зала директорът на Архива на Руската академия на науките к.и.н. Виталий Ю. Афиани показва документи за учредя-

ването на Академическата типография в 1711 г. в С. Петербург и дейността ѝ през следващите десетилетия. Интересен факт бе представянето на модел на скоропечатна машина „Лилипут“ от 1895 г., подготвена в Академическата типография. Зрителите видяха и първия герб 1711–1727 г. „Первая академическая типография“. Изтькнато бе, че известният акад. Д. С. Лихачов е работел по проучване на руската Академическа типография и обичал да посещава тази уютна и добре уредена печатница.

В хода на изказванията бяха отбележани важни факти от летописа на академичната издателска и книгоразпространителска дейност. Така например бе посочено, че „Академ-книга“ е основана през 1928 г., а през 1930 г. е създаден сектор за разпространение на книги, като впоследствие се изграждат „магазины“ (книжарници) в Москва, Санкт Петербург, Новосибирск, Красноярск и в още десетки възлови селища в цялата страна, като по този начин се изгражда голяма разпространителска мрежа на академичното книгоиздаване. Показана бе и структурата на издателство „Наука“ при РАН (Академиздатцентр), със съответните регионални представителства. Същевременно бяха дадени и примери за пълноценна дейност и на други академични издателства. Докладът за научно-издателския съвет на Националната академия на науките на Украйна бе представен с таблици, диаграми и схеми за хода на издателската продукция през годините в хронологичен план. Изтькнаха се проблемите с разпространението на академичната книга в Украйна. Показаха се библиотечните серии като „Наука для всех“, „Наука Украины в мировой информационном пространством“, а също и периодични издания, каталоги и пр. Игор Р. Алексеенко направи обзор върху дейността на издателството „Наукова думка“ (Научна мисъл) в Киев, използвайки преките си наблюдения като генерален

П. В. Шершуков представя на своите гости висококачествени материали за книгите с художествена твърда подвързия

директор на издателския комплекс. Той очерта нерешени въпроси с книжния пазар на научни издания. Не пропусна да съобщи, че издателството разполага с опитни редакторски кадри и стремежът е те да се запазят въпреки нежеланието на държавата да подпомага сектора. Конюнктурата на книжния пазар налага да се промени репертоарът – да се издават повече учебници за университетите, речници, научнопопулярна литература.

Галина Ф. Низяева представи издателската дейност във Владивосток, където на базата на съществуващ научно-издателски сектор е формирано модерно издателство с добра полиграфическа база за производство на книги и списания, някои от които с впечатляващ цветен печат. Не липсват обаче и проблеми – така например авторите си дават книги на набрани и само използват научната издателска марка. Затова ежегодно вече всеки научен автор кандидатства с произведението си на конкурсни начала, като го представя пред независим експертен съвет. Всеки експерт дава своята оценка и авторите, събрали най-висок бал, биват включвани в издателския план. Издателството разработва и речник на издателските термини, в който ще се изясняват и новите държавни стандарти ГОСТ при подготовката и производството на книгата.

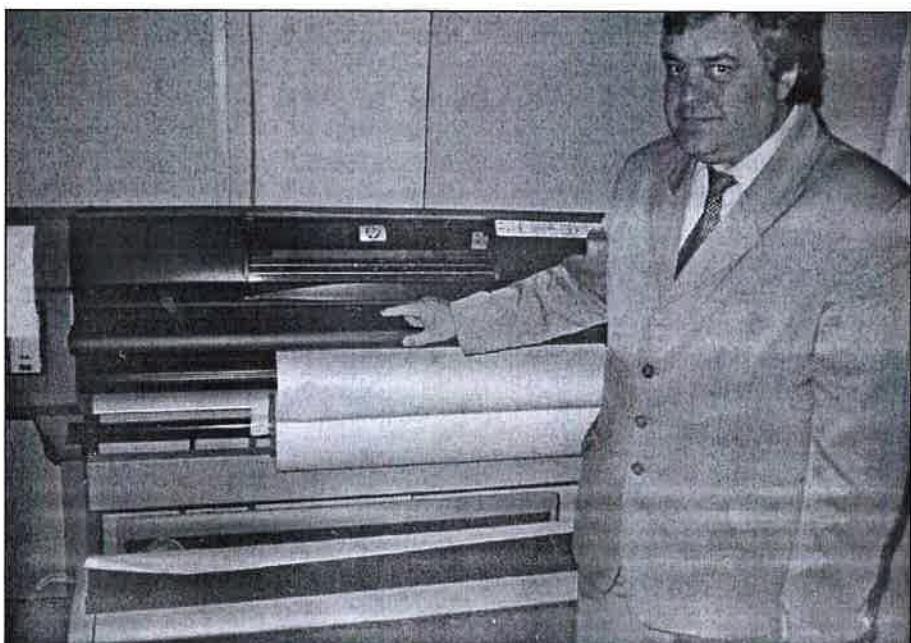
Татьяна В. Кульматова направи анализ на документалните източници от Императорската академия на науките в Санкт Петербург. Нина В. Пономарева обърна внимание върху библиографското обезпечаване на академичното книгоиздаване. Наия В. Бекканова поднесе впечатляваща информация за издаваното на немски език до 1891 г. в С. Петербург и предназначено за чужбина обзорно научно списание „Russische revue“ (Руссише ревю). Михаил Ю.

Киселев акцентира върху издаваните до 1963 г. архивни справочници за документалния комплекс Архив на Руската академия на науките (издадени са 29 справочника, а след 1963 г. академичният архив в С. Петербург се отделя и функционира самостоятелно.) В момента московският Архив на РАН се изгражда като голяма електронна библиотека.

Директорът на библиотеката на РАН в С. Петербург Валерий П. Леонов се спря върху „теорията на компромиса“, правейки паралели между традиционната и електронната книга, като предупреди, че социално-комуникативната неопределеност означава невъзможност за пълно описание на електронната книга. Необходимо е да се разгледат досегашните аргументи в полза на дигиталните издания. Не бива да се рискува, тъй като днес читателят е застрашен от буквально изчезване на информацията, ако оригиналите се премахнат и останат само техните електронни заместители. Затова печатната и електронната форма следва непременно да се съчетават в бъдеще, така ще бъдат премахнати много груби грешки в опазването на ръкописното и печатното наследство.

Из голямата московска печатница „Наука“

Макар за конференцията бяха записани няколко български учени и докладите им също бяха публикувани в споменатия сборник, бях единственият наш участник „на живо“ в научния форум и навсярно затова и вниманието към мен бе специално, а по-върно щеше да е – защото вече имаше добре изградени традиционни контакти, та присъствието на представител от България се считаше за важен знак към институцията. Не скрих пред домакините предпочитанието си – да разгледам печатницата на научно-

Широкоформатен плотер за цветен дигитален печат в Типография „Наука“

В участъка за художествена подвързия се изработват редки и ценни издания с вкус и изящество

производственото обединение *Издателство „Наука“*. В програмата подобна инициатива не се предвиждаше, но любезната Наталия Михайловна Мышковская се постара да организира посещението, а край мен се събраха още десетки любопитни участници, предимно от по-далечни области на Русия, които досега също не бяха посещавали голямото полиграфическо предприятие. Позволиха ми и да снимам из участъците и отделите.

Външността на голямата московска печатница *„Наука“* започва още през 1922 г. През годините се променя структурата и профилът на това крупно предприятие на руската полиграфия, но идеята остава една и съща – да създава качествени издания, да обслужва научноизследователската дейност, реализирайки солидна научна продукция от книги и научна периодика. През 1945 г. печатницата е предадена за стопанисване от Академията на науките на СССР, а от 90-те години на ХХ век е водеща полиграфическо-издателска структура на Руската академия на науките (РАН). Всяка година печатницата произвежда над 2500 заглавия на книги и списания, като общият им тираж възлиза на повече от 4 млн. екземпляра, при това изпълнени със завидно качество и професионализъм.

Процесите в предпечатна и отпечатването предлагат най-доброто от съвременната полиграфия – офсетов едноцветен и многоцветен печат, цифров печат, автоматизирани книговезки процеси при изработката на меката и твърдата подвързия, ръчна художествена изработка на книги, илюстрационни албуми и енциклопедии. Освен солидните книги с твърда подвързия в печатницата се изработват многоцветни плакати, афиши, рекламни буклети и листовки, проспекти, каталоги, календари, фирмени

бланки, красиви папки за поздравителни адреси, както и десетки периодични издания на РАН.

В производствения отдел на типографията технолозите могат да демонстрират на издателите разнообразни варианти при оформлението на книгите, списанията и рекламните материали, така че всеки клиент нагледно да разгледа как ще изглежда изданietо още преди неговото отпечатване.

В отдела „Допечатна подготовка“ се работи с продукти на *IBM* и *Macintosh*, използва се технологията Screen Cezanne за сканиране с висока разделителна способност. Работи се с всякакви оригинали и се приемат електронни макети по виртуалната мрежа с помощта на достъпен софтуер, дори се предлага широкоформатен печат на плотер *HP Design Jet 5500*. В отдела се извършва сканиране с цветоотделение, правят се цифрови цветопроби, графичен дизайн и макетиране на изданията.

Във връзка с подобряване на работата с клиентите в производствения отдел са изгответи предварителни калкулации на предлаганите печатарски услуги с посочване на цените в рубли. Калкулациите засягат тиражите от 500 до 5000 екземпляра, отпечатването за печатна кола в един или повече цветове, като се указва видът на хартията – Сиктикварская и Галери Арт в грама на кв.м. Калкулира се и екстри като лакиране на корица и обложка. В типография *„Наука“* се работи с каталоги за различните видове хартии и книговезки материали за подвързите.

В един от отделите – за книговезки материали, се срещаме с к.техн.н. Пътър Викторович Шершуков. Той е преподавател в московския полиграфически колеж, а същевременно е генерален директор на фирмата „Бумага-импекс“, заемаща офис и складово помещение за книговезки материали в комплекса *„Наука“*. Според П. В. Шершуков в Русия се произвеждат материали за книжни подвързии, но те не

Наталия Михайловна показва ръчно изработена подвързия на библиофилско издание в участък „Художественного переплета“ на Типография „Наука“

блестят с кой знае какво високо качество, затова не-
говата фирма се е насочила да търгува с вносни
материалы, които осигурява и за нуждите на мос-
ковската академична печатница. Казва ни, че европ-
ейците не правят компромиси с качеството – така
италианци и испанци произвеждат висококачествен-
ни книgovезки платна с имитации на животинска
кожа, на ефекти – например морска трева. Изкуст-
вената кожа позволява да се постигнат добри ре-
зултати. Материалите за подвързия са термоактивни
и това позволява да се нанася печат по известните
термографски способи. „Ние работим по каталоги.
Правим точни и бързи доставки. Но все пак не всичко
при търдата и художествената подвързия се
решава от материалите. Ако ръцете на работника
не струват, могат да развалят и най-прекрасните
ефекти върху изкуственото книgovezko платно, върху
книговенила, смята дългогодишният специалист.

Правя снимки в участъка за цифров печат – там
отпечатват корици за научните списания на дигитална
машина *Doci Color 5000*, а книжното тяло печатат на
холандска дигитална машина *OCE*. Наталия, ръко-
водителка на участъка, ни обяснява подробно пре-
димствата на тази добре работеща технология за къси
тиражи. В печатния цех тъкмо подготвят за печат
голямата офсетова машина *Poligraph Ultraset 72*, сегне
се прехвърляме в книgovезкия цех за промишлена
подвързия, където ни показват още една солидна
линия – голяма машина за подлепване на фирмата
„Мюлер Мартини“.

Най-дълго се задържаме в отдела за художествена
подвързия – Участок „Художественного переплета“. Завеждащата участъка Татяна Василевна ни показва
ръчна релефна изработка върху подвързия и вели-
колепно изработени форзаци, футляри от изкустве-
на и естествена кожа, красиви цветни обрези

върху обемни и големоформатни издания с търда
подвързия. Няма две мнения, всичко тук се прави на
ръка с такъв финес, усет и вкус, та думите са твърде
оскъдни да предадат всеобщото ни възхищение от
майсторството на руските художествени книgovезци,
от работата им с филетки, фини длета, четки, от
изкусното ръчно нанасяне на златно и цветно фолио
върху папките с търдата подвързия. Този отдел е
гордостта на печатницата. Тук поръчките са много,
всяка подвързия на ръка струва много, а се поръчва
какво ли не – от художествено инкрустираните фут-
ляри, през изящните папки с поздравителни адреси,
многоцветните ръчно изрисувани обрези, та до ен-
циклопедиите и изданията в библиофилски тиражи,
предназначени за ценители и колекционери на кра-
сиво и майсторски изработената руска книга. А това
е гордост за Типография „Наука“, гордост и за изда-
телско-полиграфическия комплекс, който и в на-
вечерието на новогодишните празници работи на
пълни обороти, отбелязвайки с гордост и достолеп-
ние 280-годишнината на академичното книгоизда-
ване в Росия – страната, която ми става още по-
близна, и от която там, на единайсет хиляди метра, в
аеробуса, високо над белите вълни от облаци и без-
брежна синя необятност, оставам с топлината на
щедрите руски души, със спомена за толкова прия-
тели и дружелюбни лица, които навсярно винаги ще
ми липсват в България, сред забързания делник и
трудностите на всекидневието, и които ще ми служат
като един образец за достойна и дълголетна мисия в
полза на книгата и книжовността. И които не ме
попитаха кога ще си тръгна, кога ми е самолетът за
София, а искаха да остана, и да видя, и да научава
повече, и да продължим с бъдещите наши срещи!
Нешто, на което само широката славянска душа е
способна.

СЕДМА НАЦИОНАЛНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ „БИБЛИОТЕКИ – ЧЕТЕНЕ – КОМУНИКАЦИИ“

На 21 и 22 ноември 2008 г. в Народна библиотека „П. Р. Славейков“ – В. Търново, се проведе Седмата национална научна конференция „Библиотеки – четене – комуникации“, в която участваха университетски преподаватели, библиотечни, музейни и информационни специалисти от страната. Големият научен форум бе посветен на 100-годишнината от обявяване Независимостта на България.

Конференцията бе открита от директора на библиотеката г-н Иван Александров.

Специално приветствие пред участниците и гостите поднесе доц. д-р Лъчезар Георгиев – ръководител на катедра „Библиотекознание и масови комуникации“, в което се казваше:

„И пак тук, в старата столица, в храма на културата и духовността, отбелзваме по свой начин – с благоговение, с достойността и гордостта на учени, университетски преподаватели, библиотечни и информационни работници, творци на словото, бележития юбилей – 100-годишнината от обявяването на независимостта на Майка България!

Сякаш отново чуваме тържествените химни и маршове, виждаме изпънатите редици на магата българска войска пред крепостта; сякаш отново отекват над древната Янтра, над осенянете със слава Царевец и Трапезица топловните салюти, сякаш ехото гърми с величието и устрема на новата държава! Оттук това възвищено echo на нашето национално самочувствие бързо отеква над Европа и света; припомняме си и за онзи великколепен манъовър на родната ни дипломация, с която се признава най-сетне изстраданата българска независимост и се трасира славният и трънлив път на Третата българска държава!

Преживяла радости и скърби, падения и възход, страната ни е в голямото европейско семейство. Катедра Библиотекознание и масови комуникации днес отбелява своята 16-годишнина. Докладите на Седмата национална научна конференция „Библиотеки, четене, комуникации“, разпределени в четири заседания на 21 и 22 ноември 2008 г., ще очертаят ситуациянни модели, тенденции и структури в областта на библиотечната наука, книгознанието и библиографията, но и проблемите на книгата, книгоиздаването и четенето, на печатните комуникации и новите информационни технологии.

Предизвикателствата на новото време налагат да бъдем в синхрон с повелите на глобалното съвремие, да направим обективни оценки за бъдещето на един свят,

който трябва трябва да примери традицията и модерността, книгата и виртуалното пространство, идете от миналото и злободневните проблеми на настоящето.

Нека да се получи един открoven разговор, в който да намерят място отговорите на нашите тревожни въпроси. Нека да популяризирате и умножим добритите приноси, да отдадем дължимото на историята, но и да бъдем достойни следовници в новото време на предизвикателства и изпитания!“

Докладите, свързани с водещата тема – 100 години от независимостта на България, бяха изнесени от Иван Александров, н.с. д-р Живка Радева, Деляна Раковска, Тодорка Недева, Милена Арсова, проф. Димитър Кенанов, ст.н.с. д-р Йордан Андреев, Стела Асенова. По проблемите, свързани с проблемите на издателската и библиотечната дейност, както и печатните комуникации, свои доклади изнесоха доц. д-р Лъчезар Георгиев, доц. д-р Алберт Бенбасат, Марияна Иванова, ст.н.с д-р Даниела Атанасова, доц. д-р Евгения Русинова, гл. ас. д-р Александър Ковачев, ст. ас. Десислава Андреева, ст. ас. Георги Игнатов, доц. Андиана Нейкова, гл. ас. Силвия Грудкова, ст. ас. Янка Коева и др. Председател на първото заседание бе доц. д-р Лъчезар Георгиев, а на второто – доц. д-р Елена Георгиева. Заседанията през втория ден – 22 ноември, бяха водени от н.с. д-р Живка Радева и от Калина Иванова – зам.-директор на библиотеката.

В края на последното заседание директорът на НБ „П. Р. Славейков“ – В. Търново, обяви, че следващата научна конференция ще бъде посветена на 120-годишнината от основаването на великотърновската библиотека. Доц. д-р Лъчезар Георгиев направи кратък обзор върху резултатите от конференцията и изрази удовлетворение от успешния ход на форума, като покжела ползътвортните научни срещи да продължат и през ноември 2009-та година.

Участниците с интерес се запознаха с новоизлезия от печат научен сборник „Библиотеки, четене, комуникации“ с докладите от Шестата национална научна конференция, проведена във Велико Търново на 15–16 ноември 2007 г. Книгата бе реализирана от Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий“ (В. Търново, 2008. 376 с.). Съставители на изданието са доц. д-р Лъчезар Георгиев, Калина Иванова, ст. ас. Теодор Иванов и ас. докт. Марина Маринова. Изданието е илюстрирано с инфографики, снимков материал, щрихови илюстрации. Художник на корицата е Дешка Денева.

Издател

БЪЛГАРСКИ ИЗДАТЕЛСТВА И ИЗДАНИЯ В ЧУЖБИНА

проф. дфн Георги Василев

В няколко поредни броя на сп. „Издател“ ще видим някои от най-добрите български издателства и издания в чужбина. Тази рубрика ще бъде водена от професор дфн Георги Василев, който има многогодишен опит в работата с българите в чужбина. Българските издания в чужбина съществено допринасят за укрепването на самоличността на сънродниците ни, а освен това помагат за обогатяване на образа на България в страните, в които живеят.

Нашият обзор започва със забележителната дейност на издателския комплекс към „Българско републиканско самоуправление“ в Будапеща, основна институция на българите в Унгария. То работи в тясна връзка с „Дружеството на българите в Унгария“.

Негови издания са:

– месечният вестник „**Български вести**“, двуезичен (български и унгарски), цветен, който бе модернизиран през 2003 г. Вестникът се разпраща на 1200 адреса;

– тримесечното двуезично (български и унгарски), списание „Хемус“ за култура, литература, изкуство и обществен живот;

– всяка година „**Български календар**“, в който по-забележителните дати са отбележани с интересни и богати на факти статии.

Самоуправлението издава или подпомага издаването и на **други книги** като „Нито риба, нито рак“ (Български и унгарски поговорки), стихосбирката „Доброта“ на Петя Дубарова, „Хайка за вълци“ на Ивайло Петров, „Жива вода“ (антология на българската детска литература), „Българи от ново време“ на социолога и един от лидерите на българската общност в Унгария д-р Тошо Дончев, „Кратка история на България“ от доц. д-р Пламен Павлов и д-р Йордан Янев и др.

И така, ето поглед към месечния двуезичен вестник „**Български вести**“ – информативно издание,

посветено на живота на българите в Унгария, на техните радости и проблеми. Често прави „cross reporting“, като се представят събития от живота на други български общности по света. Ето някои от основните заглавия от брой 6/2008. Разбира се, започва се с „Празника на Кирил и Методий“, който тази година е проведен на хълма Сечени, а година проявата е била от Дружеството на българите в Унгария, Българското републиканско самоуправление и Столичното българско самоуправление. Присъствали са и българи от Печ, Мишколц, Фелшюожолца и Дебрецен. Празникът е имал богата програма, в която са участвали: българската гимназия „Христо Ботев“ в Будапеща, двуезичната детска градина към Българското републиканско самоуправление, танцовите състави „Росица“, „Янтра“, „Мартеница“, „Зорница“ и дори български смесен хор „Стамен Пенчев“ от Ботевград. Присъствало е и „Малко театро“ със своя спектакъл „Никола в страната на градинарите“.

Една друга инициатива за поддържането на родолюбивия дух е **фотоконкурсът** на тема „**България през моите очи**“

Разбира се, има и чисто практическа информация за автобусна линия от Будапеща до София.

Изданието на „Дружеството на българите в Унгария“ за обществен живот, култура и литература „Хемус“ (*Haemus. Bolgar-magyar tarsadalmi es kulturalis folyoirat*) е отлично културно списание, което се списва на нивото на най-добрите български литературни списания като „Везни“, „Факел“ и „Пламък“. Българската литература и изкуство, както и важни проблеми

от общественото развитие на България, са представени компетентно, задълбочено. Списанието се издава с материалната помощ на Управлението за националните и етнически малцинства в Унгарската Република. На „Хемус“ е посветено и многоаспектно изследването на 10-годишното съществуване на „Хемус на ст.н.с. д-р Пенка Ватова „Корона и корени“ (2001). Тя прави следния извод: „Фокусирано по замисъл върху възстановяването и развитието на общностната идентичност, „Хемус“ обаче не остава при първоначалното си намерение, разчитащо в своята реализация повече на директното въздействие върху читателската аудитория чрез използването на популярни културни и исторически сюжети. С течение на годините то надмогва етноцентристкия си характер и реализира не само вътребощностни интеграционни функции, а се превръща в пространство за свободен диалог между българската и унгарската култура и литература, като в този аспект все повече насочва вниманието на публиката към съвременни творци и явления. Така избягва опасността да бъде „затворено“ издание, съредоточено върху всекидневното колективно битие на общността.“

Програмната дейност на сп. „Хемус“, чийто първи брой излиза през 1992 година, е най-добре представена от главния му редактор г-жа Светла Кьосева по случай 15-годишнината от излизането на първия брой: „Списание „Хемус“ е едно от много списания, които излизат в Унгария, в България, по света. Едно от многобройните усилия на една малка общност да даде знание на света за себе си, на опитите на тази общност да проумее себе си и заобикалящият я свят, да стане част от него, да поеме света в себе си.

В такива моменти като че ли е обичайно да се говори за уникалността на изданието. И все пак на мене ми се ще да кажа колко ежедневно и естествено е то за нас.

За мен списание „Хемус“ са хората, които го правят и четат, многобройните срещи с писатели, преводачи, художници, фотографи, учени, консултанти, читатели, всеки от които ми е дал нещо, накарал ме е да се замисля, да видя света по нов начин, от друга гледна точка. Кръгът на „Хемус“ е много малък – ако се вземат неколцината души от редакцията, и много голям – ако се вземе предвид хората, до които достига. От няколко месеца вече и по интернет – и тук възможностите наистина са необозрими, на няколко пъти имах възможността искрено да се изненадам как текстове и илюстрации от страниците на „Хемус“ преброядат света за дни. През изминалите години ни сътрудничиха много хора – писатели и поети, преводачи, филологи, етнолози, со-

циолози, учени от различни сфери на знанието, българи и унгарци, българи от Унгария, от България, живеещи в различни краища на света – не бих могла да изброя всички. Те са нашето богатство – нашата малка и твърде голяма общност..

За отварянето на списание „Хемус“ към една поширока общественост особено значение имаха начинания като „Българският кондуктор“, който привлече български и унгарски писатели да създават текстове по едноименната новела на Дежъо Костолани, или съвместната работа с „Малко театро“ за подбор и превод на унгарски поетеси на български език, в резултат на която се появи постановката „Вавилон 2005“ (този проект бе реализиран и в България с изданието 22 български и унгарски поетеси). Така списание „Хемус“ е не само клуб на пишещите и четящи хора, а и на всички онези, които се докосват до него чрез различните видове въздействие. Това, разбира се, се отнася до всичките ни културни институции, които съществуват в симбиоза и роденото от това сътрудничество ни докосва с многообразния език на различните изкуства. Тези творчески работилници са особено важни за всяка общност.

Горда съм, че българската общност вече 15 години поддържа тази форма на общуване и на културна зрялост, която вече е неделима част не само от нейното минало и настояще, но и нейно бъдеще.

Ето актуалната издателска информация за списанието:

Отговорен издател: Данчо Мусев; Светла Кьосева: главен редактор, Росен Русев: художествен редактор. Редакционна колегия: Андреа Генат, Ася Събева-Юричкаи, Габриела Хаджикострова, Дъйорд Сонди, Кристина Менхарт, Райна Симеонова, Светослав Стойчев

Печатница: Globe Print. Адрес на редакцията: 1097 Будапеща, ул. „Лоняи“ № 41. Тел.: 216-0197. Цена на броя: 500 форинта. Годишен абонамент: 2000 форинта.

ISSN 1216-2590

А тук следва съдържанието на един от най-интересните броеве – бр. 1 от 2008 г.

Най-трудното. Разговори в Литературно кафе (Теодора Димова в Будапеща)

Теодора Димова. Адриана (откъс)

Димитър Димов. Роман без заглавие (откъс)

Младен Влашки. Овладяване на миналото

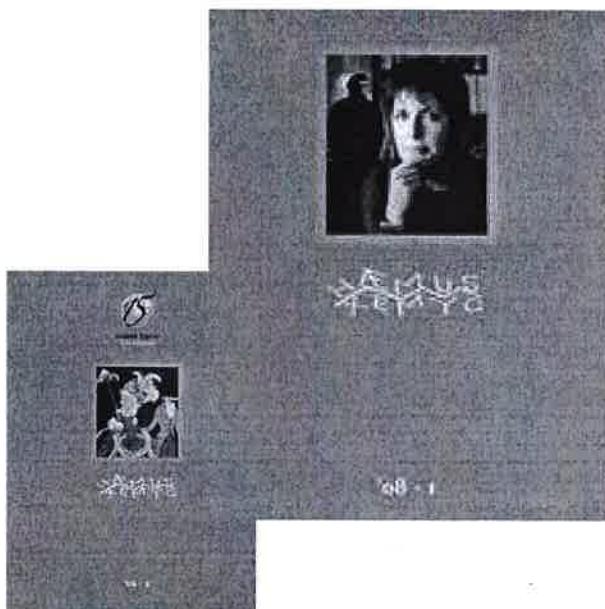
КОЛЕЛО

Райна Симеонова-Харгитаи. Panem et circenses.

Алеко Константинов. Бай Ганьо прави избори

Емил Манов. Внуците

Стефан Кисъев. Не будете сомнамбула! (откъси)

МОЗАЙКА

Деца на танцовите къщи, българи в сърцата си. Разговор по случай 25 г. юбилей на танцов състав Мартеница

Пламена Димитрова-Рачева. Древни притчи, сънища, копнежи (Две изложби на Росен Русев)

ЗА ДЕЦАТА

Борис Априлов. Приключенията на Лиско по море (Как се оставя бележка)

Светлана Стойчева. Приключенията на Лиско, приключенията на автора

Лично за мен едно от най-добрите постижения на издателската дейност на „Дружеството на българите в Унгария“ остава „**Българският календар**“, който те издават всяка година. В него има богати справки за различните народни и църковни празници, но също и хубаво написани статии за важни явления от нашата история и култура.

Ето една малко известна страница от българския църковен календар: *Свети Великомъченник Йоан Владимир (неизв. – 1016) бил управител на Зета и Далмация. Цар Самуил го пленил, оженил го за дъщеря си*

Теодора Косара и го върнал на престола му. След трагичната смърт на Самуил и коварното убийство на Гаврил Радомир от Иван Владислав, последният се страхувал за престола си от Йоан Владимир и го поканил на гости с цел да го умъртви. Смиреният и доверчив Йоан Владимир му повярвал, но още при подстъпите към града бил нападнат от убийци. Според легендата мечът на убиеца не можал да го достигне, и светецът-княз сам подал собствения си меч на убиеца, с който той го посякал. Но ето, че станало чудо – Йоан Владимир се втурнал със собствената си глава в ръце в близкия храм, където и издъхнал на 22 май 1016 г. Мощите на светеца, които се прочули с лековитата си сила и изцелението на болни, днес се намират в гр. Елбасан в Анбания.

Този чудесен календар би могъл да бъде разпространяван и сред другите български общности – например в Испания, Германия, САЩ, Канада. А пренасянето му би могло да стане, като се използват модерните технологии – наборът със завършена предпечатна подготовка да се изпрати в съответната друга страна и там да се осъществи самото отпечатване.

В заключение с удоволствие ще кажем, че издателската дейност на **Дружеството на българите в Унгария** е на най-високо, водещо ниво и помага за поддържането сред българската общност в Унгария на първокласна българска култура, която въщност е част от българския национален културен процес.

„Български вести“ и „Хемус“ имат пълно представяне в Интернет на сайта на „Дружеството на българите в Унгария“ – <http://www.bolgarok.hu>

„ДА ОБИЧА РОДИНАТА СИ И ДА РАБОТИ ЗА НЕЯ“: ПУБЛИЦИСТКАТА И ПРЕВОДАЧКАТА СТЕФАНИЯ ИКОНОМОВА-МИРСКА (1858-1937)

гоц. г-р Жоржета Назърска

Стефания Мирска е родена на 1 май 1858 г. в Разград в семейството на известните възрожденски учители Никола Икономов и Станка-Николица Спасо-Еленина.

Никола Икономов (1820–1897) е роден в Жеравна и през по-голямата част от живота си работи като учител. Той основава първото взаимно и първото класно училище в Разград, преподава още в Шумен и Русе. След създаването на Българската екзархия става свещеник (1874). С книгата си „Земеделие“ (Белград, 1853) поставя началото на селскостопанска книжнина¹.

Майката Станка (1835–1920) е родена в село Арнаут, дн. Пороище, Разградско. Насочена от своя учител и съпруг (от 1852) Никола Икономов към рус-

ката и сръбската литература, тя е първата преводачка на произведенията на Доситей Обрадович. През 1853 г. издава в Белград части от негови съчинения под заглавие „Две приказки за славните жени и за Аза човекомразеща“, с което става първата българка, поставила открито въпроса за еманципацията на жената и нейното образование. Книгата е въведена като учебно помагало в някои български училища. Станка е една от първите български поетеси. Подготвя за печат преводите на „Многострадална Геновева“ и „Касия царица“, неин роман, който не успява да издаде. Станка Николица следва съпруга си и работи като учителка в девически училища на Разград (1852–1866, от 1871) и Русе (1866–1871). Членува в Разградското женско дружество „Майчина грижа“ и е дарителка на Женското благотворително дружество „Ступанка“ в Русе².

Семейството интелектуалци полага много грижи за възпитанието и обучението на своите деца. През април 1870 г. те изпращат дъщеря си Стефания на обучение в Киев с руска стипендия. Заедно с нея заминават търновките Фана Стамболова и Евгения Димиева, котленката Нина Калудова, Христина Желязкова от Тулча, Царевна Миладинова от Охрид и Теодора Стоилова от Пловдив. Българската група е настанена в пансиона на графиня Левашова. В Киев девойката попада в средата на много български и сръбски ученички, студенти и семинаристи³. Стефания учи в прочутата Киевска Фундуkleева девическа гимназия, която завършва след 8 години със златен медал, а педагогическият ѝ курс – с отличие (1877–1878). През май 1878 г. се завръща в родния Разград, но още същия месец е повикана от председателя на Варненския градски съвет Велико Христов, за да стане първата учителка⁴. Именно в морския град тя се запознава с Кръстю Мирски, за когото се омъжва през септември 1879 г. Тъй като съпругът ѝ е назначен за председател на Балчишкия окръжен съд, през

октомври с.г. Стефания напуска работа и се отдава на семейството си и на обществена дейност⁵.

Кръстю Мирски (1852–1920) е роден в Котел и произхожда от рода на Гаврил Кръстевич. Завършва земеделско-индустриалното училище в Табор. Във Варна се преселва през ноември 1878 г., като в продължение на четири десетилетия е в центъра на всички обществени начинания на града. Известно време е председател на Варненския апелативен съд. Членува в Демократическата партия и като такъв е избран за народен представител в III, IV, VIII, XIV ОНС и в IV ВНС. Заслугите на Мирски към културния живот на Варна са огромни. Той открива първата книжарница в града и съдейства за пренасянето на печатницата на Райко Бълков. Голям е приносът му за развитието на театралното дело. През мандатите му като кмет (1888–1890, 1905–1909) се решават кардинални въпроси по благоустройстването на града и за културно-просветното му развитие: построени са училища, изграждат първите модерни морски бани на релси, което допринася за авторитета на Варна като морско летовище, изготвя се първият план за разширение на Морската градина, построява се Часовниковата кула и първата театрална зала „Съединение“. Мирски е известен публицист и книжовник, автор е на повече от 250 статии, книги, учебници и преводна литература. Той е един от първите членове на БАН⁶.

Макар да отглежда 8 деца, Стефания Мирска намира време за обществена и книжовна дейност. По нейна инициатива е създадено Варненското женско дружество „Майка“ (декември 1888–1944), а тя става негова членка, настоятелка, касиерка и председателка (от 1889). Организацията има благотворителни, но също културно-просветни задачи, напълно отговарящи на интересите на Стефания⁷.

Тя членува и е председателка (до 1902) на Женското дружество „Саморазвитие“, поставило си за цел „повдигането на жената в умствено отношение и приучаването ѝ към дружествен живот“. Асоциацията открива във Варна девическо професионално училище, създава читалище с библиотека и салон за лекции. Там Стефания Мирска изнася сказки за майката на Гьоите и за семейството като първи възпитател, получили ласкови отзиви от многобройната публика⁸.

Стефания Мирска членува и в други благотворителни дружества. През 1912 г. тя отклика на инициативата на митрополит Симеон Варнено-Преславски за създаване на „Християнско благотворително и просветно братство“, което да подпомогне бедните се-

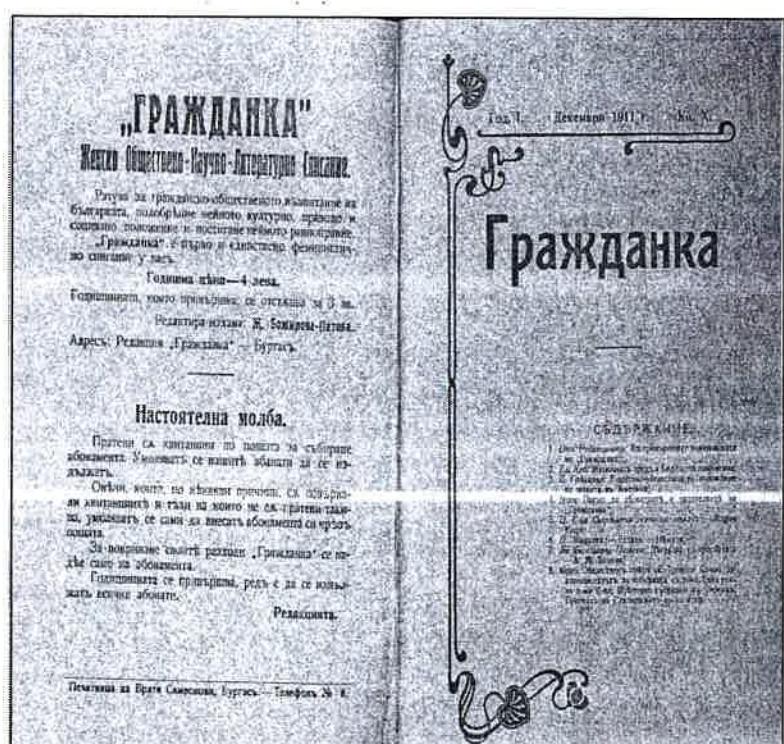

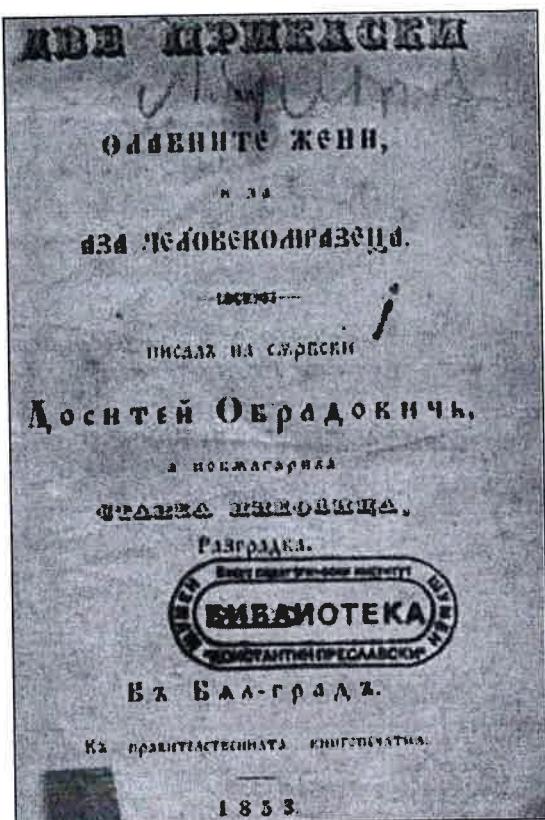
мейства на войниците и е избрана в настоятелство то му⁹.

Мирска е и една от първите жени, включили се в Женската група на Радикалдемократическата партия във Варна (през януари 1912 г.), въпреки различните политически възгледи на своя съпруг и на синовете си¹⁰.

Откъсната се от учителската си професия, Мирска през целия си живот не се отказва от публицистиката и преводачеството.

В течение на над 30 години тя публикува в централни и местни вестници („Славянин“¹¹, „Българин“¹², „Искра“, „Черно море“¹³) и списания („Гражданка“,¹⁴ „Домашен приятел“¹⁵, „Извор“¹⁶) оригинални или преводни статии с различна проблематика – политическа, културна, социална, като в тях акцентът винаги е поставен върху чуждия напредък и еманципацията на жените¹⁷. Мирска не остава настрана и от ини-

циативата на своите съученички в Русия (Ц. Миладинова, Кр. Златоустова, Ек. Каравелова) да публикуват своите спомени за началото на девическото класно образование в страната¹⁸.

Мирска е много продуктивна преводачка на художествена литература от руски език. В сп. „Българска илюстрация“¹⁹ тя представя на българските читатели четири разказа на популярни руски писатели, по-късно издадени в отделни отпечатъци. В „Българска сбирка“²⁰ печата три белетристични къса, а в подлистника на списание „Общо благо“, издавано от нейния съпруг²¹, публикува в превод руски разкази от знаменитата румънска писателка кралица Кармен Силва и части от съчинението на Ж. Мишле „Жената“. В края на живота си Мирска превежда за местния вестник спомените за Варна от участника в Освободителната война Фьодор Игнатиев²². През 80–90-те години Мирска събира в отделни книжки част от своите преводни публикации²³.

Христо Мирски²⁴ пише за майка си, че е била „добра и родолюбива българка“, „живя история на всичко онова, което е станало във Варна“²⁵.

Наистина Стефания Мирска следва в много отношения примера на своите родители да бъде интелектуалка със съзнание за обществена мисия и да отстоява висок професионализъм в делата си. Тя продължава тяхната професия и книжовни занимания, превъръщайки преводачеството и публицистиката в свое занятие през целия си живот така, както постъпват всички нейни съученички от Русия. За такава дейност я стимулира и съвместният ѝ живот с Кръстьо Мирски, който освен политик е книжовник с енциклопедична нагласа. По примера на майка си Стефания се вълнува силно от т. нар. Женски въпрос в страната и работи за еманципацията на българките с перо и с участието си в редица феминистки формации. Стефания става една от продуктивните български публицистки с разнообразни интереси, които обогатяват репертоара на тогавашната българска преса.

БЕЛЕЖКИ

¹ За него вж. Енциклопедия на българската възрожденска интелигенция. С., 1988.

² Книга за Станка Николица Спасо-Еленина. съст. Дойнов, Ив., П. Дойнов. С., 2008. Вж. там. библиографията на публикации за нея.

³ НА-БАН, ф. 59 к, оп. 1, а.е. 519 а, л. 10.

⁴ Черно море, № 1336, 28.05.1933.

⁵ НА-БАН, ф. 59к, оп. 1, а.е. 519 а, л. 1–7.

⁶ За него вж. Тонев, В. Кръстьо Ив. Попов-Мирски. – ИПр., 1992, № 1–2, 147–156.

⁷ Юбилеен сборник на дружеството. Варна. 1938; ДА – Варна, ф. 670 к.

⁸ НА-БАН, ф. 59 к, оп. 1, а.е. 519 а, л. 1–7.

⁹ Пак там.

¹⁰ Пак там.

¹¹ „Славянин“, Русе (1879–1886). Политически седмичник.

¹² „Българин“, Русе (1879–1884). Политически седмичник.

¹³ „Черно море“, Варна. (1929–1944). Народен вестник за обществен и културен живот.

¹⁴ „Гражданка“, Бургас (1911–1912). Женско общество-научно-литературно месечно списание. Изд. и ред. Жени Божилова-Патева.

¹⁵ „Домашен приятел“ (1889–1900). Месечно илюстровано списание за наука, религия, промишленост и домакинство, издавано от Българското евангелско дружество.

¹⁶ „Извор“, Русе (1892–1896). Илюстровано ученническо списание. Ред. И. Иванов и Т. Ц. Трифонов, изд. П. Алкалай.

¹⁷ Периодическите преврати. (Из в. „Нива“) – Славянин, г. I, № 42, 2.02.1880; Дълговечността на животните (Из в. „Нива“). – Пак там; Конституцията ни. – Пак там, № 44, 16.02.1880; Превземанието на Цариград от турците (Из в. „Нива“). – Пак там, № 52, 12.04.1880; Индия. (По Емиля Шлагингвайта). – Пак там, г. II, № 7, 26.07.1880; Кой въспитава и просветява децата? (Според професора Франтишка Шимен). – Пак там, № 14, 20.09.1880; Какво и как сме длъжни да ядем и да пием (Из А. Гатдука). – Българин, № 226–227, 13.01.1880; Библиотеките в Швейцария. – Пак там, № 246, 23.03.1880; Руският глас за днешното положение на България. – Пак там; Беранже. – Извор (Русе), 1892; По общенародните библиотеки и сказки в Русия. – Домашен приятел, г. III, № 6–7, 1891; Въпросите по въспитанието на един международен конгрес. – Искра, 1905; Голцева, Н.А. Женското движение в Съединените щати. прев. Ст. Кр. Мирска. – Гражданка, г. I, № 9, 1911, 267–273; Голцева, Е. Политико-общественото положение на жената в Америка. прев. Ст. Кр. Мирска. – Пак там, № 10, 1911, 300–305.

¹⁸ Първото българско девическо класно училище във Варна след Освобождението. – Черно море, № 1336, 1933.

¹⁹ „Българска илюстрация“ (1880–1882), редактор-издател Янко Ковачев, първото българско илюстровано списание. Преводни разкази: Мария Корейката. – Българска илюстрация, № 1–3, 1880; Неполици, А.Б. Датан и Орфа. – Пак там, № 4, 1880; Воденичарската дъщеря. – Пак там, № 10, 1880; Пророчица. – Пак там, № 1–5, 1881.

²⁰ „Българска сбирка“ (1894–1915), ред. С. С. Бобчев и М. Маджаров. Преводни разкази: Христос Воскресе; Щастливецът; Немият.

²¹ Кармен Силва. Пиатра арса. Разказ за истинската любов. – Общо благо, 1897; Марцела. – Пак там, 1900; Разсыждения върху жените. – Пак там, № 1–9, 1901.

²² Спомени на участника във войната в 1877–78 г. Феодор В. Игнатиев за Варна. – Варненски кореняк, № 3, 8.08.1936; № 5, 17.09.1936.

²³ Шчепкин, М. С. Силата на любовта. Разказ за живота на една рускиня. Варна. изд. Книжарница на Н. и Кр. Мирски, 1880; Неполици, А.Б. Датан и Орфа. Варна 1882; На чужда почва.

Варна. 1884; Кармен Силва. Пиатра арса. Разказ за истинската любов. Варна. 1897; Захер-Мазох. Марцела. Варна. 1900.

²⁴ Христо Мирски (1884–?) завършва Варненската мъжка гимназия и право в Загреб (1910). Работи като адвокат и се занимава активно с обществена и политическа дейност. Участва в Балканската и Първата световна войни. Член е на Демократическата партия и на нейните органи. Избиран е многократно за общински и окръжен съветник, за народен представител, за председател на благотворителни, спортни и културни дружества. Кмет на Варна (1923). Журналист, проучва историята на Варна.

²⁵ НА-БАН, ф. 59к, оп. 1, а.е. 519 а, л. 1–7.

КНИГОИЗДАВАНЕ И ИЗДАТЕЛСКО-ТЪРГОВСКА БИБЛИОГРАФИЯ ОТ 1944 ГОДИНА ДО ПЪРВИТЕ ГОДИНИ НА ПРЕХОД КЪМ ПАЗАРНО СТОПАНСТВО

г-р Люба Цветкова

Издателско-търговската библиография е дял от библиографската наука, който предлага информация за появилите се печатни издания и за тези, които предстои в близко бъдеще да бъдат обнародвани. Нейна задача е не само популяризирането на книжната продукция, но и реализирането ѝ на пазара. Тя съществува издателското дело и книжната търговия още в най-ранните етапи на тяхното възникване. По този причина различните периоди в развитието на издателско – търговската библиография са в тясна зависимост от развитието на книжовното дело у нас [1]. Точна граница между очертаващите се различни периоди трудно може да се установи. Затова фиксирането им до голяма степен е условно. В повечето случаи промените, свързани с преход от един етап на развитие към следващ са бавни и постепенни. Изключение в това отношение прави периодът след 1944 г., тъй като той е белязан от налагане на тоталитарна форма на управление и драстични промени във всички сфери на обществения и културния живот. От тях безспорно са засегнати книгоиздателският сектор, книготърговията, респективно и издателско-търговската библиография.

Цел на настоящата статия е да разкрие предпоставките за извършващите се промени в развитието на издателско-търговската библиография, да очертае нейната специфика и характер в периода 1944–1989 и в най-ранните години на прехода към пазарна икономика.

Известно е, че след Втората световна война (1939–1945 г.) във всичките източноевропейски държави, включително и в България, се извършват коренни преструктури, съобразно със съветската политическа, икономическа, стопанска и прочее система. Най-силно е засегната от промените културната сфера. Новите процеси засягат и библиографската и кни-

готърговската област. След 1944 е ликвидиран частният характер на всичките дейности, свързани с книгоиздаването. Със Закона за национализацията (1947 г.) и със Закона за книгопечатането (1949 г.) е извършено одържавяване на печатниците. С указ за книгоиздателствата от 1948 година е преустановена дейността на частните книгоиздателства, които се заменят от държавни. Държавата изземва окончателно търговията с печатни произведения от частните книготърговци с постановление на Министерския съвет от 27.05.1952 г. Книгоиздаването и книготърговията стават право и задължение на държавата. Изграждат се централизирани органи на издателското дело, полиграфическата промишленост и книгоразпространението.

Нови измерения получават съдържанието, обемът и външното оформление на книгите. Техният тираж многократно се увеличава, което е предпоставка за по-широкото им разпространение. Например средният тираж на книгите през 1937 г. наброява 3000, а през 1952 той е 9520.

Радикални са промените относно съдържанието на издаваните книги. Книжният пазар е залят с т.нр. марксическа литература. Многократно и с големи тиражи се издават трудове, свързани с историята на Българската комунистическа партия и нейните дейци. В много големи тиражи излизат произведения на Маркс и Енгелс, Ленин и Сталин. За широките размери на популяризирането на тази литература говори фактът, че само произведенията на Г. Димитров претърпяват 77 издания с общ тираж 1 690 800 броя. Тиражът на трудовете на Маркс и Енгелс до 1952 г. надхвърля един милион.

Променя се съотношението на издаваната литература и в другите области на знанието. До 9 септември 1944 г. художествената литература

съставлява 50 % от общата годишна книжовна продукция. След 1944 г. процентът на издаваната художествена литература чувствително спада. През 50-те години той достига от 12 до 15 % от общата годишна продукция.

Във връзка с преустройство на българското стопанство и със започналото индустриализиране се увеличава делът на специализираната техническа и селскостопанска литература. Средният годишен процент на издаваната стопанско-икономическа литература нараства почти четири пъти. Увеличават се също медицинската, юридическата, философската, техническата литература. Нараства обемът на учебната и на детската литература.

Преориентацията на книжовната политика води до установяването на тясно сътрудничество с издателските системи на страните от т. нар. социалистически блок. Респективно и с издаване на художествена, научна и всякаква друга литература от тези страни.

На тази основа започват да се променят българската библиография и библиографското дело. Те са силно повлияни от:

- многократно увеличената книжовна продукция;
- разширяващата се дейност на Българската академия на науките с многообразните и научни институти;
- бързото възстановяване на редица западнали поради войната библиотеки, между които са Държавната библиотека „Васил Коларов“ (сега Национална библиотека „Св. св. Кирил и Методий“), Университетската библиотека, Централната библиотека при Българската академия на науките и др.;
- системното изграждане на централни и регионални библиотеки в страната;
- утвърждаването на основания през 1941 г. Български библиографски институт „Елин Пелин“ като научно-методически център за развитието на българската библиография.

Със силната подкрепа на държавата ново развитие получава българската библиография в нейните различни видове и форми.

През 1950 г. с постановление на Министерския съвет се учредява „Главна дирекция на издателства, полиграфическата промишленост и търговията с печатни произведения“ [2]. Към тази дирекция през 1954 г. е изградено т. нар. „Държавно търговско обединение за печатни произведения“, впоследствие неколкократно реорганизирано и преименувано. Основна задача на споменатото търговско обединение „Печатни произведения“ е популяризирането и разпространението чрез различни средства на печатни издания в цялата страна.

Стопанското обединение „Печатни произведения“ е призвано да осъществява установената още през Възрожденската епоха и продължила след Освобождението практика по съставянето на книготърговски каталоги, списъци и съобщения за новоизлизашите печатни издания. Тази дейност е продължение на разпространената в миналото практика по съставянето на различни видове издателско-търговски помагала. Разликата е в това, че в миналото такива справочници са частна инициатива, а в случая се осъществяват централизирано от държавна институция.

От 1954 г. обединението продължава издаването на започналия да излиза в 1949 г., информационен бюллетин на всички издателства „Литературни новини“. Той се отпечатва първоначално двуседмично, а от януари 1951 г. – седмично. Издадени са всичко 168 книжки. От април 1954 г. този бюллетин се преименува на „Български книги“. Той обхваща съобщения за новоизлезли книги и съобщения за книги, които се очакват на книжния пазар. Целта е книжарниците да имат възможност своевременно да направят своите поръчки. И в двета бюллетина – „Литературни новини“ и „Български книги“ библиографските описание на обхванатия книжовен материал се разделят в няколко систематично – предметни рубрики. Описанията в тях са относително пълни. Те включват и анотация, с която се цели да се разкрие съдържанието и предназначението на определено издание. Въпреки намиращите се известни неточности в описанятия и не винаги добре съставените анотации, бюллетинът „Български книги“ бележи крачка напред в българската книготърговска библиография. Той се използва не само от книжарите, но и от различните библиотеки и други научни и културни институции.

От 1960 г. държавно обединение „Книгоразпространение“ издава „Бюллетин на търговския сектор при управление „Полиграфиздат““. От 1966 г. той е преименуван на „Книгоразпространение“. Негов редактор за периода от 1978 до 1984 г. е доцент Петър Парижков. Бюллетинът публикува проблемни статии и други материали по въпроси, свързани с планирането и развитието на книжарската мрежа, обучението на кадрите, книгоразпространението и пр. В неговите рубрики „Трибуна на директора“, „В книжарницата“, „В света на книгите“, „Нашият календар“ и други се обобщава практический опит в областта на книготърговията при новите условия у нас, популяризират се методи и форми за продажба, цели се професионалното израстване на работещите в тази област. Бюллетинът престава да излиза през 1984 г. [3]

От 1957 до 1991 г. всички български книги, депозирани в Народната библиотека „Кирил и Методий“

се отразяват в издавания от нея двуседмичен библиографски бюллетин „Нови книги“. Той има два раздела. Първият съдържа описания и анотации на подбрани в книжката произведения, класирани по УДК, а във втория раздел са поместени разнообразни материали, с които се цели да бъде улеснена работата на библиотеките с читателите. Накрая на всяка книжка се помества показалец на авторите, чиито книги са отразени в първия раздел на бюллетина, а последната книжка за годината съдържа годишни показалци. От 1968 г. към „Нови книги“ се издават и печатни картички, които се разпращат по общообразователните библиотеки в страната [4].

В по-ново време (от 1979 до 1991 г.) излиза информационният седмичник „АБВ“. Той е пътеводител в света на литературата, книгоиздаването, полиграфията и книгоразпространението. Има за цел да представя най-новите книги и книги под печат. Публикува откъси от тях, части от романи, новели и други произведения от български и чужди автори. Основен стремеж на съставителите на вестника е да представят „стойностното в литературата“ [5].

Освен споменатите периодични бюллетини на Държавно търговско обединение „Печатни произведения“ и на Народната библиотека, някои издателства съставят и обнародват редица свои каталоги и най-различни по външен вид и съдържание листовки за запознаването на потенциалните потребители с новоиздадени и намиращи се в книготорговската мрежа печатни произведения. Някои от тези библиографски справочници не се отличават с особено качество и не са по-съвършени от предхождащите ги. В някои случаи те са най-обикновени книжарски списъци със заглавия на книгите, в които се съобщават авторите и цените им.

Ако се проследи развитието на издателско-търговската библиография в периода от 1944 до 1989 г. е видно, че:

- тя се развива в условията на централизирана система за книгоразпространение, а съставянето на издателско-търговски помагала се осъществява на държавни начала и от държавни институции;

- представената литература в издателско-търговските справочници е подчинена на идеята да се направлява четенето съобразно обществено-икономическите и идеологическите потребности;

- при липсата на конкуренция в областта на книгоиздаването и при наличието на централизирана система за книгоразпространение над икономическата значимост на издателско-търговската библиография превес взима социално-идеологическата

ѝ функция. В този смисъл тя се доближава до препоръчителната библиография.

Така или иначе, под различни форми и с различно предназначение и по-нататък продължават да се съставят книготорговски библиографски пособия. Въпреки своите несъвършенства, издателско-търговската библиография продължава да бъде фактор за разпространяването на печатни произведения, стимул за тяхното широко популяризиране и приближаване на книгата към потребителя.

* * *

Преходът от тоталитарно стопанство към пазарна икономика след 1989 г. води до постепенното разпадане на централизираната система на кинопроизводство и книгоразпространение. Голяма част от съществуващите държавни издателства прекратяват своето съществуване. Постепенно в цялата страна се създават частни издателства и книгоразпространителски фирми. Утвърждават се редица нови за българските условия форми за книготорговия на едро. Такива са възникналите в София, Пловдив, Търново и други градове на страната книжни борси, веригите от книжарници например на Издателска къща „Труд“, „Пингвините“, „Книgomания“, „Книжен свят“, „Хермес“ и др. [6]

Преобладаващата част от българските издателства през този период са малки. Те издават до 5 книги годишно и представляват 70% от издателствата, включени в системата ISBN. Въпреки нелеките икономически условия в този период продължава да се възпроизвежда значителна книжовна продукция. Специфично е, че през летните месеци различните издателства насочват своите усилия към обнародването на учебна и учебно-методична литература. Наблюдава се оживление в издаването и на художествена и справочна литература [7].

Трудностите в най-ранния преходен период произхождат от свиването на пазара, от липсата на национална координация и на надеждно информационно осигуряване в областта на книгоиздаването и книгоразпространението. Именно това става причина за разработване на различни инструменти, целящи подобряване на информационната осведоменост – като например съставянето на бюллетини, каталоги на книги под печат и налични заглавия т. н. „Books in print“ и др.

Справка за издадените книги от този период може да се направи в Статистическия годишник на Националния статистически институт. Настилите промени могат да бъдат проследени в националната библиография и в много други библиографски из-

точници. Те са отразени от учени, работещи в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, автори на изследване на тема „Промените в системите на писмените комуникации в страните от Средна и Източна Европа при прехода към пазарна икономика“ [8]. То засяга показатели като: брой заглавия, тираж, съдържание, оригинална и преводна литература, език на оригинала, местоиздаване, издавател и т.н.

Основните изводи, които са направени по отношение на издадените книги са:

- че средният тираж през разглеждания период е намалял с около половина;
- че значително е увеличен броят на издаваните заглавия, преведени от чужди езици;
- че многократно е умножен броят на издавателствата, които от 127 през 1985 г. до септември 1996 г. достигат 1600;
- че значително са увеличени издавателствата и издадените в провинцията книги;
- най-голямо умножаване на броя на издаваните заглавия се наблюдава в областта на художествената литература и отчасти в отраслите философия, религия, право и изкуство (предимно албуми, каталоги от изложби и др.)
- сериозен спад бележи издаването на научна литература в редица области на знанието, като социология, икономика, политика, езикознание, естествени науки, медицина, техника, селско стопанство, география и др.

За разработването на държавна културна политика в областта на книгоиздаването, важна роля играе създавания през 1991 Национален център за книгата (Дн. Дирекция „Книга и библиотечно дело“ при Министерството на културата) [9]. Негова задача е да бъде посредник между държавата и книжарския сектор.

През 1994 г. е основана Асоциация „Българска книга“ [10], която обединява по-голямата част от издавателства и книгоразпространителите в България. В сътрудничество с Националния център за книгата и Съюза на библиотечните и информационни работници, тя съдейства за формиране на единна национална политика за развитие на книгоиздаването [11].

С навлизането на повече издавателства в националното книгоиздаване естествено се засилва конкуренцията, която е един от факторите, обуславящи появата на множество издания с рекламино-книготърговски характер. Например:

- вестник „Свободна книга“ (1990–1996) – издание на Университетското издавателство „Св. Климент Охридски“, Издателска къща „Критика и хуманизъм“ и

Националния център за музеи при Министерството на културата

– вестник „Университетска книга“ (1993) – издание на Университетско издавателство „Св. Климент Охридски“

– „Книжен пазар“ (1993–1995) – информационен бюллетин с книгопоща, издание на „Бизнес бридж“;

– „Клуб“ (1994) – каталожно списание на Клуб „Ценители на книгата“ при Издателска къща „Библиотека 48“;

– „Книги“ (1994–98) – месечно рекламино – информационно списание на ИК „Хермес“, Пловдив;

– „Всичко за книгата“ (1994–96) – месечно списание с приложение търговски бюллетин за нови заглавия на водещи български издавателства. (Възстановено 1999 като месечен бюллетин под същото заглавие на издавателство „Страница“, Пловдив.)

– вестник „Книжен свят“ (1995–1996) – за новите книги през седмицата, издание на веригата от книжарници „Отворен свят“.

– „Нови книги АБВ“ (1998–1999) – месечно информационно списание за книгоиздаване и др. [12]

Новите издания се отличават с добър графичен дизайн и широк тематичен обхват. Главно поради финансови затруднения повечето от тях пръвствуват кратко време [13].

През 1992 година Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ в София отпечатва месечно списание за нови книги, библиография и критика. То възстановява заглавието и следва традицията на списание „Българска книга“ на Тодор Боров (1930). От новото списание „Българска книга“ са отпечатани 12 книжки. Негова цел е „да даде възможно най-пълна информация за предстоящите и вече издадени книги, да акцентира върху най-доброто от книжния пазар, намиращ се в началото на пътя за изграждане на нови пазарни структури“. „Българска книга“ публикува редовно новини от създадената у нас през 1991 г. национална ISBN агенция, информация за книги, депозирани в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, рецензии за най-добрите представени заглавия, критика и статии, посветени на българската книжовност и др. [14]

От 1993 г. Националната ISBN агенция, съвместно с агенцията за периодичния печат, издават месечния бюллетин „Новини от ISBN и ISSN – книги под печат, нови издавателства и нови периодични издания“. Бюлетинът излиза годишно в 12 книжки, като всяка от тях се състои от три основни части и два показвалеца.

Първата част – „Книги, получили ISBN през ...“ е организирана в два раздела: „Българска литература“

и „Чуждестранна литература“. В разделите материалът е подреден под издателски код, а във всяко изда-
телство – по азбучен ред на авторите или заглавията
на заявените през месеца книги.

Втората част – „Нови издателства, регистрирани
в системата ISBN“ – отразява кода, наименованието
и адреса на издателствата, регистрирани в системата
ISBN през съответния месец. Материалът е подреден
в азбучен ред на наименованията на издателствата.

Третата част съдържа периодичните издания,
получили ISSN през месеца. Те са подредени по аз-
бучен ред на наименованията им.

Към всяка книжка има „Показалец на личните
имена“, „Показалец на заглавията“ на книгите с
повече от трима автори и книги без автор и „Списък
на издателствата“, включени в книжката.

В месечния бюллетин „Новини от ISBN и ISSN“
липсват някои данни за отпечатаните и наличните в
продажба книги, както и за изчертани заглавия, пред-
варителни сведения за цената и тиража. Ето защо
той не може да се приеме за **типовично издание на**
„Books in print“ [15].

Правят се опити информация за книгите, нами-
ращи се на българския книгопазар, да се е разпро-
странява и на съвременни носители. Националният
център за книгата и Националната библиотека изда-
ват компактдиск – „Български книги 1997“. Той е с
малък тираж и се разпространява само по би-
блиотеки, издателства и заинтересовани лица. Улес-
ненията, които се предлагат на търговеца или ин-
ституционалния потребител чрез този годишен ка-
талог на електронен носител, са:

- възможност да се събере на едно място голям обем от информация;
- да се проследят творческите изяви на конкретен автор;
- да се проведе тематично или азбучно търсене на новоизлязла литература и др.

Компактдисът „Български книги 1997“ е опит за създаване на цялостна база за общото състояние на книгоиздаването и книгоразпространението в Бъл-
гария [16]. Подобна идея лансира Асоциация „Бъл-
гарска книга“, която предвижда публикуването на общ информационен бюллетин „Български книги“,
който да се разпраща до библиотеките в страната.

Навлизането на новите информационни техно-
логии след 1989 г. поставя на дневен ред идеята за създаване на единен издателско-търговски каталог в електронен вариант. Това би било и крачка в под-
крепа на идеята за приобщаване на българската изда-

телско-търговска практика към новите международни изисквания, свързани с протичащите процеси на глобализация и информатизация.

Факт е че, издателско-търговските указатели, не-
зависимо от периода, към който се числят, най-общо
имат или перспективен или текущ характер. Те съхраняват библиографската информация през
времето и играят ролята на културно-исторически
документи [17]. В тази си роля, очертават специ-
фиките на вски отделен етап на развитие, нещо
повече дават възможност да се откроят и общите
правила и зависимости, от които е повлияна изда-
телско-търговската библиография в своето продъл-
жително развитие.

ЛИТЕРАТУРА

1. Вж. **Цветкова, Л.** Книгоиздателски и книгораз-
пространителски професионални области – начало и
развой до Освобождението на България // И з д а т е л :
Научно списание. В. Търново. 2006, №1-2. с. 63–68;
Цветкова, Л. Издателско-търговската библиография след
Освобождението на България (1878) до средата на ХХ
век. В: Т р у д о в е на СВУБИТ. С., 2008 – под печат
2. **Българска книга.** Енциклопедия. Съст. А. Гергова.
София – Москва. 2004, с. 234–236
3. **Пак там.** с. 237.
4. **Вж Нови книги:** двуседмичен анонтиран бюллетин
за общеобразователните библиотеки. Народна би-
блиотека „Кирил и Методий“, 1957 г. – 1991г.
5. **Българска книга.** Цит. изд. с. 16.
6. **Българска книга.** Цит. изд. с. 242; **Абаджимаринова,**
Р. Книгата: Интегрирана маркетингова комуникация на
книгата. С. 2000, с. 45–54.
7. **Пак там**
8. **Пак там**
9. **Дирекция „Книга и библиотечно дело“** при
Министерството на културата. URL: <http://www.mc.govtment.bg/>
10. **Асоциация „Българска книга“.** URL: <http://www.bba-bg.org/>
11. **Съюз на библиотечните и информационни
работници.** URL: <http://www.lib.bg/>
12. **Българска книга.** Цит. изд. с. 242–243.
13. **Пак там**
14. **Българска книга:** Месечно списание за нови книги,
библиография и критика. 1992, № 1. 68 с.; **Абаджи-
маринова, Р.** Цит. изд. с. 84–91.
15. **Пак там**
16. **Пак там**
17. **Десев, Б.** Христоматия по българска обща би-
блиография. С., 1976. с. 230.

ТРАНСЦЕНДИРАНИТЕ СВЕТОВЕ В БЕЛЕТРИСТИКАТА НА ПАВЕЛ ВЕЖИНОВ ОТ 70-те И 80-те ГОДИНИ НА ХХ ВЕК

г-р Христина Христова

Белетристиката на Павел Вежинов от последните две десетилетия на неговия творчески път е „разказ“ за необозримата същност и предизвикателствата на феномена психика. Неотклонната последователност на автора да обследва във всяка своя творба от посочения период скритата логика на ставащото във „вътрешното“ битие на отделните герои и да проследява събитийността като следствие от диалога между съзнание и несъзнатано е едно от свидетелствата за смяната на ракурса в българската литература от края на 60-те години на миналото столетие. Творческото внимание се преориентира от „човека в света“ към „световете в човека“⁽¹⁾. Повествуването се превръща в движение по невидимите траектории на литературния герой, устремен към значенията и значимостта на своето, към измеренията на своята индивидуална идентичност. Наративната визия следва маршрутите на субективността, която се проявява в полето на интерсубективното. Търсещият азсе опитва да разпознае сърцевината на своето в приобщеността към родното и в страданието по разпадащото се родово (героите от прозата на Васил Попов), в Древните и съвременните митове, в сложната амалгама от естественото и „модерното“ (Радичковият човек), стреми се да я открие в поредицата от своите превъплъщения в социалното пространство, за да я преоткрие в непрестанния стремеж към познанието и в прозрението за своята „вътрешна“ противоречивост („Антихрист“ на Емилиян Станев). Матрицата на своето е оразличена в изстрадания път на человека и другите, откроена е в „общия ритъм“, който създава усещането за съпринадлежност, взаимност и хармония („Лавина“ на Блага Димитрова).

Вежиновият герой търси своето в пределите на мимолетната или продължителната заедност, за да

усети неговата атмосфера в миговете на уединение-то, на себеобособяването и в пулсациите на собствения необозрим „вътрешен“ свят. Своето е убежище на спомените и размислите, невидимо пространство, в което видимият – материално-вещният, социално-битовият свят, се „отразява“ в система от значения.

В белетристиката на Вежинов обективацията на процеси и явления от сферата на психическото битие и трансцендирането на минали и предстоящи събития в полето на сегашността са функции на мисълта и въображението, на паметта и на интуицията. Повествователното слово разчита значите на „вътрешните“ движения в поведенческите модели на героите, в протяжността на битието им или в предизвикателствата на тяхната смърт. „Разказът“ за скритата логика на живота, разгърнат в белетристиката на писателя, отвежда към разкрития за смисъла на смъртта. В повестта „Езерното момче“ наративните гравитации в отвъдността на предишното – краткото битие на едно дете, разсекретяват загадката на неговата гибел. В контекста на творбата е очертана траекторията от следствието към причината, от оповестената в началото на текста внезапна смърт на малкия Валентин към обстоятелствата, които я обуславят. Героят-повествовател се озовава в измеренията на темпорален трансцендент – едно невъзвратимо минало. „Възкресяването“ на предишното – изминатият жизнен път на момчето, обяснява неговата „езерна“ смърт като осъществен личен избор. Себеотричането е логичен изход от неразрешения конфликт между човек и свят – индивидуалността на детето-мечтател и атмосферата на неговата социална среда. Потъването във водните дълбини е кулминацијата – на едно невидимо психологическо движение и на сюжетното развитие в повестта. Героят отрича света – ви-

димият, социално-битовият, за да избере „другия“ свят – невидимия, въображаемия. Изборът е кулминиралата вътрешна енергия, заявената индивидуална надпоставеност над „общото“ – семейството и социалното (училищното) обкръжение на детето. Мечтателят е над и отвъд колективното, възприето като несъвместимо с неговия душевен мир.

Приобщаването на момчето към трансцендентното е заявено в заглавието на повестта. В многозначния свят на митологията езерата се определят като „подземни дворци от диаманти, украшения и кристал, от които излизат феи, вешици, нимфи и сирени, въвлечдащи хората в гибел (2). В този смисъл езерата изразяват значение на илюзорен рай, те символизират „творенията на възбуденото въображение“ (3). В безкрай на въображаемото, на измисления рай потъва едно дете, отблъснато от дисхармонията на делничното. На границата с отвъдното звуци словото, което отрича и утвърждава, разделя и приобщава – „Искам да бъда с вас ... с тях ужасно ме болят хрилете.“ Изреченото е другото на мъчанието, на неотзвчивостта и отчуждението в социалното пространство. Диалогът с рибката и с Гугиер обединява характеристиките на пълноценното общуване – споделянето и откликването. Наративното слово „фиксира“ образите на въображаемото, визуализира съдържания от полето на мисловността, за да подреди поведенческите и вербални жестове на мечтателя в една каузална система. „Вгледан“ в темпоралния трансцендент – изживяното битие на Валентин, повествователят от „Езерното момче“ открива взаимодействието между словото-предизвикателство, словото-мечтане и словото-креация. Провокирано от фантастичния роман „Човекът амфибия“, детското съзнание преобразява езерото в свят на възможните чудеса, насялява го с литературни герои. В конкретното пространство е трансцендирано функционалното.

Пребиваването на Валентин в света на художествената проза е последвано от креативна изява. В ученическото си битие читателят – мечтател се проявява като автор на приказка. Написаното е проекция на бленуваната реалност – недостижимото измерение на абсолютните стойности. Приказните персонажи са олицетворени абстракции – момчето, което въдворява хармонията и спасява живот, и птичето – въпълтеният копнеж по красивото: „Изведнъж му се прииска да литне във висините, да се гмурне в синьото...“ „Гмуркането“ в „синьото“ е придобиване на нова идентичност. Желаната метаморфоза, осъществима в необятността на небесното, „онагледява“ непреодолимия копнеж по срояване с духовната субстанция.

Приказката, „изричаща“ бленуваното тъждество на абсолютната красота, абсолютната свобода, абсолютното добро, се сблъска със света на относителните категории и властващите стереотипи. Словото, изпълняващо ролята на коректив – на учителката Цицелкова, игнорира словото – креация, отъждествява го с глупостта и безсмыслицата – „Глупости на квадрат. Птичетата не говорят....“ Оповестената на глас присъда е последвана от оценката-санкция – „Бележката била двойка“. Детето-творец е категоризирано от институционализираното съзнание като несправлили се, изоставящия ученик.

Избраната от героя-наратор в „Езерното момче“ форма на повествуване в преизказано наклонение, представяща епизода с прочетеното съчинение-приказка, очертава дистанцията между темпоралния трансцендент и времето на припомнянето. Повествователят актуализира опозитивни речеви прояви – на малкия творец и на учителката, отрекла детското творение, за да разплете загадката. Заявена в началото на текста като трагично събитие, смъртта на детето е изречена на финала на повестта като приютяване в измисленото свое. „Отдърпването“ в имагинерното се превръща в отпращане към отвъдното. Индивидуалното съзнание – на мечтателя, съединява трансцендентите – живеенето – мечтаене и смъртта – сливане с мечтаното.

„Сближаването на трансцендентите“, на отвъдностите, които индивидуалните съзнания на Вежиновите герои съграждат или откриват, е прозрение – постижение на повествователната визия в стремежа ѝ да обгледа различните измерения на „вътрешните“ светове на персонажите от белетристиката на писателя. Повествуването за академик Урумов от романа „Нощем с белите коне“ обема невидимите светове, в които героят преоткрива себе си – спомените, полето на научноизследователската дейност и безвремието на апатията. Митарствата на наративното слово в субективното време на героя започват от сферата на научните изследвания, в чиято необятност човешкото съзнание нарушава общоприетите представи за дейност и покой, „открадва“ от часовете на нощта – „Академикът все още работеше. Отдавна бе минало полунощ...“ Прекъснат е диалогът с битовото, героят не долавя шумове, не усеща слuchванията около себе си. Езикът на тялото потвърждава ситуираност в трансцендентното – необгледаната от наративната визия научна област. Профилът на академика е „малко восъчен“, не издава „ни жизненост, ни умора“. Отрицателните конструкции заявяват отъствието на обичайните белези на съществуването. В „цялата фигура“ на героя „се чувства нещо отпаднало и унило“, „изпълнено със

скръбното достойнство, като в позата на умиращия благородник от тракийската гробница". Външността алюзира достолепието на един свят, който принадлежи на миналото. Ехoto на отвъдното предизвестява неприобщеност към ритъма на ежедневието. Битието на академика е представено като постепенно „отгласкване“ в територията на самотата. Той няма приятели и близки. Повечето са мъртви, а старостта е „разнищила връзките и с последните живи“. Общуването със събеседниците е изместено от диалога с текстовете, а научната дейност е наложила усещането за самодостатъчност.

„Сблъсъкът“ с отвъдното – внезапната смърт на Наталия – „отпраща“ героя в „другия полюс“ – на бездействието. Ежедневието е лишено от съдържание и смисъл – „...не работеше нищо, не мислеше нищо.“ Научните изследвания, изразяващи активността на съзнанието, са изместени от апатията. Субективното време на академика се преобразява в убийствена инерция. Животът наподобява безжизненост.

В художествената темпоралност на романа „Нощем с белите коне“ смъртта идва неусетно, за да посочи на героя идентификацията му на самотник и да припомни „гласове от миналото“. Непреодолимото усещане за самотност е познато от мимо-летното пребиваване в „някаква полуразрушена хижа“, разположена на „грамадна сива скала“, „изпъкнала като око“. „Окото е взряно в самия център на ледената галактика“, в „оная безкрайно малка точица, от която милион години извира битието“. Съзерцателят преодолява границите на човешката проявимост. „Върху окото“, което „следи раждането на световете“, той се докосва до вечността.

В трансцендирания епизод от миналото се „оглеждат“ силуетите на времената – на субективното време и на вечния кръговрат в природата.

Във Вежиновата многоезична вселена „гласът“ на епизодичното оповествява същността на цялото. В спомена или в конкретното съзерцание е „изговорен“ животът със своите определители и своята неопределимост. Академик Урумов възприема картината с белите коне като трансцендиран миг от изживяното и като метонимия на себеизживяването във времевия континиум. Художествената творба възкресява в съзнанието на героя първата представа за приобщеност към семейния микрокосмос. Риториката на осезаемото – изображеното на картината, „отгласка“ в друго вербално поле. Проговаря езицът на съхранените в паметта образи. Възпроизведени са ситуации от едно пътуване, състояло се в ранното детство на академика. Предишното оживява като амалгама от усещания – усещането за ориентираност към хтоничното – „някакъв друг, тъмен и под-

земен свят“, се смесва с чувството за приятеност и заедност – „Седеше до майка си, тя го бе прегърнала с мекия си шал. До нея бе седнал баща му....“ В съзнанието е изплувал образът на един приласкаращ, устойчив микросвят сред непозната действителност. Продължителното бавно придвижване в неизвестна – за героя – субект на възприятието – посока алюзира съдбата – неясна и загадъчна като „синята нощ“.

Припомненият епизод от миналото идентифицира битието като единство от противоречия – от видимо и невидимо, от сигурност и неизвестност. Посланията на съдбовното са „закодирани“ в образите от картината – белите коне. Единият е „вдигнал към небето живите си изящни ноздри“, а другият е „обърнал глава“, но и двата са приютени в пределите на заедността. Екзистенцията е „онаагледена“ като устременост – към абсолюта, към непостижимото, и като непрестанно усещане за обремененост с минало, като приобщаване към другия и оразличаване на собствената другост, като постигната взаимност и непреодолима самота.

В изображеното на картината се „оглеждат“ временното – пътуването през една отминална нощ, и времетраенето като система от противоречия и подобия.

Разчетените знаци и символи на битието, откроени в контекста на видимото, материалното, са трансцендираните светове – огласените скритости – същини, оповестените разкрития на съзнанието. Героят на Вежинов тълкува „определеното“ време. Архитект Балевски от романа „Везни“ преглежда запазените проекти, които „очертават“ неговия изминат и забравен – творчески и професионален, път. Темпоралният трансцендент е разчен като изява на креативната енергия в изяществото и съзвучието на формите. По следите на сътвореното архитектът наблюдава своята метаморфоза – постепенното „движение“ към „утвърждаването на професионалиста“ и „бавното изстиване на изкуството у твореца“, „изгасването“ на „вътрешното съдържание на автора“.

Актуализирането на миналото или на фрагменти от изживяното време в хода на „течащото настояще“ е „уловеното движение“, фиксацията на промяната, „изговарянето“ на своята идентичност като изменящо и съхраняващо себе си единство. В обследването на осъществените проекти Симеон Балевски („Везни“) се връща към твореца в себе си. Креативният процес е възроден, за да се постигне визуализацията на „скритото“ битие на духа. Инвенцията придобива видимост. Родените в съзнанието представи „оживяват“ в своите проекции – „Сложих една черта – хори-

зонтала. Изведнъж пред мен се появи образът“. Ръката „улавя“ пулсациите, за да извае формата, тя е медиаторът между световете, извежда въображаемото, мисленото от неговата „интровертност“, пренася го в измеренията на осезаемото – „.... ръката ми вече работеше с такава лекота, сякаш ни за минута не бе изпускала молива“. „Работенето с лекота“ е връщане към обичайното. Търсещият самоличността си се озовава в „сферата“ на своята себеизява. Осьществен е диалогът на сегашното с предишното.

Героят се стреми да преоткрие себе си и като представител на семейно-родова общност. В старателното проучване на родовата история „свityк по свityк“ Симеон от романа „Везни“ възприема представената събитийност като необяснима система от личностни изяви, преобразяващи „характера на фамилната традиция“. Основателят на рода „изменя на фамилния занаят – става учител“. Най-големият от синовете му, за изненада на своите близки, пребивава за пет-шест години в един от новгородските манастири. Жivotът на Симеоновия баща, завърнал се единствен от братята си в Брестник, е необяснима загадка. „Той е просто човек без биография, ако не се смята неговата странна и неочаквана смърт“.

Съзнанието на потомъка-интерпретатор съхранява фрагменти от станалото. „Уловен“ е само „епилогът“ на изречените „повести“, на необективираниите мисловни движения. Героят-повествовател от „Везни“ се полага в езиковото поле на миналото, за да разчете родовите взаимоотношения като „единство от близост и отдалеченост“ (4). Обединяващото начало – пословичната жизнеустойчивост на отделните представители на общността – е съвместено с „изговарянето“ на отделните индивидуалности. Родовото време е идентифицирано от наратора като преъдващо единство от подобия и несъответствия, като взаимопроникване на светове. Всеки индивид носи у себе си кода на темпорален трансцендент. В субективното битие се долавя „гласът“ на една групова идентичност – идентичността на семейно-родова общност, или прозвучава екотът на предишни идентификации, отвеждащи към предисторията на един генеративен процес. В романа „Малки семейни хроники“ това начало е изречено на езика на движенията. Кодът на темпоралния трансцендент е разчен като родова памет. Котето Вики, обладано от първичните си инстинкти, полетява, за да стигне гъльба. Малкият хищник изживява странното усещане, че летенето е познато действие. Необичайното случване, съпроводено от чувството за „повторено“ минало, е обяснено от човека-събеседник – Кирил, като проява на спотаеното в паметта

предишно – „... не искам да те обременявам с ненужни знания, но това се казва родова памет...“ Споменът за отдавна преодолени форми на екзистенция се е пробудил, за да оповести идентичността на индивида като средоточие на времена.

Пътят на себепознанието преминава през териториите на спомнянето, пресича „зоните“ на поведенческите прояви и поливалентните комуникации на Вежиновия човек и проследява измеренията на неговите писмени откровения. Творческите самоидентификации, воденето на дневник, записването на спомени и впечатления е изразяване на неизреченото в процеса на общуването с различните събеседници. Писменото слово е другото на спотаеното в паметта, което „мени своите форми като летен облак“ („Измерения“). Манол от повестта „Измерения“ се съпротивлява на забравата, той пристъпва към творчеството, за да съхрани миналото, превърнало се в неотменна част от идентичността му.

Устремеността към „истината за себе си“ има своето начало в обглеждането на света „преди себе си“, на предхождащото появата и формирането на собственото Аз. *Homo scribens*-тътряга от историята за народ и родова общност, потапя се в полифонията на художествената и документалната словесност – „Това са шепата храбреци, за които говори в „Записките“ Захари Стоянов“, за да установи неизреченото и да го оповести: „... не е известно името на дядо ми и на неговата малка, храбра жена, то ще остане сред незнайните“. Погледът на интерпретатора прониква в трансцендента на „незнайните и безивенни герои на една епоха“. Узнаването на стореното от предците приобщава пишещия към миналото на народа и рода и към културната история на едно общество. Героят-повествовател от „Измерения“ се идентифицира като познавач на неоспорими истини. Неговият ръкопис е средоточие на личностното и надличностното. Личностната идентичност е „изговорена“ като „част от цялото“ – груповата идентичност, и като негова проекция.

Аналогично движение към себе си се наблюдава в романа „Антихрист“ на Емилиян Станев. Нарацията проследява историята на животоописанието. В дискурса на Вежиновата повест – „Измерения“, творчеството се ражда в контекста на „двойното съществуване“, сегашното обема миналото в смисловия си обхват, обещава му преъдване. В „Антихрист“ миналото се появява, за да измести настоящето. Писането е спасение от бремето на сегашността, освобождаване от бездействието и приютяване в друга емоционална атмосфера – „От нямане какво да правя и защото ми се иска да забравя лютата мъка, пиша житието си“. Творчеството е предимството на

мъдрия – да усети у себе си „великата животворност на човешкото въображение“ и да създаде свой свят, да се озове над „безчестието и гибелта“, извън предела на робството. Еньо-Теофил се обръща към писмото, за да „обходи“ отново битието си. Той се връща към миналото и по този начин надраства настоящето, замества реалностите на сегашността със „сладки за душата спомени“. Писането-трансцендиране е стремежът на личността да превъзмогне властта на времето.

Свободата на творческото битие е осмислена в повестта „Измерения“ като пътешествие към „скритите значения“, към неуловимите идентичности на миналото. Движенията на мисълта и на креативния дух заявяват възможното овластяване на времето в търсенето и разкритието на неговата същина. Писателите – от гледната точка на героя-повествовател – „все пак стигат до истината – пишейки“. Героите на Вежинов – Манол, и на Емилиян Станев – Еньо-Теофил, изминават пътя от предела на изстраданата мъдрост към безпределното у себе си – Еньо-Теофил, от убеждението за постижимата истина за битието към безграничността на истинното – Манол.

Трансцендирането на осъществените прозрения е заявената амбиция на Аз-а да изведе изживяното от парадигмата на преходното, да го „продължи“ и да го обеме като идентичност. Писменото слово е „огледалото“ на духовния живот. В ориентацията към своя генезис и своето самоопределяне героят в прозата от 70-те и 80-те години на ХХ век се полага в пространството на „огледалните“ образи. В романа „Хайка за вълци“ на Ивайло Петров проекциите в паметта са пренесени в семейния летопис. Фактологията разказва „повестта“ за вината и възмездietо. Събитийността резонира в съзнанието на отделните герои, а пиращият фиксира случващото се като предицица от съзнателни прояви.

Аналог на летописното събитийно изговаряне е дневникът. Учителят Апостолов от романа „Прашка“ на Радичков „води дневник на своя живот“, в чиято продължителност отекват гласовете на несвойте съществования. Авторът обединява изследванията за бита на каракачаните, циганите и кестенарите. Дневникът на Левачко („Прашка“) съвместява отраженията на времето в едно съзнание, лицата на живота и проекцията на разрушаващата смърт. В калейдоскопа от темпорални отрязъци се редуват образите на семейната цялост, на бащата и майката, назована с името на „божието дърво – дивячката“, на Отченаш и Опекунина, на хармонията и халата, на реда и хаоса. В писменото слово се докосват съди и светове, родове и личности, както „бързата кафява лисица докосва всички със своята

пулсация“. Трансцендираният в писмото – дневника, свят въпълъща скритата логика в битието на романовия герой. Ръкописите на Левачко представлят изживяното минало като фактология, като предицица от обясними и необясними случвания, като амалгама от възприятия и представи. В дневника са пренесени „вътрешни“ съдържания, съхранен е образът на изгубеното – семейната цялост, бащината закрила, домашният уют, и е потърсен „силиуетъ“ на още не-появилото се съкровено свое убежище. В трансцендирането на спомени и представи, на размисли и желания пиращият човек – Левачко, се опитва да очертае пътя си, да намери за себе си посока и място в разноликия свят на другите. Писмените откривания на героите в българската белетристика от 70-те и 80-те години на ХХ век съвместяват видими и невидими траектории, изстрадани прозрения и „недостигнати хоризонти“, гравитации в измерения на социално-историческото, родовото и психологическо време. Писмото обединява проекциите на лицата, които героят-съзнание носи у себе си – лицето на човека в социума и на социума в човека, образите на едно „вътрешно“ битие и на една философия за битието. В романите „Антихрист“ на Емилиян Станев и „Везни“ на Павел Вежинов се разкриват изминатите от литературните герои пътища, „отразени“ в техните записи. Еньо-Теофил от „Антихрист“ приютява разноликия социален свят в своите спомени – размисли, синтезира в житието си представите си за хода на историческите събития и процеси. В художественото време на Емилиян-Станевия роман се проследява диалогът на героя с миналото. В романа „Везни“ на Вежинов дневникът се „появява“ като отзук от припомненото, като следствие от преоткритата идентичност на героя – повествовател. Записките на Симеон обемат квинтесенцията на събитийното. Пиращият се освобождава от властта на биографичното, за да ословеси своите наблюдения и констатации за феномена човешка психика. Изложеното в определен фрагмент от романовото цяло, наслован „Из моя бележник“, е обективираната представа на една личност за пътищата на познанието и непрестанното взаимодействие между рационалното и емоционалното начало у човека. В контекста на записките чувствата са определени като „първопричина или първооснова на съзнанието, изходна точка на неговата онтогенеза“. Писменото слово обема полюсите в битието на рацио – „... и покой, и действие“ – и откроява неговите характеристики – „... и съдържание, и промяна на съдържанието. И памет, и мисловен процес“. Митарствата на тълкувателя отвеждат до

прозрението за хегемонията на рационалното начало в духовния живот на съвременника.

Писането като проява на ментална активност обединява двата процеса – преодоляване конкретиката на фактологичното и стремеж към конкретизация на абстрактното. Писменото слово очертава траекторията на мисълта в „сферата“ на психологическите категории и обема познанията за спецификата на емоционалното и рационалното битие на личността. „Отведен до езика“, опитът получава смисъл (Рикъор) (5). В писмото социалният опит придобива статут на философия за човека. Опознатото е изречено като епистема.

Бележките на Симеон от „Везни“ продължават традицията на „изговорената азовост“ в писменото слово, характерна за идентифицирането на литературния герой в прозата от 70-те и 80-те години на XX век. Последният роман от творческата биография на Вежинов визира друг мащаб и модел на себеизричане. Пищещите герои в белетристичния дискурс от посочените десетилетия „материализират“ в словото своето движение в хода на събитията, търсят себе си в интерсубективното – социалното, историческото, народното, родовото. Писмото улавя ритъма на субективното време в динамиката на „всеобемащото“ време. Дневникът на Симеон („Везни“) проследява пътя на човека „в себе си“, трансцендираното в мисълта и ръкописите е преоткритата и повторно съградена действителност, осъществена от интерференция на личното и свръхличното. Изживяното е преродено в „повестта“ за битието на едно съзнание.

Вежиновото повествование за трансцендираните светове „разширява“ и релативизира понятието *настояще* – заявява го като функция на съзнанието, като достигната граница – осъществена личностна или общностна идентификация – и като безграничност: духовна атмосфера, която съхранява сянката на миналото и задава перспективата на неговото пребъдане.

ЛИТЕРАТУРА

1. Янев, Симеон. Тенденции в съвременната проза. С., 1977, с. 76–77;
2. Шевалие, Жан. Геербрант, Ален. Речник на символите. 1995, т. 1, с. 324
3. Пак там, с. 327
4. Зиммел, Георг. Чужденецът. Социология на личността. С., 1990, с. 348;
5. Рикъор, Пол. Прочити. С., 1996, с. 64.

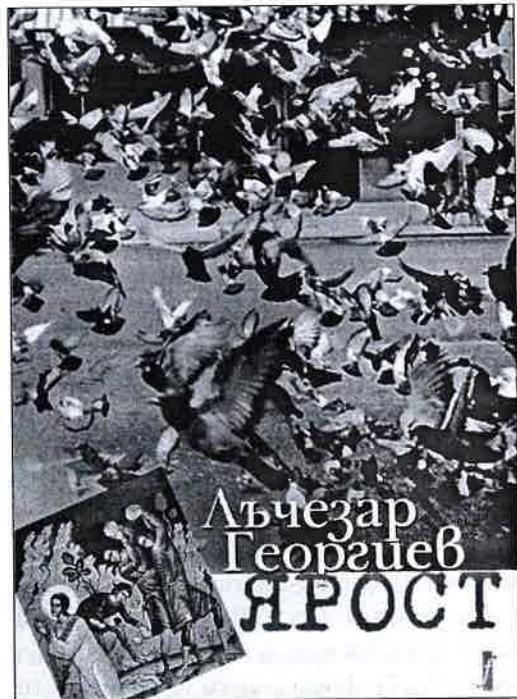

НОВА БЕЛЕТРИСТИЧНА КНИГА С ТЕМИ ОТ ЗАДЪХАНОТО НИ СЪВРЕМIE

На един дъх се чете сборникът с разкази „Ярост“ от **Лъчезар Георгиев**, чието белетристичното творчество е познато от повестта „Санта Инес“, романите „Босненска рапсодия“ и „Безумна любов“, „Палатът на Карагерови“, „Карина“, „Избрани творби в два тома“, новелистичния сборник „Стихия“ и още няколко книги с разкази – „Час за свидане“, „Дом на кръстопът“, „Една нощ в Антверпен“, „Разкази от Дълбокото подземие“.

И сега, в белетристичния сборник „Ярост“, Лъчезар Георгиев ни повежда през суровата наша съвременност заедно със своите разярени, обидени на обществото и на себе си герои, устремени към смисъла на битието, обичащи и мразещи, тъжни и огрени от огъня на всепобеждаващата любов, проклинащи и устремени.

Детайли, лайтмотиви, подтекстови внушения, втори план на наратива и философски послания – всичко сякаш е събрано в тази стойностна книга, която се чете леко и увлекателно, навярно защото е благословена с мъдростта на божествения промисъл. И от която читателят има какво да научи – за себе си, за света, за любовта и омразата, за доброто и злото, за красивите неща от живота, които така лекомислено пропускаме, вгълбени в своята уж единствена и неповторима истина.

ИНТЕЛЕКТУАЛЕЦ И МОРАЛ

(Размисли на един библиотекар след аутодафе)

ст.н.с. г-р Никола Р. Казански *

*For out of olde feldes, as men seyth,
Cometh al this newe corn fro yer to yere;
And out of olde bokes, in good seyth,
Cometh al this newe science that men lere¹.*
Geoffrey Chaucer. The Parliament of Fowls, lines 22-25

Искам да ви разкажа една история. На сър Томас Бодлей (1545–1613) все не му вървяло. Като всеки беден благородник той се отдал отначало на ратни дела, но още в първото сражение куршум от мускет раздробил капачката на коляното му и той останал куц до края на дните си. После, от немай къде, си опитал късмета на попрището на търговията, но и тук много скоро загубил всичко. Отчаян, сключил уговорен брак с една вдовица, доста по-възрастна от него. Тя се оказала обаче много, много богата. А това в английското кралство значи нещо. Или всъщност значи почти всичко. Както се казва в английския израз „the tables turned on him“, тоест той бил вече на белия кон. И тогава, за всеобщо учудване, отишъл в Оксфордския университет и казал на ректора, че мечтата му е да стане интелектуалец. Като уверение за това си намерение той подариł огромна сума, с която била изградена прочутата и до днес Бодлеанска библиотека. В двора на същата сега има паметник на сър Томас на кон.

Право да си кажа не знам защо ви разказах точно тази история, но повярвайте ми, много исках това. Може би все пак защото самият аз съм библиотекар. И винаги съм мечтал да бъда интелектуалец.

Повод за този отзив са предишните ми участия в дискусии на в-к „Култура“ (“В очакване на Гог и Магог” № 14, 1991; „Размишления с компютър на шията“ № 31, 1993 и „Нова морална философия“ № 34, 1993). Но смелост да изкажа своето скромно мнение

ми вдъхна забележката на проф. Богдан Богданов, че в България се чувства особена липса на медиатори между високите интелектуалци и широката публика. Ако не друго, то поне в битността ми на библиотекар, волю или неволю, съм бил именно някакъв медиатор. Между средствата на писмената комуникация и читателя. Между текста и дискурса. Между Хипертекста и Метадискурса. Това последното може би на шега...

И така, ще се опитам да ситуирам проблема според моето библиотекарско виждане и интелектуален житейски опит.

Ако за един интелектуалец е възможно да каже, че не може да се даде точно определение на понятието „интелектуалец“, то за един библиотекар това е непростимо. Ето защо отварям добрия стар „New English Dictionary“ (London, 1932; Ed. E. Baker) и нарирам еднозначно определение, че интелектуалците са „най-просветените хора в дадена страна“. Да-а, значи не просто най-знаещите и сведущи, а даже най-просвет(лен)ите, тоест почти осенени свише с някакво особено знание за нещата в частност и за света като цяло. Искам да ви уверя, че именно така възприема интелектуалците широката публика, от доматопроизводителя (Боже, каква дума!) до уважаемата готвачка, която у нас обикновено управлява Държавата.

Също така държа да ви помоля да повярвате: хората никога не са и помисляли, че не трябва да

* Авторът (1951, Свищов) е завършил дипломация и библиотекознание в София. От 1977 до днес работи в Централна библиотека на БАН като библиотекар и водещ библиограф. Има публикации по библиография, библиографознание и църковна история. След 1989 г. е бил на поклонение в библиотеките на Лондон, Оксфорд, Кеймбридж, Единбург, Париж, Лисабон, Копенхаген, Женева, Брюксел, Рим, Брюгге, Флоренция, Букурещ, Москва, Киев, Тел Авив, Йерусалим, Истанбул, Техеран, Шираз, Язд, Есфахан... – Бел. авт.

има интелектуалци. Те просто са питали „А този учен добър ли е или лош?“. Тук възниква малък оксимиорон, който ще се опитам да изясня. Под „добър и лош“ обикновено се подразбира това дали е достатъчно, както казват французите „docte“ (начетен, изкусен – тоест нещо като Доктор Фаустус), или е, по думите на един истински руски академик, „ученый с большой дороги“ (демек пладнешки мюшеник). Но заедно с това и даже повече от това, те се интересуват просто дали е добронамерен или злонамерен. Именно на този втори, чисто морален смисъл ще си позволя да се спра по-обстоятелствено.

Според мен хората винаги са усещали инстинктивно, а също и поради горчивия си опит, какво изключително важно значение има за тях именно моралният облик на интелектуалаца. Въщност, известно е, че с термина „интелигент“ се обозначава интелектуалец, изповядващ и отстояващ (като професионалист и като личност!) определена морална идея или философия.

Проблемът за „*sittliches Bewußtsein*“ (моралното съзнание) на интелектуалаца е един вечен проблем с екзистенциално значение.

Винаги е имало Мелхиседек и Симон Магът, Карл фон Осиецки и д-р Менгеле, Николай Иванович Вавилов и Трофим Лисенко.

Но по-сложен е въпросът, когато той се бори със собствените си слабости и заблуди (волни или неволни), както упоменатия Доктор Фауст или един Мартин Хайдегер.

Интелектуалците са свояго рода „*dream-makers*“ или вештери. В тях хората привиждат магове, които разказват приказки и даже правят чудеса. Те са твърде нужни на човека, който винаги ще бъде *bestia cupidissima rerum novarum*.² Затова те са готови да им простят известна, дори голяма доза повседневна житейска „непотребност“ и „ненужност“.

Но в повече от това и над това те се явяват за тях „gate-keepers“ или „хранители древностей“. Съзнателно или не, общество то им е вменило да съхраняват тайната на Миналото, да охраняват дверите на Ада (или Рая), да бъдат пазители на Философския камък и блюстители на Морала. Въпреки всичките им недостатъци и слабости само те могат да изпълнят тази първозданна роля. Всеки тежен опит да дезертират или да злоупотребят с нея води до фатални последствия – както за самите тях, така и за общество то като цяло. Изобщо, в известна степен, презрението към високата култура или образно казано „горенето на книги“ е варварски, но искрен начин за изразяване на разочарование от неизпълнението на този тежен върховен дълг. Актуалните днес Хари Потър и Властилиът на пръстена са съвсем неслучайни и дълбоко мотивирани явления в нашето иначе крайно демистифицирано, демитологизирано и в последна сметка дехуманизирано битие.

Големият екзистенциален проблем е, че тази свръхчовешка задача е легната върху така или иначе обикновени хора. И то даже не само простосъртни, но и често пъти доста грешни във всяко едно отношение. Независимо от това или именно поради това те са обречени да съблудават особено строго Морала. Точно следването на този морал ги издига в очите на хората и ги проваля при неговото флагрантно или даже леко престъпване. Висшата мисия на интелектуалаца е не само да бъде „*Homo sapiens*“, „*Homo faber*“, дори „*Homo ludens*“, а преди всичко „*Homo moralis*“. Хората очакват от него не само чудодейни играчки, но и напътствия за тяхното сглобяване, разглобяване и безопасна употреба. А такава инструкция може да се преподаде, възпита и отстоява само и единствено с личен пример и пряко (съ)участие. Моралът може да бъде само и единствено жив пример, а не мъртва буква.

А сега се върнем при нашите овце(крадци) и да видим какво е положението. Тук на ум ми идва макамата на Кристиан Йохан Хайнрих Хайне:

„Selten habt ihr mich verstanden,
Selten auch verstand ich euch;
Nur, wo wir im Kot uns fanden,
Da verstanden wir uns gleich.“³

Нека все пак се опитаме да се видим в контекста на историята. Винаги е имало сложни, трудни и често трагични времена в които е била в сила максимата „*Erst kommt das Fressen, dann kommt die Moral*“⁴.

Съзнавайки напълно, че „*Nul simplex sigillum veri est*“⁵, ще се опитам да напомня на българските интелектуалци тяхното реално положение в съвременния свят, като използвам перифраза на едно от предсказанията на Делфийския оракул:

„Пеласгийският Аргос има по-добра земя,
Тесалия има по-добри коне,
Лакедемон има по-добри жени,
Халкис има по-добри мъже;
Аргос има още по-добри мъже;
Но вие, мъже на Егион
[интелектуалци на България],
не сте трети или четвърти или дванадесети;
Вие даже не влизате в сметката“.

Хората не винаги могат да преценят, а често и не се интересуват, дали и доколко интелектуалците са „учени“, макар винаги да съществува съмнението, че те често злоупотребяват с това знание. Или пак от „Фауст“:

„Ала там какво съзирам?
Пак не се ли аз намирам,
де брадати люди разни
мамеха ме с думи празни.
Нос заболи в книга стара
льжеха ме в надпревара,

кука реч без срам редяха,
Мен и себе си моряха.“.

Искат или не, интелектуалците са засели мястото на изчезналата аристокрация (при нас преди повече от 500 години). Не случайно и сега е толкова силен синдромът „le bourgeois-gentilhomme“ (буржоат-благородник) и всички успели хора се стремят да придобият „les lettres de noblesse“ (патент за благородничество) под формата на дипломи или титли. Това обаче ги задължава да спазват определен рицарски кодекс на честта. Един интелектуалец не може да си позволи да бъде такъв само на работното си място или само от време на време, когато е в настроение за това. Той не може и не трябва да бъде д-р Джекил през деня и мистър Хайд през нощта. Такова нещо не само доматопроизводителят, но даже и Мефистофел не би го одобрил (поне вътре в себе си).

Съществуването на симонията е особено отблъскащо именно в интелектуалните среди. И докато например в политиката това е правило – там дългностите са дават по целесъобразност или по заслуги, а рядко по пригодност, то сред интелектуалците това е все едно да обявиш шерифа на Нотингам за крал Ричард Лъвското сърце.

Андрей Райчев справедливо напомня за иманентно присъщата „браминска“ функция на интелектуалците. Те наистина помагат на хората да не се чувстват съвсем или напълно „entrückt von den Göttern“⁶. Но как да приемем на сериозно някои от тях с доста странно поведение, облекло и държане. И с явно съмнителен морал. Да, разбира се, че това е сигурно проява на духовна разкрепостеност и даже епаторирането на обществото е част от правилата на интелектуалното светопредставление. Но при това се иска много, твърде висок вкус и стил. Да си представим, че свещенослужителите започнат да се явяват в храмовете или извън тях в клоунски дрехи или закичени с оръжие и в същото време проповядват благопристойност, мир и добролюбие.

И точно при интелектуалците, колкото са по-фрапантни изключенията, толкова те са по-брилянтни потвърждения на правилото. Визирал например Йохан Волфганг фон Гьоте като ръководител на тайните служби на Ваймарския херцог, академик Андрей Сахаров като създател на водородната бомба при Сталин, Андре Малро като министър на културата при генерал Шарл дьо Гол и пр.

Виж, един доматопроизводител може преспокойно да бъде каквото си иска. Даже и Уйлям Фокнър от Йокнапатофа. Това няма да промени неговите домати – те са или добри или лоши. И последното не може да се прикрие от никого и от нищо.

Апропо, ако има наистина несправедливо предубеждение спрямо българските интелектуалци, то е, че те са мързеливци или по-точно прикрити

лентяи. Това хорско мнение идва вероятно от времената, когато съществуваше циничната поговорка „Учи (чедо), за да не работиш“. За съжаление и тук трябва да се има предвид, че всяка крушка си има опашка. Ако следваме например Лев Николаевич Толстой, бихме могли да стигнем до идеята, че много (ако не всички) от проститутките са морално чисти и духовно извисени личности. Проблемът е как да се обясни това на хората така, че те да го повярват поне малко. Между впрочем, някои от терористите на черния 11 септември са завършили елитни университети, ако и не непременно Оксфорд. Но съгласете се, че не върви някак „белите яички“ да бъдат мърсносиви или кървавочервени.

Не може тези, от които се очаква да учат на морал, да бъдат понякога първите които го нарушават, повече или по-малко прикрито. В този ред на мисли бих препоръчал на всеки интелектуалец да препочита (даже и в превод), от време на време, писмото на Емил Зола в защита на капитан Алфред Драйфус („J'accuse – Lettre a Monsieur Félix Faure, Président de la République“, 1898).

Що се отнася лично до мен, то аз съм се стремил да следвам едно кредо, крепящо се на три кита (е, има и една лисица – тази от „Малкият принц“, но за нея няма да стане реч сега): „Мисията на библиотекаря“ от Хосе Орtega и Гасет, „Вавилонската библиотека“ от Хорхе Луис Борхес и фразата на ескуайър Уйлям Шекспир „My library is my duchy“⁷.

Накрая се осмелявам да пожелая на българските интелектуалци, такива, каквито са и доколкото ги има, да следват следния девиз:

„In necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus alterum caritas“⁸.

БЕЛЕЖКИ

¹ „И както от старите ниви, казват хората, идва цялото това зърно, година след година; Така и от старите книги, с благата вяра,

идва цялото ново знание, което човек придобива.“

Джефри Чосър. Парламента на глупците. – Прев. от староанг.: Н. К.

² „Звяр, жаден за нови неща“ (лат.).

³ „Рядко вие ме разбирахте,

още по-рядко ви разбирах аз;

сега, когато сме в .. на .. до .. шия,

разбрахме се напълно и още как.“ – Прев. от нем.: Н. К.

⁴ „Първо е кълопачката, а после – моралът“ (Б. Брехт. Опера за три гроша). – Прев. от нем.: Н. К.

⁵ „Никое опростяване не е свидетелство за вярност“ (лат.).

⁶ „Изоставени от Боговете“ (нем.).

⁷ „Библиотеката е моето херцогство“.

⁸ „В необходимостта единни, в спора свободни, във всичко останало милостиви“ (лат.).

„РИТЪМЪТ НА ВРЕМЕТО“ ИЛИ ФЕНОМЕНОЛОГИЯТА НА РИТУАЛНИЯ ТАНЦ ВЪРХУ ЖАРАВАТА В БЪЛГАРИ (Филмът на СВУБИТ за информационната карта на нестинарството се върна при „извора“ след странстване по света)

Виолета Божилова

На 3 юни 2008 г. – празника на св. св. Равноапостоли Константин и Елена изследователският екип на научно-документалния филм за нестинарството „Ритъмът на времето“, пресъздаващ информационната карта на трактувания феномен, отново посети село Българи – Странджа, за да поднесе своя поздрав към героите на филма, както и към всички, съдействали за неговото осъществяване от региона.

Творческият екип – сценаристите проф. Александра Куманова, ст.н.с. Милен Куманов, операторът Стефан Алъпармаков и експертът хирург проф. д-р Николай Яръмов, дари на всеки от местните си сътрудници копие от новата разширена версия на филма (Булфилм, 2008), новия брой на вестник „За буквите“ (бр. 27/май 2008) и подарък за дома и семейството на всеки от тях. И героите на филма, и местните сътрудници на екипа получиха персонални писма от проф. д.и.к.н. Стоян Денчев – председател на Съюза на народните читалища и ректор на СВУБИТ, в които се казва: „Вашият дух и Вашите традиции са свидетелство за това, че и в динамичния и устремен към постоянно създаване на технологични новости и промени социокултурен климат на ХХI век човек се нуждае да помни и съхранява родовата си културна памет.“

„Ритъмът на времето“ бе създаден през 2007 г. В него са включени автентични моменти от нестинарския празник. Изграден във формат на информационно-културологично изследване, за филма водеща е идеята за проникване в смисъла на информационното единство на феномена „ностинарство“. Уникалният ракурс – да се съпоставят многообразните гледища, позволяващи многообройни прочити на феноменологията на нестинарството, е ключът на

търсенията на творческия екип. Възможно е, в тези съпоставления да се крие кодът на езическия култ, на сакралната връзка Земя – Космос, многократно пресемантизирана във временена.

Предпремиерата на филма „Ритъмът на времето“ се състоя на 28 септември 2007 г. в село Българи и до момента той е показван с успех по различни краища на света: Западния католически университет на град Анже (Франция) – 15 октомври 2007 г.; Националния дворец на културата в София на 1 ноември 2007 г. – Деня на народните будители – в хода на Тържествената церемония по откриването на V Национална конференция с международно участие „Книгата и духовността в европейската информационна ци-

вилизация"; Москва (Русия) – 4 декември 2007 г. по време на организираната от Европейската комисия под егидата на ЮНЕСКО на Х юбилейна международна конференция EVA'2007 – „Информационно общество, култура, образование“; град Ричмонд, щата Вирджиния (САЩ) – 26 февруари 2008 г. пред младежка и научна аудитория на среща на колежите; Крим (Украйна) на XV международна конференция „Библиотеките и информационните ресурси в съвременния свят на науката, културата, образованието и бизнеса“ – 10 юни 2008 г.); Варна – на международния форум „Наука за информирането, информационни технологии и образование“ – 22 юни 2008 г. ...

„Ритъмът на времето“ е филмов продукт, създаден с некомерсиална изследователска цел, който е информационно-културологично изследване на нестинарството и е разпространен в мрежата от български библиотеки.

Научно-документален по вид, филмът е посветен на усилията да се прониква в явното и неявното знание за всяка информационна среда, чрез което тази среда се трансформира в нейна говореща ни карта-пътеводител. Антропологичното единството на духовната, менталната и телесната сфера, както и връзките на нестинарската обредност с целия религиозен спектър на човечеството, определят нестинарството като планетарно значим феномен, чийто култ е сакрален код, подложен на описание и дешифриране чрез филма.

Село Българи (гр. назв.: Ургари, Вургари) се счита за коренното място на българската нестинарска ритуална обредност и на 3 юни – след половин веково прекъсване, отново всяка година при залез сънце в огнения кръг на жаравата, пред многохилядните човешки погледи влизат нестинарите, за да осъществят сакралната връзка земя – космос и със силата на „вгълбеното мълчание“ да олицетворят сливането на човека с природата. Без да е религия, фолклорната нестинарска обредност в Странджа е вкорена в християнската религия през многообразни културни трансмисии.

През II хилядолетие преди Христа в Средиземноморието на базата на предноазиатски и египетски вярвания се оформя *орфизът*, който в Тракия се изповядва в устна фолклорна обредност (тракийски орфизъм) до установяването на християнството. В тези културни пластове се откриват иrudиментите на нестинарската обредност.

Известен със задълбочения си интерес към българския фолклор, един от първите, търсещи обяснение на нестинарството, е Петко Р. Славейков. Той пише: „Тези, които ги прихваща Св. Костадин, та играят боси в огъня, казват ги ищинари... Тая дума

трябва да е вещинари от вещ, вещер, вещица, тоест знающий...“ За Петко Р. Славейков обредът е християнизирал тракийски, а носителите му са българи, някои от които погърчени.

Акад. Михаил Арнаудов вижда връзка между нестинарството и „средноазиатския шаманизъм и неговите екстази, магии, пророчества и чудесни лекувания“.

Чуждестранни автори смятат, че нестинарството води началото си от древногръцката Дионисиева обредност.

В най-ново време много изследователи работят по темата – историци, етнографи, фолклористи – с подобни и различаващи се разбириания.

Поднесен като триптих от ключови образи и понятия по концепцията „информационна среда“ (интеракции – информационни технологии – информационни фондове): Дух Светий (Любов) – Огън (Материя) – Сънце (Енергия), във филма „Ритъмът на времето“ се завърта кълбото въпроси за нестинарската обредност: Широко разпространен религиозен езически култ или шаманска обредност? Планетарно значими верски смесвания или локален фолклорен феномен? – все нямащи еднозначно решение дилеми.

Научно-документалният филм-изследване не изключва нито един от информационните планове на реалността и съзнанието. Водеща е идеята за проникване в смисъла на информационното единство на феномена нестинарство, като се фиксира неговата информационна среда в единство с ареала на Странжа – физичен, биологичен, културен.

Избраният уникален – антропологичен и информационен ракурс на филма – научно изследване дава основание за многообразни прочити на поднесената с прецизност и уважение феноменология на нестинарството. Точно в цялостното съпоставяне на многообразните гледища е ключът на търсенията на творческия екип и, възможно, именно в тези съпоставления се крие и кодът на културните трансмисии на времената, преминали от Мала Азия през Асирия и Вавилон към Странджа и отседнали в нея.

Заштото „знанието и светът са едно многомерно трансформиращо се цяло и следва да се четат и разбират в сравнение, в диалектическо многообразно единство“ – както бе казано на представянето на филма „Ритъмът на времето“ на 28.09.2007 г. в село Българи от автора на неговата идея и концепция проф. Стоян Денчев – принцип, естествено следван и от неговите създатели – философи, антрополози, специалисти по информационно моделиране, историци, религиоведи, етнолози, медици, културолози, и от местните жители – героите на филма.

МЕТОДОЛОГИЯ ЗА ИЗГРАЖДАНЕ НА СИСТЕМНО- СТРУКТУРНА КАРТИНА НА ИНФОРМАТИЗАЦИЯТА У НАС: ПАНОРАМА НА ЕЛЕКТРОННИТЕ САЙТОВЕ ПО ШИРОК СПЕКТЪР ОТ ОБЛАСТТА НА ИНФОРМАЦИОННО-КОМУНИКАТИВНАТА СФЕРА

Светлозар Стоичков

Стадият на съвременната парадигма на познание – на интердисциплинарност и висока технологичност – трансформира информационната наука в статус на методологична рефлексия, която се явява мощен инструмент не само на информационно-комуникативното моделиране, но и на социокултурното изграждане. В посочената инструментарна връзка Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии – водещ методологичен център на научноизследователските и образователните институции на информатизацията у нас – системно и по многообразни методики за различни цели провежда анализ на електронните сайтове по широк спектър от областта на информационно-комуникативната сфера.

В рамките на редовния учебен процес и доизграждането го научноизследователски акт, осъществяван от студентите по авангардните за вуза специалности Информационни технологии и Информационно брокерство, проявяващи склонност към самостоятелна издирвателска дейност, през 2006/2007 учебна година стартира проект за системно изследване на фирмите на информатизацията у нас чрез изучаване на електронните им сайтове. За основа на изследването бе взето изданието „България – Фирмена енциклопедия: Кой какъв е в българския бизнес“ [1].

На базата на емпирично проучване на сайтове по цитираното фундаментално справочно-енциклопедично издание се направиха комплексни профили по единна методика на описание и с акцент върху

метасистемната конфигурация на предприеманото от отделните фирми информационно моделиране на интересуващите ни електронни продукти. Тези резултати бяха поднесени на ежегодната Студентска научна конференция на вуза (18 май 2007 г.) и в настоящия момент се намират под печат (Трудове на Студентското научно общество при Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии. Том I : I-III Студентски научни конференции. – София, 2008) [2] във вид на 28 емпирични изследвания (2008); направена е и обобщаваща публикация (2008) [3].

Изработената комплексна методика за систематизиране на изчерпателен кръг от критерии на информационно моделиране на електронните сайтове на фирмите на информатизацията у нас може да бъде представена чрез следния свод от признания:

I. Метасистема (съответстваща на информационно-комуникативния профил на сайта; визуализиращи материали);

II. Операбилност (мобилност – лесно боравене със сайта);

III. Интерактивност: а) реални възможности за диалог; б) форум; в) фиксиране на най-често възникващи въпроси във връзка с работата със сайта);

IV. Информационен интервал (последната въведена информация от кога е);

V. Цитираност на сайта : а) използваемост според търсачката AltaVista; б) наличие на индикация във сайта за неговото цитиране);

СИСТЕМНО-СТРУКТУРНА КАРТИНА НА ИЗСЛЕДВАННИТЕ ЕЛЕКТРОННИ САЙТОВЕ

Приложение

N	Адрес на сайта	Критери за оценка									
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	www.irc.bg	консултативна дейност	удобна се от подобрение	нуждаеща се от известие	висока	опростена	ефективна връзка	база данни	масов потребител	липсва	
2	www.kaldadata.com	софтуерни и хардуерни новини	на добро ниво	безупречна	непрекъснат	висока	сложна	ефективна връзка	електронни и софтуерни	техническа и масова аудитория	защитена
3	www.fiber-lan.com	интернет услуги	предсило лесна	оцетена	известен	минимална	опростена	ефективна връзка	електронни и база данни	масов потребител	липсва
4	www.megalan.bg	интернет услуги	елементарна	оцетена	ежемесечен	висока	достатъчно разгърната	ефективна връзка	електронни и база данни	масов потребител	оптимална
5	www.gbg.bg	ИТ	лесна	оцетена	известен	висока	разгърната	оптимална връзка	база данни	масов потребител	оптимална
6	www.jarcomputers.bg	оборудване	удобна и лесна	липсва	ежедневен	средна	достатъчно разгърната	регионална връзка	електронни и база данни	масов потребител	незадължена
7	www.globul.bg	мобилни коммуникации	удобна	оцетена	произволен	ниска	достатъчно разгърната	директна връзка	специализи- рана	масов	средно ниво на защита
8	www.germanos.bg	мобилно оборудване	удобна	достатъчна	редовен, но неопределен	нарастваща	достатъчно разгърната	ефективна връзка	специализи- рана	масово потребител	задължена
9	www.btc.bg	телекомуни- кационна дейност	ефективна и удобна	липсва	ежеседмичен	ниска	достатъчно разгърната	ефективна връзка	електронни бази данни	масов потребител	липсва
10	www.book-bg.com	книгоизда- телска дейност	удобна	минимална	ежедневен	средна	разгърната	ефективна връзка	електронни и база данни	читатели на книги	средно ниво на защита
11	www.eurosport.com	спорти	опростена	минимална	непрекъснат	завидна	разгърната	специализи- рана	спорти	аудитория	успешна и задължена
12	www.petzl.com	спорти	лесна и удобна	оцетена	известен	ниска	сложна	ефективна връзка	специализи- рана	спорти	липсва

VI. Архитектура на сайта: а) проста – достатъчно разгърната – сложна; б) линкове;

VII. Контактни координати: а) връзка със създателите на сайта; б) посочване на адреси на крайните производители и дистрибутори на информационните продукти;

VIII. Продукти на информационно-коммуникативната сфера, с които оперира сайтът: а) електронни продукти; б) електронни база данни; в) софтуерни (програмни) продукти; г) електронно оборудване; д) социално-битова техника;

IX. Адрес на сайта (адресат) към кого е насочен сайтът: а) научно техническа аудитория; б) масово потребление (във сфера на услугите);

X. Регистрация в сайта: (заштитеност на въвеждащите се данни: лични и фирмени).

Посочените критерии позволяват да се даде системно-структурна картина на нивото на информатизация у нас.

Разглежданата информационна картина е едновременно и пределно детайлна и максимално упътнена, предоставяйки за многообразни обществено значими цели обобщени сведения за интересуващи ни феномени (фирмите на информатизацията) по широк спектър на информационно-коммуникативната сфера (софтуерни и хардуерни новини, мобилни комуникации, ИТ технологии, интернет услуги, консултивна дейност, телекомуникационна дейност, книгоиздателска дейност, мобилни комуникации и т.н.) – както следва в приложеното подробно описание [4].

За по-голяма обозримост емпиричният материал на наблюдението е систематизиран в Табл. „Системно-структурна картина на изследваните електронни сайтове“ (Приложение).

Систематизираният материал позволява да се направят следните изводи:

1. Метасистемните конфигурации на продуктите са консултивна дейност (N 1); софтуерни и хардуерни новини (N 2); интернет услуги (N 3, 4); ИТ (N 5); ИТ оборудване (N 6); мобилни комуникации (N 7); мобилно оборудване (N 8); телекомуникационна дейност (N 9); книгоиздателска дейност (N 10); спортна дейност (N 11, 12).

2. Операбилността на масива от електронни сайтове е във границите от удобна (преобладаваща) (NN 1, 6–10, 12) до елементарна (N 4) и опростена (N 11).

3. Интерактивността на наблюдаваните сайтове е в следните вариации: нуждаеща се от подобрение (N 1); безупречна (N 2); ощетена (NN 3–5, 7, 12); липсва (N 6, 9); достатъчна (N 8); минимална (N 10, 11).

4. Информационният интервал на потока от сайтове е: неизвестен (NN 1, 3, 5, 12); непрекъснат (N 2, 11); ежедневен (N 6, 10); ежеседмичен (N 9);

ежемесечен (N 4); редовен, но неопределен (N 8); произволен (N 7).

5. Цитираността на изследваните сайтове е: висока (N 1, 2, 4, 5); ниска (N 7, 9, 12); средна (N 6, 10); минимална (N 3); нарастваща (N 8); завидна (N 11).

6. Архитектурата на наблюдавания поток от електронни сайтове варира в следния диапазон: достатъчно разгърната (N 4, 6–9); разгърната (N 5, 10, 11); сложна (N 2, 12); опростена (N 1, 3).

7. Контактните координати на сайтовете наблюдаваме в следните параметри: ефективна връзка (N 1, 2–4, 8–12); оптimalна връзка (N 5); директна връзка (N 7); регионална връзка (N 6).

8. Наблюдаваните сайтове оперират със следните продукти на информационно-коммуникативната сфера: база данни (N 1–6, 9, 10); електронни и софтуерни ресурси (N 2); специализирани технологии (N 7, 8, 11, 12).

9. Адресатът на сайтовете е установим: масовия потребител на информация (N 1–9); спортна аудитория (N 11, 12); читатели на книги (N 10).

10. Формите на регистрация в сайтовете показват следните варианти: липсва (N 1, 3, 9, 12); защищена (N 2, 8, 11); незащищена (N 6); средно ниво на защищеност (N 7, 10); оптимально ниво на защищеност (N 4, 5).

Предприетото моделиране прави възможно изработването на естествена класификация на фирмите на информатизацията у нас, която от своя страна открива перспективи не само за тяхното проектиране и оптимизиране, но и за прогнозиране и социологизиране на информационните продукти като ефективно социокултурно информационно цяло, стоящо на прага на създаване на електронен регистър (електронна библиотека).

Чрез настоящата работа е апробиран критерният подход за универсална оценка на електронни сайтове, чрез който техните характеристики стават съпоставими и съизмерими.

ЦИТИРАНИ ИЗТОЧНИЦИ И БЕЛЕЖКИ

1. България – Фирмена енциклопедия : Кой какъв е в българския бизнес = Who is who in bulgarian business : Encyclopedia of 30 000 Top-companies and Institutes : 2006–2007 / Информ.-изслед. център „Интерида“ = Interidea Research and Publishing Centre ; Състав. Анастас Илиев – гл. ред. и др. – София, 2006. – 1098 с. : с цв. и черно-бели ил.

2. Срб: Трудове на Студентското научно общество при Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии. Том I : III Студентски научни конференции. – София, 2008. – Под печ. – Цит. по-долу изследвания са приведени под последните номера на публикациите им в посочения том:

Афура, Яна. Информационна картина на електронния сайт на бизнес център за подпомагане на малки и средни предприятия – Русе (www.eic.rousse.bg) (N 128);

Драков, Мирослав. Информационна картина на сайта на фирма за телекомуникационни услуги „Българска телекомуникационна компания“ (www.btc.bg) (N 129); **Георгиева, Радостина.** Информационна картина на електронния сайт на компанията за интернет услуги „Юрокапитал Битекс“ (www.bitex.com) (N 130); **Иванова, Полина.** Електронна картина на първия телекомуникационен оператор от ново поколение в България „НЕКСКОМ БЪЛГАРИЯ“ (www.nexcom.bg) (N 131); **Веселинова, Вания.** Информационна картина на електронния сайт на Delaware international (www.delin.org) (N 132); **Цекова, Гъльбина.** Информационна картина на електронния сайт на компанията доставчик на комплексни решения в областа на информационните технологии „Лирекс БГ“ (www.lirex.com) (N 133); **Димитров, Богомил.** Електронно изследване на сайт на художник (www.thelotusseater.com) (N 134); **Павлова, Раица.** Информационна картина на електронния сайт на Българската асоциация по информационни технологии (BAIT) (www.bait.bg) (N 135); **Дичева, Десислава.**

Системна картина на електронния сайт на телекомуникационния оператор „Орбител“ (www.orbitel.bg) (N 136); **Тодоровки, Коста.** Информационна картина на издателска електронна фирма Софтпрес ООД (www.softpress.com) (N 137); **Владимиров, Венцислав.** Информационна картина на електронния сайт на Издателска къща „Сълнце“ (www.sluntse.com) (N 138); **Бакалска, Анастасия.**

Електронна картина на фирма за проектиране, изграждане, системна интеграция и поддръжка на комплексни информационни системи – „Стемо“ (www.stemo.bg) (N 139); **Йонов, Цветомир.** Системна картина на електронен сайт на фирмата за информационни и комуникационни услуги „Гювеч“ (www.gbg.bg) (N 140); **Миленков, Виктор.** Системна картина на електронния сайт на мобилен оператор „Globul Cosmote Group“ (www.globul.bg) (N 141); **Георгиев, Георги.** Системна картина на електронния сайт на фирмата за компютърни, софтуерни и охранителни системи „ДЕЛФИН-3“ (www.dolphin-3.bg) (N 142); **Йорданова, Милена.** Системна картина на електронния сайт на интернет доставчика „ЮНАЙТЕД НЕТ“ ООД 2003 (www.unitednet.bg) (N 143); **Николов, Христо.** Информационно изследване на електронния сайт на Европейската централна банка (European Central Bank) (www.ecb.int) (N 144); **Бошнаков, Божан.** Комуникация без граници – онлайн-представянето на фирма „Интертелеком България“ (www.intertelecom.bg) (N 145); **Соколов, Виктор.** Системна картина на електронния сайт за информационни и комуникационни услуги на bol.bg (www.bol.bg) (N 146); **Симеонов, Бранimir.** Информационна скица на електронния сайт на фирмата за планиране на маркетингови кампании и управление на логистичните процеси „SAP“ (www.sap.com/bulgaria) (N 147); **Минчева, Яница.** Електронна картина на фирма за внос и предлагане на услуги в сферата на информационните технологии (www.jarcomputers.com) (N 148); **Василева, Славица.** Информационна скица на електронния сайт на Издателска къща „Slavica Publishers“ („Славика Пъблишърс“) (www.slavica.com) (N 149); **Димитров, Захари.** Информационно-феноменологичен модел на електронния сайт на българската издателска къща „Делта Плюс“ (www.deltaplus.net) (N 150); **Живков, Иван.** Информационна картина на електронния сайт на фирмата – доставчик на интернет (www.kuzelnet.org) (N 151); **Крушев, Тодор.** Електронна картина на фирма за индустриални продукти в областа на информационните технологии (www.comelsoft.com) (N 152); **Момирски, Ненад.** Информационна картина на електронния сайт на фирмата за информационни технологии за ефективно управление на България □ СИО“ (www.cio.bg) (N 153); **Младеноска, Биляна.** Информационна картина на електронния сайт на фирмата за консултантски услуги на Европейския иновационен център „ЕИЦ“ за България (www.irc.bg) (N 154); **Чернева, Полина.** Електронна картина на представителството на американската корпорация за компютърни технологии APPLE COMPUTER, INC. (NASDAQ: AAPL, LSE: ACP) за България (www.apple.bg) N 159). – Срв. бел. 3.

3. Гетова-Златева, Иглика. Електронните сайтове на фирмите на информатизацията в България: Към проблема за създаването на течен електронен регистър (електронна библиотека) (N 127). – Вж: бел. 2.

4. Милева, Калина. Профил-анализ на електронния сайт на фирмата за консултантски услуги на европейски иновационен център за българия (www.irc.bg); **Вълчев, Калин.** Информационна картина на популярния електронен портал за новини и ревюта в областа на софтуера и хардуера (www.kaldata.com); **Димитров, Васил.** Преглед на сайта на интернет доставчика FiberLAN (www.fiber-lan.com); **Галова, Андириана.** Системен анализ на сайта на фирмата за интернет услуги „мегалан“ (www.megalan.bg); **Михайлова, Людмила.** Панорама на електронния сайт на фирмата за ационни услуги „Гювеч“ (www.gbg.bg); **Станков, Станислав.** Поглед върху електронния сайт на фирма за внос и предлагане на услуги в сферата на информационните технологии (www.jarcomputers.bg); **Томова, Христина.** Системна картина на най-бързо развиващия се мобилен оператор в областа на комуникацията, връзката с общество и информационните технологии (www.globul.bg); **Динева, Иrena.** Скица на електронния сайт за мобилни технологии „Германос“ (www.germanos.bg); **Иванов, Теодор.** Системен анализ на сайта на фирмата за телекомуникационни услуги „Българска телекомуникационна компания“ (www.btc.bg); **Савова, Сильвия.** Общ поглед върху електронния сайт на българската online книжарница „books-bg.com“ (www.book-bg.com); **Стоичков, Светозар.** Феноменологична картина на електронния сайт за най-актуалните спортни новини (www.eurosport.com); **Дечев, Ивайло.** Синтезиран поглед върху сайта за височинни спортове, алпинизъм и спелеология, спортове на открито, както и за спасителни акции при тези условия (www.petzl.com).

ФЕНОМЕНОЛОГИЯ НА БИБЛИОФИЛСТВОТО

н.с. Диана Ралева

ПЕТРИЦКИЙ, В. А. Мир библиофильства : (Вопросы теории, истории, психологии) / В. А. Петрицкий; Науч. центрисслед. истории кн. культуры. – М. : Наука, 2006. – 400 с. – (Кн. культура в мировом социуме: теория, история, практика)

Книгата, обект на настоящата рецензия, представлява сборник избрани статии на известния теоретик и практик на руското библиофилство, доктора на философските науки, проф. В. А. Петрицки, излезли през последните тридесет години. В тях библиофилството се разглеждано като важна съставна част от културния живот на обществото, представена е концепцията на автора за съвременното библиофилство. Особено място заемат изследвания по история на библиофилските сдружения, на отделните колекции, както и новости по методика на книгоиздирането.

Посвещава се на 75-годишнината на автора и е знак за признание към неговите постижения в изследване историята на културното наследство и в частност на руската книга. Интересни и увлекателни са разказите му за книгите и ръкописите от лични сбирки и за неговите срещи с известни колекционери.

Библиофилството е сравнително млад отрасъл на книговедското знание. За негов създател се смята М. Н. Куфаев, с труда си „Библиофилия и библиомания“ (1927). Много ценни наблюдения за библиофилството предлага и П. Н. Берков в свои изследвания през 60-те години на ХХ век. Но заслугата да изгради цялостна система по теория на библиофилството в съзвучие със съвременните постижения на книговедската наука се пада на д-р В. А. Петрицки. Още с първата си концептуална статия „Библиофилството като творчество“ (1976), полемизирайки с представителите на разпространеното по онова време мнение за психологическата природа на колекционерството, той утвърждава социалната основа на библиофилската дейност като висша форма на колекционирането и убедително обосновава творческия характер на книгоиздирателството. Гледната точка на В. А. Петрицки получава широко разпространение. Така напр.

М. В. Рад в своя статия „Съвременната библиомания“ (1982) подчертава, че според мнението на Петрицки „Библиофилството е творчество и поради това не могат да съществуват две еднакви колекции“.

Следваща крачка в историческото развитие на библиофилството е осмислянето на феномена. Тази задача авторът решава в статията си „Библиофилството като предмет на теоретическото познание“ (1982). В нея се обръща внимание на прогностичните аспекти при изучаване на даден проблем. В. А. Петрицки отбележва, че с течение на времето предмета на библиофилско събирателство се променя, което е обусловено от изменението на исторически конкретните форми на фиксиране на информацията. Тази постановка по-подробно се развива в статията му „Библиофилството на прaga на новия век“ (1990).

В процеса на историческото развитие на колекционирането на ръкописи и книги, тяхното изучаване и описание, неизбежно възникват и съществуват едновременно частни, конкретно-исторически и общи, същностни черти на този важен социално-културен феномен. Откривайки характерните черти на библиофилството, определящи неговата същност и обществено значение, В. А. Петрицки се спира на четири основни признания на явлението: 1) траен интерес към материалните носители на записана информация; 2) индивидуалното им събирателство; 3) творческа дейност по тяхното изучаване и описание; 4) пристрастно индивидуално-психологическо отношение към събираните материали и към всичко, което се отнася до тях. Подобен подход към разбирането за същността на библиофилството позволява да бъдат органично свързани различните етапи от неговото развитие в пространството и във времето, да се изследва любокнижието като творчески деятелен процес, характеризиращ се с единство на

конкретни исторически преходни черти и общи закономерности, които са обуславяли неговото битие в миналото и гарантират неговото съществуване в бъдеще.

Синтезът на развитите от учения творчески положения се съдържа в статията „Социалното значение на библиофилството“ (1986). В тази своя разработка В. А. Петрицки излага процеса на влиянието на обществото върху библиофилството и неговото значение за общественото развитие. На основата на широк културно-исторически материал, авторът показва, че частните библиофилски сбирки генетически и исторически предхождат обществените книгохранилища и често са представлявали техния фундамент (библиофилските сбирки на Слоуейн, Г. Клем, Н. П. Румянцев и тяхната роля за създаване на Библиотеката на Британския музей, Немската библиотека в Лайпциг, Руската държавна библиотека в Москва). И днес много колекции, както е известно, се предават от техните собственици в дар на обществени книгохранилища, попълвайки липсите в техните фондове. В. А. Петрицки проследява също и как библиофилството е спомогнало за възникването и развитието на антиварно-букинистичната търговия и е повлияло върху усъвършенстването на полиграфичното производство и художественото оформление на книжната продукция.

Като изследовател-библиофил той се обръща не само към миналото и съвременността, но се опитва да надникне и в бъдещето. В посочената по-горе статия „Библиофилството на прага на новия век“ (1990), авторът се старае да даде прогноза за развитието на това социално-културно явление през ХХI век. Като екстраполира основните тенденции на хилядолетната история на любокнизието, ученият стига до извода, че исторически неизбежното изменение на формите на фиксиране на знаковата информация неизменно влече след себе си разнообразни промени не само на предмета на библиофилския интерес и колекционерство, но и на самата психология на библиофилите. Затова е неправомерно твърдението за мнимия край на Гутенберговата ера. „Новите форми на записване на информационния материал, подчертава В. А. Петрицки, не изместват безследно книгата-кодекс, а органично я включват в промените на непрекъснато изменящия се културен обмен“. Библиофилството на бъдещето, както предвижда изследователят, ще противостои на усиливащото се влияние на съвременното общество на масовата култура.

В последните си изследвания В. А. Петрицки продължава да изгражда системата на библиофилознанието, размишляйки за поробдените от нашето време нови функции на събирателството – инте-

ративна и културно-екологическа. Първата от тях най-пълно се изразява, според мнението на учения, в диалога на националните култури като способства за тяхната интеграция в единно световно културно пространство. На тази роля на библиофилството в диалога между културите авторът отделя най-голямо внимание, предполагайки, че създаването на световно информационно пространство означава начало за реализиране на универсалната идея на В. И. Вернадски – изграждане на ноосферата.

Културно-екологическата функция, отбелязва В. А. Петрицки, и по-рано е била присъща на библиофилството, но остава за известно време в сянка. Сега, когато остро се поставя въпроса за прехода към аудиовизуални форми за запазване и предаване на информацията, реализирането на тази функция допринася за съхранението и обмена на културния и информационен поток на многовековния пласт от световна книжна култура.

Интересът към историята на библиофилството се проявява в редица изследвания на проф. Петрицки, но в последно време той засяга и методологическите аспекти на историята и съвременното руско любокниzie. Според него, историята на това социално-културно явление е преди всичко история на съществуването на книжни колекции, история на съдбите на самите библиофили. В студията си „Родното библиофилство – вдвадесети век“ (2000), той дава неговата нова периодизация и реализира свои методологически принципи.

Теоретическите изследвания на В. А. Петрицки засягат някои частни въпроси: напр. от опитите да се свържат количествения с качествения критерий при определянето за рядка книга (1982), ученият стига до изработване на дефиниция за „книжен паметник на културата“ (1993) в очерка „Случайни игри на съдбата..? Въпроси на теорията на библиофилството“ (1985), където авторът формулира редица черти, които отличават библиофилската евристика от библиографската.

Несъмнено, сега В. А. Петрицки е един от водещите в Русия теоретици на библиофилството. Той е автор на над сто и петдесет сериозни публикации по теория, методика и история на библиофилството, в това число и на десетки статии в енциклопедията „Книга“ (1999). Неговите трудове са преведени на почти всички европейски езици, излезли самостоятелно или на страниците на специализирани научни периодични издания.

Книгата ще бъде особено полезна за учените-книговеди, библиографи, библиотековеди, за широк кръг учащи се и интересно четиво главно за ценителите на книгата у нас.

МЕЖДУНАРОДНАТА ЛИГА НА АНТИКВАРНИТЕ КНИГОТЪРГОВЦИ

доц. д-р Мария Гуленова

История

Идеята за формиране на международна организация на антикварните книготорговци, която да обедини различните национални асоцииации, принадлежи на президента на холандската асоциация Менно Херцбергер¹.

Като евреин, прекарал по-голямата част от Втората световна война, укривайки се от нацистите, той заявява: „Петте дълги години (на война) поставиха... бариери между народите. Нямаше комуникация. Това доведе до увеличаване на шовинизма – по-лошо, на омразата, ненавистта. Има ли възможност да се направи нещо за междучовешките взаимоотношения, да се сближат народите? Това е моята мечта. Но как би могла да се реализира? Само върху обща основа, върху взаимни интереси. следователно за антикварния книготорговец чрез книгата!“

През 1947 г. представители от пет страни – Дания, Франция, Великобритания, Холандия и Швеция – се срещат в Амстердам, за да обсъдят създаването на организация, която да вдъхне нова надежда за международния мир чрез отваряне на пазарите, насърчаване на приятелските отношения и разбирането и противодействие на враждебността и подозренията, породени от Втората световна война.

Президентът на Британската асоциация – Пърси Миър² – председателства първата конференция и става основен играч в еволюцията на Лигата.

„Международната лига на антикварните книготорговци“ (или „Ай Ел Ей Би“³, както тя е известна сред англоговорящите; „LILA“⁴ – сред френско-говорящите) официално е регистрирана в Копенхаген през септември 1948 г. с десет страни-участнички. От този момент нейните цели, обекти и идеали са приети във всички континенти, а мрежата на „Ай Ел Ей Би“ сега се простира в Америка, Азия и Южното полукълбо.

„Ай Ел Ей Би“ днес

„Ай Ел Ей Би“⁵ е организация, която обхваща националните асоцииации на антикварните книготор-

говци от цял свят. Тя обединява около 20 национални асоцииации, 30 страни и 2000 водещи книготорговци в цял свят. Нейни членове са: Австралия и Нова Зеландия (1977 г.)⁶, Австрия⁸ (1949 г.), Аржентина, Белгия⁹ (1946 г.), Бразилия¹⁰, Великобритания¹¹ (1906 г.), Германия¹², Гърция¹³, Дания¹⁴, (1920 г.), Израел, Ирландия¹⁵, Испания¹⁶, Италия¹⁷, (1947 г.), Канада¹⁸, (1966 г.), Корея¹⁹, (1989 г.), Лихтенщайн, Монако, Нидерландия²⁰ (1935 г.), Норвегия²¹, Португалия²², САЩ²³ (1949 г.), Сингапур, Тайланд, Финландия²⁴, Франция²⁵ (1914 г.), Чешка република²⁶, Швеция²⁷ (1936 г.), Швейцария²⁸ (1939 г.), Япония²⁹ (1964 г.) и Южна Африка. Знакът ѝ е символ за почтеността и професионализма на антикварната книготорговия в световен мащаб.

„Ай Ел Ей Би“ е нестопанска организация със седалище в Женева, а основната ѝ цел е да координира всички усилия и проекти, свързани с развитието и разрастването на търговията с антикварни книги, като по този начин се създават приятелски отношения между антикварните книготорговци в целия свят.

Тя също така се стреми да подкрепя и подобрява професионалните стандарти в търговията, да насърчава почтено поведение в бизнеса и да участва по различни начини за по-широкото оценяване/разбиране на културата, както и на историята и изкуството на книгата.

„Етичен кодекс“

„Ай Ел Ей Би“ е разработила „Етичен кодекс“³⁰ на базата на широкия опит на всички присъединили се национални асоцииации. Той е задължителен за всички нейни членове. Знак за успеха му е фактът, че споровете са редки. Ако възникнат такива, националните асоцииации посредничат за разрешаването им в съответствие с него.

Основните положения на кодекса са свързани с:

- автентичността на всички материали, предлагани за продажба;

- експертното и точното им описание и оповестяване;
- разкриване на всички съществени дефекти или реставрации;
 - прецизното и професионално ценообразуване;
 - ясната маркировка на всички цени;
 - най-голямо внимание при извършването на оценки или експертизи;
 - офертите, сроковете и условията по договорите;
 - клиринговите и банковите такси, свързани със сделките;
 - изпращането на стока (пратки „за одобрение запознаване“ или „на консигнация“³¹;
 - познаването и съобразяването с данъчното законодателство на отделната страна при оценяване на материалите, предлагани за продажба;
 - размера на комисионните при провеждане на аукциони;
 - отговорността за щети при транзит, и др.;
 - моралната отговорност на книготорговеца към собственика на предлагания за продажба материал;
 - отношението към открадната собственост и др.

Конгреси и международни панаири на книгата

„Ай Ел Ей Би“ провежда международен конгрес заедно с международен панаир на антикварната книга веднъж на всеки две години в различна страна по покана на националните асоциации. Двете дейности са отворени за всички нейни членове. Конгресът има за цел да способства за работа в приятелска атмосфера и за осъществяване на програми, свързани с книгата и социалните дейности. Международните панаири на книгата привличат широк кръг членове от всички краища на света. Те се отличават както с величието на изложителите, така и с количеството и качеството на експонатите. Панаирите предлагат забележителен подбор на книги, автографи, ръкописи, карти и гравюри. Те се организират в съответствие с ръководните принципи на Лигата, които гарантират автентичността на материалите и почеността на книготорговците.

Първият конгрес е проведен през 1948 г. в Копенхаген.

Следващите конгреси са през: 1949 г. в Лондон, 1950 г. – Париж, 1951 г. – Брюксел, 1952 г. – Женева, 1953 г. – Милано, 1954 г. – Виена, 1955 г. – Ню Йорк, 1956 г. – Лондон, 1957 г. – Мюнхен, 1958 г. – Лондон, 1959 г. – Ню Йорк, 1960 г. – Швейцария³², 1961 г. – Париж, 1962 г. – Базел, 1963 г. – Брюксел, 1964 г. – Равена, 1966 г. – Виена, 1967 г. – Сан Франциско, 1969 г. – Копенхаген, 1971 г. – Лондон, 1973 г. – Токио, 1975 г. – Амстердам, 1978 г. – Цюрих, 1980 г. – Ню Йорк, 1984 г. – Лондон, 1986 г. – Венеция, 1988 г. – Париж, 1990 г. – Токио, 1992 г. – Кьолн, 1994 г. – Амстердам, 1996 г. – Лос Анджелис,

1998 г. – Виена, 2000 г. – Единбург, 2002 г. – Скандинавия, 2004 г. – Мелбърн.

Първият Международен панаир на книгата, организиран от „Ай Ел Ей Би“, е проведен в Амстердам през 1965 г. Следват международни панаири в Сан Франциско (1967 г.), Амстердам (1968 г.), Лондон (1971 г.), Токио (1973 г.), Амстердам (1975 г.), Дюселдорф (1977 г.), Цюрих (1978 г.), Ню Йорк (1980 г.), Лондон (1984 г.), Венеция (1986 г.), Париж (1988 г.), Токио (1990 г.), Кьолн (1992 г.), Амстердам (1994 г.), Сан Франциско (1996 г.), Виена (1998 г.), Единбург (2000 г.), Скандинавия (2002 г.), Мелбърн (2004 г.) и Ню Йорк (2006 г.).

Последният XXXVIII конгрес се провежда през 2008 г. в Мадрид заедно с последния XXII Международен панаир на книгата. Италия ще организира следващите конгрес и международен панаир на книгата през 2010 г.

„Ай Ел Ей Би“ спонсорира също така водещи международни панаири, организирани от националните асоциации, които се провеждат в Ню Йорк³³, Бologna³⁴, Франкфурт³⁵, Амстердам³⁶, Австралия³⁷, Челски³⁸, Берлин³⁹, Бостън⁴⁰, Хонг Конг⁴¹, Калифорния⁴², Цюрих⁴³, Личфийлд⁴⁴, Лондон⁴⁵, Париж⁴⁶ и др.

Първата среща на президентите на националните асоциации е осъществена през 1965 г. в Шутгарт. Следват срещи в Лондон (1968 г.), Париж (1970 г.), Виена (1972 г.), Торино (1974 г.), Брюксел (1976 г.), Копенхаген (1979 г.), Киото (1981 г.), Амстердам (1982 г.), Стокхолм (1983 г.), Мюнхен (1985 г.), Виена (1987 г.), Ивердон⁴⁷ (1989 г.), Копенхаген (1991 г.), Лос Анджелис (1993 г.), Брюксел (1995 г.), Сидни (1997 г.), Флоренция (1999 г.), Бостън (2001 г.), Потсдам (2003 г.), Монреал (2005 г.), Уиммингън (2006 г.) и Париж (2007 г.).

„Награда за библиография“

„Ай Ел Ей Би“ подкрепя научните знания и изследвания върху история на книгата. Веднъж на четири години тя присъждат „Награда за библиография“ на стойност 10000 ам. дол. на автора/авторите на най-оригиналната и изтъкната библиография, публикувана в света.

До участие в конкурса се допускат всички видове библиографии с изключение на каталоги на книги (или на изложби на книги), предназначени за продажба, и каталоги на обществени библиотеки. Не се предпочтат преводи.

Освен наградата, членовете на журито могат по своя преценка да присъждат „Почетни похвали“⁴⁸ на други заслужили библиографски трудове.

Целта на наградата е да се привлече вниманието към най-добрата научна работа в областта, тя да бъде наградена и почетена при подходящи условия, и да се популяризира с подкрепата на Лигата оригинал-

ното научно знание, от което книготорговията толкова много зависи.

За членове на журито се избират изтъкнати и опитни специалисти (трима професионални учени или библиотекари и трима антикварни книготорговци), тъй като от подготовката и преценката им зависи репутацията на самата награда. Те са представители на възможно най-широк кръг от нации, така че журито да е в състояние квалифицирано да взема решение за книги на различни езици по всички видове библиография.

В пресъобщението по повод връчването на четиринацета „Награда за библиография“ на „Ай Ел Ей Би“ през 2006 г.⁴⁹ се съобщава:

„Победителите на „Международната награда за библиография“⁵⁰ бяха обявени пред 200 гости в „Ей Би Ей Сентийнъри Боол“⁵¹, собственост на „Кралското географско общество“⁵² в Лондон.

Представяйки решението на съдиите, Секретарят на наградата заявя:

„Трябва да призная, че понякога изглежда, че съществуват доста много награди... „Букър“, „Уитбред“, „Ориндж“, „БАФТА“, „Оскари“ и стотици други...“

Но „Наградата за библиография“ на Лигата е различна. Тя не е измислена миналата седмица от няколко ПР-специалиста, за да промоцира продукта. Тя е създадена преди петдесет години, за да въз награди скромно труда на библиографите, които се трудят в библиотеките, труд, в голяма степен напълно невъзгъят, за да създадат справочниците, от които се нуждаем, и които ни помогат да станем по-добри книготорговци...

Това е четиринацетата награда.

Установени са около сто библиографии от цял свят и те покриват всички аспекти на библиографията и историята на книгата в нейния широк смисъл, както и картографията и всички книжни изкуства. Критериите са оригиналност и значимост, и, разбира се, библиографска точност.

Да се избере победител в тази област, не е лесно. Но съдиите надминаха себе си и избраха двама.

След много обсъждания, дискусии и дебати те решиха, че е невъзможно да се разделят претенциите към две бележити книги и по тази причина определиха, че трябва да има двама победители и наградата от 10000 ам. дол. да бъде разделена между тях.

Това са авторите на книгата „Джон Пейн Колие⁵³: Ерудиция и фалшифициране през XIX век“⁵⁴ Артур и Джанет Фриймън⁵⁵. „Това е голяма книга, с големи цели и те те са постигнати авторитетно“. Това не са мои думи, а на научен рецензент в „Дъ Лайбръри“⁵⁶. Става дума за био-библиография, състояща се от 1000 страници „Животът на Колие“⁵⁷, свързани с 400 страници библиография. И тя е увлекателна за четене от началото до края. Колие, разбира се, е бил влиятелен, плодотворен и високо уважаван учен и писател – и в същото време промулгатор/създател на

много фалшификати. Авторите наред с многото друга неща са сортирали автентичните книги, фалшификатите и измислиците... Може ли да се появи култ към авторите? Може ли „Фрийман“ да се превърне в общоизвестна марка като „Картър“⁵⁸ и „Полард“⁵⁹? Може ли да има – специализации и семинари върху Колие⁶⁰ в университетите по света? Ще видим, но би било хубаво да се мисли така. Книгата е публикувана от „Йейл“⁶¹ в два тома за 100 лири, т.е. не повече от цената на вашия билет тази вечер.

Другият победител е белгийският учен Кристиан Декесел⁶² с книгата „Библиография на нумизматичните книги от XVII век“⁶³, публикувана от „Спинк“⁶⁴ в Лондон. Тя е монументална и педантично точна. Членовете на журито бяха впечатлени от неговата ерудиция, както подозират, и от нейното тегло. Това е само том първи от тритомник и не е нужно да обяснявам защо другите не са тук. Но това е „тежка категория“ на интелектуалния труд. Авторът, подпомогнат от съпругата си, не просто е прегледал всяка книга, но всеки екземпляр от всяка книга той е открил в над 300 библиотеки и колекции. Всеки библиографски запис притежава всички данни и подробности, които евентуално би могъл да желае читателят, с добавено факсимиле на заглавието.

При това не бива да се забравя, че „нумизматичното писане се случва“ в историята, пътешествията, икономиката, биографичните книги и на много други места.

Тази книга се появява след книгата за нумизматиката на XVI век и ще бъде последвана от книга за XVIII век, която вече е в доста напреднал стадий. Цялата поредица ще се състои от „Декесел Библиотека Нумариа“⁶⁵, която обхваща три века, едно великолепно постижение.

Но тези две книги, са много близки до „окончателното“... И Международната лига се гордее да ги удостои с нейната награда.

Членовете на журито номинираха и две книги за тяхната „Специална похвална награда“⁶⁶.

Първата, на Бернхард Фишер⁶⁷ от Германия е „Дер Ферлегер Иохан Фридрих Кота“⁶⁸. Иохан Фридрих ръководи голямата издателска къща „Кота“⁶⁹ в Шутгарт и Мюнхен в своя най-брилянтен период – 1787–1832 г. Тя публикува Гьоте и Шилер и практически всички други бележити автори в литературата и науката по това време.

Това е подробна библиография на цялата продукция на „Кота“ през тези години, с историята на всяка една от нейните издания – книги, списания и графики. Значително произведение, публикувано в три тома от „Заур“⁷⁰ от Мюнхен.

Втората, на Дейвид Грифитс⁷¹ е „Библиографиът“⁷² във Върховният Комитет Плейър⁷³, публикувана от „Британската библиотека“⁷⁴ в Обединеното кралство и „Оук Ноул“⁷⁵ другаде по света. Тя предлага 450 години издателската история, от известния текст от 1549 г.

на Кранмър⁷⁵ до днес, около 5000 различни издания (в т.ч. 1200 различни преводи), всички педантично диференцирани и описани, със сравненията, както бихте очаквали... Това отлично произведение ще заеме своето място заедно със знаменития „Каталог на Библиите“⁷⁶.

И така, един американски автор, един белгийски, един германски и един британски. Един международна резултат и четири ценни книги на постоянно място върху всички наши справочни стелажи.“

Присъствие на „Ай Ел Ей Би“ и членовете ѝ в интернет

Уеб сайтът на „Ай Ел Ей Би“ – www.ilab.org – съдържа богата информация за всяко лице, което се интересува от книги, ръкописи, автографи и гравюри.

Всяка страна-член на „Ай Ел Ей Би“ от своя страна има своя уникатен и персонализиран уеб сайт.

Например в сайта на „Финландската асоциация на антикварните книготърговци“, четем: „Историята на антикварните книготърговци във Финландия е на над 150 години. Първата антикварна книжарница е основана в Турку през 40-те г. на 19 в. (около 1840 г.)... „Финландската асоциация на антикварните книготърговци“ е създадена в Хелзинки през 1941 г., за да представлява интересите на своите членове... Те се придържат към „Етичния кодекс“ на „Ай Ел Ей Би“. В учредителното събрание⁷⁷ на асоциацията участват десет антикварни книготърговци; сега тейният брой е двадесет и четири.. Логото на Асоциацията е създадено от художника Сигне Хамарстен-Янсон⁷⁸. То представлява голяма калиграфска буква „A“ в средата на кръг с отворена книга пред него... Международните панаири на книгата, които ние организраме, са най-видимата част от нашите дейности. Първият панаир се провежда в Хелзинки през 1988 г...“

Вие търсите „учебник“, който е изчерпан, вашата любима от детството приказка, историята на вашия регион или вашето семейство или рядка колекционерска вещ, липсваща във вашата колекция? Или може би просто бихте искали да намерите евтини книги за четене? Ние можем да помогнем на тези и много други ваши запитвания и желания. Независимо дали вие продавате или купувате, магазините на нашите членове са щастливи да ви помогнат. Добре дошли в света на антикварната литература!

Нашите членове желаят да помогнат на своите клиенти във всички запитвания, свързани със старата литература и книги. Ние искаме да установим добри взаимоотношения с нашите клиенти и да ги накараме да почувстват, че те могат да разчитат на експертизата на нашите книготърговци-членове на всички етапи от сделката. За да гарантира това, „Финландската асоциация на антикварните книготърговци“ изисква от всички свои членове високо равнище на компетентност...“

В уеб сайта на „Асоциация на антикварните книготърговци на Япония“ („Ей Би Ей Джей“) е публикувано обръщение на Президента на организацията, в което се казва:

„Ей Би Ей Джей“ е създадена през ноември 1964 г. от десет големи антикварни книготърговци в Токио, Осака и Киото. Това е времето, когато Япония изпитва безпрецедентен икономически растеж и японските колекционери, учени и уредници на музеи/библиотеки жадно продават и купуват редки материали на вътрешния и международния пазар.

„Ей Би Ей Джей“ е създадена с цел развитие на японската антикварна книготърговия, за да отговори на все по-глобализиращата се епоха. През 1965 г. тя става член на „Ай Ел Ей Би“. Оттогава се е разраснала и сега включва тридесет членове.

„Ей Би Ей Джей“ участва в конгресите и панаири на книгата на „Ай Ел Ей Би“ и работи заедно с колегите-членове, за да се улесни международното разпространение на антикварните книги и да се осигури спазване на „Етичния кодекс“ на Лигата.

В Япония, „Ей Би Ей Джей“ е ангажирана в различни дейности, включително организиране на панаири на книгата, публикуване на библиографски справочни издания, спонсориране на лекции, посветени на антикварните книги, организиране на екскурзии до частни и институционални колекции, както и подавяне на книги на центровете за възрастните граждани.

През 1973 г. и 1990 г. „Ей Би Ей Джей“ беше домакин на конгресите и международните панаири на книгата на „Ай Ел Ей Би“...

Чрез активно ангажиране с антикварната книготърговия „Ей Би Ей Джей“ има за цел да допринесе за развитието на взаимоотношенията между Източна и Запада, преоткриването и съхраняването на ценни културни ценности⁷⁹, както и предаването им на бъдещите поколения.

Всички членове на „Ей Би Ей Джей“ са задължени да притежават професионални знания и достатъчен опит в антикварната книготърговия, както и да се придържат строго към „Етичния кодекс“ на „Ай Ел Ей Би“.

Само книготърговците, които отговарят на тези критерии, имат право да използват логото на „Ей Би Ей Джей“, а членовете ѝ се гордеят с тяхната способност за описват ясно и точно своите стокови запаси, включително всякакви дефекти, използвайки приемата терминология в търговията.

XI век ще доведе до огромна промяна в света на антикварната книга, а интернет драстично променя начина, по който колекционерите и книготърговците си взаимодействват.

Нашето желание е този скромен сайт да бъде полезен на колекционерите на книги и на библиофилите в цял свят.“

БЕЛЕЖКИ

¹ Menno Hertzberger² Percy Muir³ ILAB⁴ LILA⁵ The International League of Antiquarian Booksellers (ILAB) <http://www.ilab.org/>⁶ Година на учредяване на съответната национална асоциация⁷ The Australian and New Zealand Association of Antiquarian Booksellers (ANZAAB) <http://www.anzaab.com/>⁸ Verband der Antiquare Österreichs (The Antiquarian Booksellers' Association of Austria) <http://www.antiquare.at/>⁹ Chambre Professionnelle Belge de la Librairie Ancienne et Moderne (CLAM)/Belgische Beroepskamer van Antiquaren (BBA) <http://www.clam-bba.be/>¹⁰ Associação Brasileira de Livreiros Antiquários¹¹ Antiquarian Booksellers' Association (ABA) <http://www.aba.org.uk/>¹² Verband Deutscher Antiquare e.V. (VDA) <http://www.antiquare.de/>¹³ <http://www.greek-books.gr/LAC>¹⁴ Den Danske Antikvarboghandlerforening (ABF) <http://www.antikvar.dk/>¹⁵ <http://www.rarebooks.ie/>¹⁶ Asociación Ibérica de Librerías Antiguarias (AILA)¹⁷ Associazione Librai Antiquari d'Italia (ALAI) <http://www.alai.it/>¹⁸ Antiquarian Booksellers' Association of Canada (ABAC)/Association de la Librairie Ancienne du Canada (ALAC) <http://www.abac.org/>¹⁹ The Antiquarian Booksellers' Association of Korea <http://www.koreasa.co.kr/>²⁰ Nederlandse Vereeniging van Antiquaren (NVvA) <http://www.nvva.nl/>²¹ Norsk Antikvarbokhandlerforening (NABF) <http://www.antikariat.no>²² Adscriptio IBERICA Librariae Antiquariorum (AILA)²³ Antiquarian Booksellers' Association of America <http://www.abaa.org/>²⁴ Suomen Antikvariaattiyhdistys/Finska Antikvariatföreningen <http://www.antikvariaatit.net/>²⁵ Syndicat National de la Librairie Ancienne et Moderne (SLAM) <http://www.votrelibraire.fr/>²⁶ Svaz Antikváru CR²⁷ Svenska Antikvariatföreningen (SVAF) <http://www.svaf.se/>²⁸ Vereinigung der Buchantiquare und Kupferstichhändler in der Schweiz (VEBUKU)/Syndicat de la librairie ancienne et du commerce de l'estampe en Suisse (SLACES) <http://www.vebuku.ch/>²⁹ Antiquarian Booksellers' Association of Japan (ABAJ) <http://www.abaj.gr.jp/>³⁰ „Code of Ethics“³¹ „on approval“ – за одобряване/запознаване (ситуации, когато на купувача се изпраща стока, която той може да купи или да се откаже от нея по собствено усмотрение); „on consignment“³² Нидерландия³³ York National Book Fair (PBFA) <http://www.yorkbookfair.com>³⁴ Artelibro Bologna <http://www.artelibro.it>³⁵ Dritte Frankfurter Antiquariatsmesse <http://www.buchmesse.de/en/portal.php>³⁶ Amsterdam Antiquarian Book & Print Fair (NVvA) <http://www.amsterdambookfair.com>³⁷ Australian Antiquarian Book Fair (ANZAAB) <http://www.anzaab.com>³⁸ Chelsea Book Fair <http://www.chelseabookfair.com>³⁹ LiberBerlin <http://www.liberberlin.de>⁴⁰ The Annual Boston International Antiquarian Book Fair (ABA) <http://www.bostonbookfair.com>⁴¹ Hong Kong International Antiquarian Book Fair [http://www.hongkongantiquarianbookfair.com/](http://www.hongkongantiquarianbookfair.com)⁴² California International Antiquarian Book Fair (ABA) <http://www.sfbookfair.com>⁴³ Antiquariats-Messe Zürich <http://www.bookfair.ch>⁴⁴ Litchfield Antiquarian Book and Ephemera Fair <http://www.bookfairs.com>⁴⁵ London Antiquarian Bookfair, Olympia (ABA) <http://www.olympiabookfair.com>⁴⁶ Paris International Antiquarian Book Fair (SLAM) <http://www.salondulivreancienparis.fr>⁴⁷ Швейцария⁴⁸ „Honourable Mentions“⁴⁹ Two Winners for the ILAB-LILA Bibliography Prize“⁵⁰ „International Prize for Bibliography“⁵¹ „ABA Centenary Ball“⁵² „Royal Geographical Society“⁵³ John Payne Collier (11. 01. 1789 – 17. 09. 1883), английски критик на Шекспир и фалшификатор, роден в Лондон.⁵⁴ „John Payne Collier: Scholarship and Forgery in the 19th Century“⁵⁵ Arthur и Janet Freeman⁵⁶ „The Library“⁵⁷ „Life of Collier“⁵⁸ „Carter“⁵⁹ „Pollard“⁶⁰ „Collier Fellowships and Seminars“⁶¹ Yale [http://www.yale.edu/](http://www.yale.edu)⁶² Christian Dekesel⁶³ „A Bibliography of 17th century Numismatic Books“⁶⁴ „Spink“ http://www.spink.com/home_page/index.asp⁶⁵ „...Dekesel Bibliotheca Nummaria“⁶⁶ „Specially Commended Award“⁶⁷ Bernhard Fischer⁶⁸ „Der Verleger Johann Friedrich Cotta“⁶⁹ „Cotta publishing house“⁷⁰ „Saur“⁷¹ David Griffiths⁷² „Bibliography of the Book of Common Prayer“⁷³ „British Library“⁷⁴ „Oak Knoll“ <http://www.oakknoll.com/>⁷⁵ Cranmer – Кранмър Томас (2.7.1489 – 21.3.1556), деец на английската Реформация.⁷⁶ „Catalogue of Bibles“ на „Darlow & Moule“⁷⁷ founding meeting – учредително събрание⁷⁸ Signe Hammarsten-Jansson⁷⁹ valuable cultural assets

ЕКСПЕДИЦИЯ В ИРАН ЗА УСТАНОВЯВАНЕ ИСТОРИОГРАФСКАТА ИНФОРМАЦИОННА КАРТА НА НЕСТИНАРСКАТА ФЕНОМЕНОЛОГИЯ В БЪЛГАРИЯ

проф. г.и.к.н. Стоян Денчев
проф. г.п.н. Александра Куманова

ст.н.с. г-р Милен Куманов
ст.н.с. г-р Никола Казански

„Чадата на Адам едно са тяло“
Саади

I. Постановка

Програмата на настоящето изследване има качеството на историологична основа за концепцията „информационна среда“ (информационни фондове – информационни технологии – интеракции между хората и оборудването) (С. Г. Денчев), третирана като планетарна социокултурна антропосфера.

В съответствие с посочената платформа, информационната среда на трансмисиите на култура в нестинарската обредност от Древен Иран в Странджа става наблюдана във вида на *информационна карта*, явяваща се в основата си *каструлна интелигibilна архитектура на феномена* (*обреда*).

Информационната карта на неститарската феноменология методологично е изградена от три съставни взаимопроникващи се и взаимоизразявящи се **разрези (структури)**:

I. **Информационни фондове** – култовите обекти, свързани с огнени церемонии и съществуващите ги религиозни практики в принадлежащите им исторически архитектурни комплекси, установени предварително по справочно-библиографски път в и край следните градове на съвременен Иран: Занджан (Zanjan); Шираз – Градът на тайните (Shiraz); Персеполис (Парсополис) – Градът на персите (Persepolis); Фирузабад – Градът, наречен на видния персийски военачалник Пирус (Фироц) (Firoozabad); Язд – Градът на Господъ Бог (Yazd); Мейбод (Meibod); Исфахан – Градът на конната армия (Isfahan).

II. **Информационни технологии** – социокултурният код на съответния огнен ритуал (обичай),

който не разглеждаме отделно и самоценно, а интегрирано с информационните фондове (вж по-горе), изходящи от принципната методологична постановка, че огньят е първата технология, чрез която човекът инициира появата на техносферата като антропосфера и семиосфера.

III. Интеракции – гледищата, установени в:

- историографията на възникващите разглеждани въпроси в принципна взаимосвързаност;
- мненията на интервюираните специалисти в Иран.

Целите на експедицията, осъществена от 17 до 28 юни 2008 г. по изучаване на Древен, Доислямски Иран, концентрират вниманието ни върху решаването на две основни задачи:

1. провеждане на теренно наблюдение;
2. методологично разширяване на историографското изследване.

Очерталият се семантичен кръг кристализира във вид на информационна карта на изследваните феномени (огнените ритуали), сътнесен:

- с крайно осъдното знание за технологиите на интересуващите ни въпроси в литературата;
- както и разбирането ни, че не сме водени от любопитство към атрактивната страна на третираната проблематика, а сме обърнати изцяло към стремежа да изучим рационално гъбинния – философския – смисъл на култа.

Описаната постановка позволява да обединим изучаваните „информационни фондове“ и „информационни технологии“ в интегриращия ги методологичен комплекс „**информационни реалии**“.

II. Информационни реалии

Интересуващите ни обекти са светилища и храмове на огъня и принадлежащите им исторически комплекси.

Времето на пътуването е подбрано специално – в началото на месец юни са тържествата на огъня в Иран, което е в очевидна връзка с ритуала на 3 юни в с. Българи в Странджа.

Тръгвайки от столицата Tex(e)ран (Tehran – Край на Пътя), се насочваме към най-голямото зороастрийско светилище Тахт-е-Солейман – Тронът на Соломон (Takht-e-Soleiman) (III–IV в.) [Ил. I], разположено в най-източната част на Северна Месопотамия. То представлява древен култов комплекс, състоящ се от храм на огъня, светилище на древноперсийската богинята на водите Анахита (наричана „Пречистата“, – съпруга на бог Митра, запомнена по нашите земи като арменско женско име…)

Самият Митра е староиранско божество на светлината, договорите и като изразител на волята на съгласието е крепител на космическия ред. Почитан е като син на върховния бог Ахура Мазда – Мъдър Бог (Ahura Mazda) – единственият действително съществуващ и творящ Бог на зороастрийците, на когото помага в битката му със силите на злото.

Роден в пещера, бог Митра убива сакралния бик, от чиято кръв се пораждат културните растения и опитомените животни, полезни за человека. И след появата на зороастрисма той заема високо положение в персийския пантеон като неговия култ се разпростира в Мала Азия под формата на мистерии. Този култ става изключително популярен в цялата Римска империя чрез воиниците, които го наричат „непобедимото слънце“ („Sol invictus“).

След провъзгласяването на християнството за официална религия бог Митра запада и изчезва, но новата вяра приема някои от неговите мистерии под формата на **тайства**. Изобразяван е във фригийско одеяние, което безспорно говори за малоазийските му корени.

Характерно е, че тук, в Иран, както и на други места (Северна Месопотамия, Индия, Китай), култът към огъня е кореспондиращ с култа към водата.

Значението на светилището (Тахт-е-Солейман) се подчертава от факта, че до храма е издигнат грандиозен палат от времето на Сасанидската династия (224–642 г.). Целият дворцов комплекс е изпълнявал ролята на свещена столица, където се е извършвала коронация на царете, при които зороастрисмът е бил официална религия.

Зороастрисмът е най-старата монотеистична религия на планетата, противопоставяща двете вечни начала – доброто и злото, възникнала през XII в. пр.н.е.,

която по времето на Ахеменидската династия (VI–III в. пр.н.е.) става национална религия на Иран.

В Музея на комплекса Тахт-е-Солейман виждаме с удивление снимка на ритуал на зороастритици около неговото свещено езеро [Ил. 2], който изключително точно прилича на августовската паневритмия на *Бялото братство в България при Рилските езера*.

Преди да се насочим към град Шираз, посещаваме християнската църква на асирийското вероизповедание. Асирийците, заедно с несторианците и арменците, са най-значителните християнски общности в Иран. Установеното е указание за пътя на християнската култова трансмисия чрез асирийско – несторианско – арменски корен...

В околностите на Шираз (в дълбокия юг на Иран) се намира прочутата Долина на царете (Nagsh-e-Rostam), където установяваме известния в историографията факт за приликата на барелефите на персийските владетели Дарий I, Шапур I и други [Ил. 3] с *Мадарския конник* [Ил. 4], извисяващ се край първата българска столица Плиска...

Тук, край Шираз, се намира и един от най-древните храмове на огъня, за който, за голямо съжаление, се знае твърде малко. Отбелязваме характерните и за други подобни светилища форми на вертикално конфигурирани правилни паралелегипеди с размери ок. 15 x 5 x 5 м, изградени от огромни дялани камъни с характерни вдъбнатини, напомнящи рани, образувани от клюна на хищна птица...

Вероятно загадъчните вдъбнатини на посочените култови обекти обозначават ударите на смъртта, съпътстващи човека в неговия жизнен път, които са в състояние да отнемат живота му, но не и неговата безсмъртна душа. Особено впечатляващи са иззиданите отвътре прозорци с неизвестно предназначение. Предполагаме, че тези съоръжения са символи на прозрението на човешката душа, която „вижда“ не само физический свят, но и трансценденталната вечност, обозначаваща феноменологията на духовния статус на човека в контекста на зороастрисма. („To, что видит душа, виднее того, что смотрят глаза.“). Именно описанияят контекст напомня за нестинарството като вътрешно просветление, отбелзяно проникновено от акад. Михаил Арнаудов...

В Шираз огненият дух на зороастрисма се проявява и в забележителната поетическа школа, която може да се проследи в продължение на повече от осемстотин години: Саади (ок. 1184 – ок. 1283 г.), Хафез (ок. 1325 – 1390 г.), Кхаджу (*Khajooy-e Kermani*) (1301–1375 г.).

Следният стих от Саади е написан на главния вход на сградата ООН като лозунг за обединение на всички хора на планетата в името на мира и приятелството:

„Чадата на Адам едно са тяло –
от кал е сътворено по начало.
Една част само, ако заболее,
за нея всяка друга ще милее.
Ти, който не скърбиш за болка чужда,
човек да се наричаши – няма нужда.“.

Градините от вековни кипариси, иглолистни и широколистни дървета, образуващи алеи, обрамчени от рози и други уханни цветя, сред прохладата на кристални езера, в които плуват златни рибки, са огласяни от дивните песни на птици небесни – това е духът на Шираз...

В непосредствена близост до Долината на царете е импозантната столица на Ахеменидската империя Персеполис (Парсеполис) (513–330 г. пр.н.е.). За съжаление, в резултат на унищожителното завоевание на Александър Македонски (Eskandar), наричан и досега от иранците „Прокълнатия“, са унищожени всички следи на зороастризма, свещените книги, библиотеката и архивът на царската канцелария, съдържащи сведения за огнените ритуали, както и други свидетелства за култа към огъня.

Все пак, впечатлени от изключителните останки на тази първа световна империя, попадаме на интересна находка. Това е изображението на Царя на царете Ксеркс (Xerxes I, 485–465 г. пр.н.е.), представен в естествен ръст във вид на барелеф върху внушителен дялан обелиск. Царят е изобразен с египетски божествени регалии върху главата (като бог Хор) носи двойната корона на Египет и ореола на слънчевия диск. (Хор е смятан за първият фараон. Фараонът на Египет е негово въплъщение и именно тази божествена същност дава законното основание за владичеството.)

Цар Ксеркс е облечен в еlamска ритуална тога (Еlam е най-древната цивилизация на света – 3200–3539 г. пр.н.е. и е разположена между Вавилон и Персия), украсена с крилете на главния асирийски бог Ашур (Assur). Това ни припомня, че в рамките на Персийската империя, както и преди нея, култовете към египетските богове и особено към някои от тях (бога на слънцето Ra, който е обединяван с Амон (Амон-Ra) и с Хор (Ra-Хоракти), Баст (Бастет) и други), са изключително влиятелни на цялата територия на Персийската империя и особено в най-западните ѝ части. По този начин, успоредно и едновременно с култа към огъня, е съществено и влиянието на египетските божествени култове. Именно авторитетът на Египет прави властта на Ксеркс легитимна в очите на покорените народи...

По пътя за Язд (североизточно от Шираз) посещаваме гробницата на персийски цар Кир II Велики

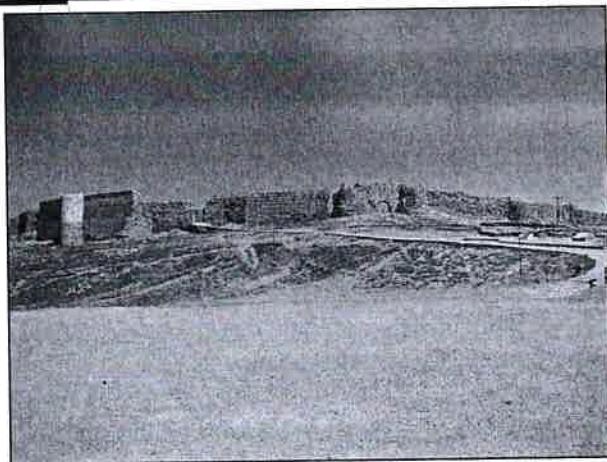
(Cyrus the Great, ок. 600 или 576–530 или 529 г. пр.н.е.) – основател на Ахеменидската династия и на Персийската империя в Пасаргад (Pasargadae). Отново отбелязваме, че той също е изобразен с египетски божествени регалии на главата, което затвърждава изказаната теза. Тук намираме и изображение на цар Кир в одеяние на риба (вероятно олицетворява вавилонския бог на мъдростта и магията Ea), което очевидно е свързано с почитта на древните перси към общия шумерски културен корен, от който идва първото им – клинописното – писмо (по-късно те изобретяват собствената си писменост – древните персийски – авестийки – букви).

Всяка година от вечерта на 3 юни – в продължение на три дни – в Язд се палят огньове и в светилищата, и по домовете. Тук се намира и най-големия действащ храм на огъня, където идват зороастрийци, преселили се преди хиляда години от Иран в Северозападна Индия (щата Гуджарат /Gujarat/).

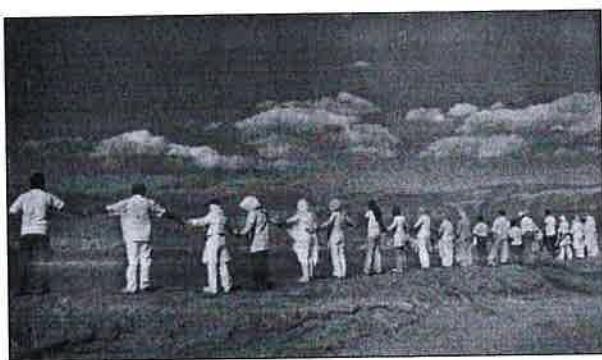
Само в Язд свещеният огън се нарича „скрит“ огън и се пали по особен начин. Тук се извършват ритуали около запалената пещ, която се докосва от участниците в обреда с голи ръце и боси нозе. По този начин те приемат чрез церемонията божествената благодат на огъня – символ на Ахура Мазда... Тук безспорно намираме типологично сходство с ритуала в с. Българи в Странджа...

Отправяме се на североизток от Язд към главното светилище на зороастрите „Чак Чак“ („Чик Чик“) – кап-кап (Chak Chak), именувано по звука на капещата вода от скалата в параклиса. При температура към 50° прекоясваме над 100 километра през пустинна местност, оградена от призрачни планински масиви, често миражно ту фантастично извисяващи се, ту фантастично изчезващи като при среща с неземна реалност (реално сме – като в огън – под властта на огнения диск на слънцето)... Гледката се сменя постоянно, но неизменна е перспективата на положението ни спрямо нея – винаги сме в идеалния център на абсолютната сфера, образувана от намиращите се по периферията ѝ планински очертания... Това ни напомня донякъде местонахождението на Плиска...

Пътят свършва в глуха планинска клисура, над която на труднодостъпни тераси, свързани със стръмни стълби, във вертикал от над 500 метра са разположени килиите на огнепоклонниците. Във всяка от тях има специален олтар за свещения огън. Свещенослужителите са със скромно облекло, но с характерните бяла риза и бяла шапка (напомнящи шлема на древните персийски царе)... Отново неволно си спомняме за Бялото братство на Петър Дънов...

Ил. 1. Зороастриското светилище Тахт-е-Солейман – Тронът на Соломон (Takht-e-Soleiman) (III–IV в.).
(Фотография от фотоархива на екипа)

Ил. 2. Ритуал на зороастрийци около свещеното езеро в комплекса на Тахт-е-Солейман, който изключително точно прилича на августовската паневримия на Бялото братство в България при Рилските езера. (Фотография от Музея на комплекса на светилището)

Ил. 3. Барелефите на персийските владетели Дарий I, Шапур I, които се намират в прочутата Долина на царете (Nagsh-e-Rostam) в околностите на Шираз.
(Фотография от фотоархива на екипа)

По стръмните стълби се изкачваме под върха на скалистия масив. Тук в пещера е светилището, в центъра на което има скален олтар, изграден във вид на сфера, радиално структурирана от дванадесет сребърни съда (отвеждат към астрологическата основа на зороастризма). Върху олтара горят три кандила. В дванадесет (!) съда, разположени кръгово в радиалната структура, се намират плодове, зърна, листа, аромати и други хтонични реалии – символи... Запалени са свещи (като тези в християнските и будистките храмове). Отгоре от скалата се стича вода, която капе в специални съдове...

По стените на светилището има снимки на светци (както при Зороастризма и Православието)... Отбелязваме сходство с обстановката в конака на с. Българи...

Самото светилище „Чак Чак“ е зад массивни медни двери, украсени с релефите на староперсийските божества, покрити със златен бронз.

На посрещналия ни свещенослужител даряваме кърпичка в торбичка от с. Българи, представяйки се, че идваме от Университета по библиотекознание и информационни технологии на България и Българската академия на науките... Той я приема с благоговение и я докосва легко с устни, покланяйки се. Ние също свеждаме нагорещените си чела, докосвайки с тях свещената полувлажна скала...

На пътя обратно към Язд посещаваме светилище, разположено в подножието на хилядолетен кипарис – свещено дърво в Иран. Върху типично зороастриското олтарче са запалени три кандила, а над тях се извисява знакът на Ахура Мазда...

Най-големият днес действащ храм на зороастрите в Иран е изграден през 1934 г. в Язд. Преди това храмът е бил в провинция Парс и други места в страната. Комплексът се състои от градина, кръгло езеро пред входа и голям цветен барелеф на Ахура Мазда над входа на светилището.

Самият образ на Ахура Мазда е стилизиран във вид на възрастен човек с голяма брада (защото само възрастният има житейски опит); той държи в ръцете си кръг (знак, че се прекланя пред волята на Бога) [Ил. 5]. Ахура Мазда е препасан с широка и дълга разгъната лента, чиито три части символизират триадата от феномени „добри думи – добри мисли – добри дела“. Под кръста му има друг по-голям кръг, олицетворяващ вечния кръговрат на живота – сънчевия диск, от който радиално излизат – на мястото, на което изображението на фигурата би следвало да има нозе, – равните краища на две други ленти, обозначаващи извежната борба в света между доброто и злото.

Вътре в средата на светилището в Язд има олтар, зад чието стъкло се вижда горящият в месингов жертвенник вечен огън. Този огън се подновява с дърва три пъти на ден от свещенослужител (маг). В преддверието в специални рамки са закачени откъси на текстове от свещените книги на зороастрийците в оригинал (на староперсийски /авестийски/ език) и в превод на английски. Вдясно под олтара има цветна картина, изобразяваща самия Заратустра (Зартошт, Zoroaster) според традициите на индийските зороастрийци (парси). Огънят се поддържа от тях, но се посещава свободно от всички.

Посещаваме и намиращите се край Язд мистични Кули на Мълчанието, където преди повече от хиляда години са се извършвали погребалните ритуали на зороастрийците. Те са твърде специализирани и са приспособени за излагането на телата на покойниците за храна на птиците и по-късно – погребване само на костите.

Принципна за зороастрийската архитектура е ориентацията на култовите ѝ постройки по четирите посоки на света. Тук са отчетени астрологически тънкости като акцентът е върху индикациите на Сънцето (ориентиращо Земята като космически обект): земният образ на Сънцето е огънят...

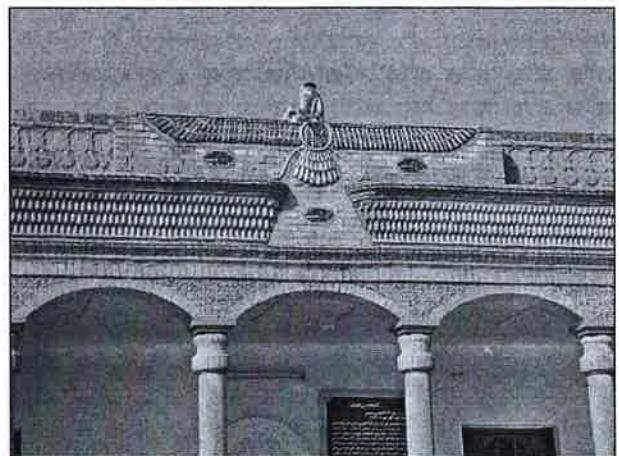
В Исфахан посещаваме едно от най-важните места в нашата програма – един от най-големите действащи храмове на зороастрийците [Ил. 6]. Тук имаме специална вълнуваща среща със свещенослужителя Негово Преподобие Бехзад Никбин (Behzad Nikbin), който лично ни прие – и от самото начало до края на мисията ни – ни оказа подчертано внимание. Попадаме под обаянието на изключителната харизма, струяща се от неговата личност...

Храмът представлява каменна двуетажна сграда, на фронтона на която има импозантен цветен барелеф на Ахура Мазда. Около стълбите, водещи към храма, се издигат, симетрично разположени, скулптурите на дavelъвски фигури, символизиращи бог Митра (според изричното пояснение на свещенослужителя)...

Според традицията се събуваме и влизаме сами в храма, чиято вътрешност е изцяло от бял мрамор. В центъра на храмовото пространство се намира олтарът с жертвеник, върху който гори вечен огън. След като изпълняваме определени ритуали, внимателно разглеждаме вътрешната подредба на светилището. Точно срещу олтара има друг цветен барелеф на Ахура Мазда, под който се намира голямо цветно изображение на Заратустра, облечен в сияйни бели дрехи и препасан със златотъкан пояс и характерна персийска препаска, а на главата му

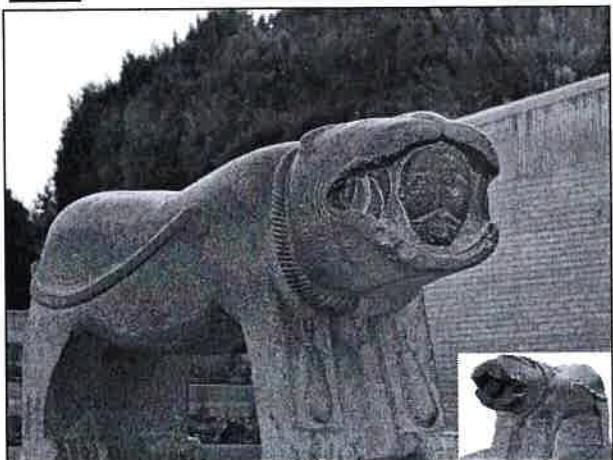
Ил. 4. Барелефът на Мадарския конник, извисяващ се край първата българска столица Плиска. (Рисунка)

Ил. 5. Барелефът на Ахура Мазда над входа на светилището на зороастрийския Храм на огъня в Язд. (Фотография от фотоархива на екипа)

Ил. 6. Храмът на зороастрийците в Исфахан. (Фотография от фотоархива на екипа)

Ил. 7. Уникалните и изключително наиситени с послания скулптури от гранит – лъвски фигури, разположени на моста в Исфахан, символизиращи бот Митра („ирански“ лъв). (Фотография от фотоархива на екипа)

Ил. 8. Мраморната статуетка на лъв, намерена в южната част на България или в Плиска (IX в.), чийто оригинал се съхранява в Софийския археологически музей („български“ лъв). (Фотография от фотоархива на екипа)

Ил. 9. Митраистичният кръстен знак се намира в основата на най-стария градеж на култовите постройки. (Фотография от фотоархива на екипа)

има специална пророческа бяла шапка. Обувките му са златни и с подчертано овална форма. Косата му – като на пророк – е дълга и пада свободно на плещите му. В храма има и цветна живописна картина на стариинен огнен ритуал...

Особено впечатление правят два фотопортрета, симетрично разположени срещу олтара. Единият от тях – значително по-малък (размери ок. 50 x 30 см) – е на родителите на дарителя на храма. Другият – тройно (!) по-голям – е на бабата на дарителя, която явно има особено важно сакрално значение...

Излизайки през преддверието в двора на храма, виждаме – зад стъклото на библиотечен шкаф – различни издания на свещените книги на зороастризма, а в левия ъгъл – малък скромен портрет на самия дарител.

Пред храма ни очаква любезно свещенослужителят и ни кани на душеспасителна беседа... Ние се осмеляваме да му зададем съществени за нашата мисия въпроси.

Според разказа на Бехзад Никбин, главното в храма на огъня е намирането на вътрешното духовно (скрито) сътношение между преплитащите се пластове на бог Митра, Заратустра и Ахура Мазда... Отговорът на свещенослужителя е просветляващо ясен: Ахура Мазда е върховното божество на огнения култ, Заратустра е пророкът на първата монотеистична религия на човечеството, а Митра е най-древното и изключително влиятелно божество в Indoевропейския (Иранския) пантеон, което и при зороастризма се почита – успоредно с върховния бог (Ахура Мазда), – оказвайки чрез своите тайни култови практики (мистерии) радикално влияние върху християнството – и то дълго след изместването на зороастризма от ислама (към XI–XII век)...

В Исфахан преминаваме реката по един от най-старите мостове, изграден през XI в. Тук установяваме местонахождението на две еднакви много древни (с неизвестен произход и датировка), уникални и изключително наиситени с послания лъвски фигури [Ил. 7], симетрично разположени – една срещу друга – на двата края на моста. Именно това са едни от най-старите идентифицирани в Иран символи на бог Митра.

Лъвските скулптурни изображения в Исфахан са от тъмносив гранит с мрежести жилки в цвета на пустинния пясък на Иран. Формите на животните са от изключително архаична култура на моделиране (овални, достигащи на места до сферичност). В пределно разчината паст на животните има сферично антропоморфно изображение на самия бог Митра, представен във вид на маска с лице на човек с широ-

ко открыто чело и с проницателен поглед с подчертано соларно изльчване на вложеното в него послание (за което допринасят, освен кръговата композиция на лицето, и радиално разположените му черти)...

...Досега никога не сме се натъквали нито на подобно изображение, нито на анималистично-антропоморфно изображение на бог *Митра*.

Несъмнено, приоткриващата ни се древна загадка на култова трансмисия, многократно пресемантизирана и наслоена във вид на многообразни пластове – един върху друг – в продължение на действие на категорията „дълго“ време – проектира нови направления на пресъздаваната културологична информационна карта на пътищата и посоките на духовно-религиозния живот, свързани с бог Митра и огнените мистерии, формирали се в Древен Иран и проникнали през Мала Азия (Северна Месопотамия) в югоизточния ареал на Балканския полуостров.

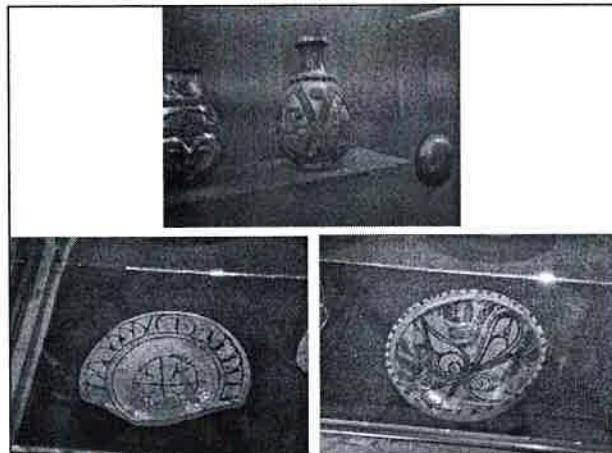
Очевиден е соларният генезис като обозначение на космичния статус на СЛЪНЦЕТО, Земята и стихиите (ОГНЬ, Вода, земя, въздух) и човека.

Изображението на бог Митра във вид на лъв (моста в Исфахан) – с подчертано соларна символика и абсолютна оптика (сферично-кубична) – е без съмнение отглас на ранния световен – с универсалните си за планетата ни – модели (на информационно моделиране) – арийски култ (към слънцето) и архаичен световен женски символ (днес лъвът е мъжки символ)! Произходът на символиката е СЕВЕРЕН!

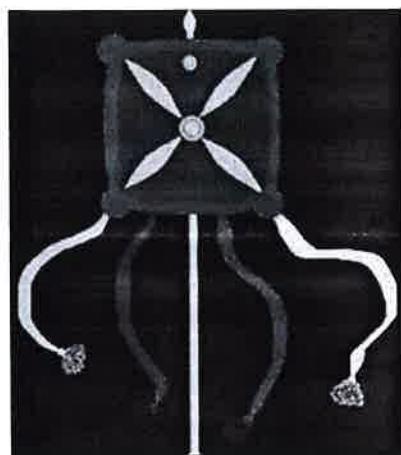
Митраистичният лъв от Исфахан („иранският лъв“) е в очевидна връзка с експонираната мраморна статуетка на лъв, която по описание на документалните източници е намерена в южната част на България или в Плиска (IX в.) – старата българска столица [8]; копия са експонирани в Преславския музей и Шуменския музей; оригиналът се съхранява в Софийския археологически музей (България)!

Очевидно „българският“ лъв е с няколко века по-стар от приписваната му в музеините сбирки датировка (вероятно той е резултат на трансмисия на култ от Сасанидски Иран (II–VI в.); несъмнен е ЮЖНИЯТ (малоазийският) произход на символика, явно свързана с култа към Кибела – Великата Майка на боговете (месопотамско-малоазийска богиня; следи на култа ѝ има от IV-то хилядолетие преди н.е.). В ЮЖНИЯ „български“ лъв е нарушена линията на идеалната оптика на формата на СЕВЕРНИЯ – „иранския“ лъв!

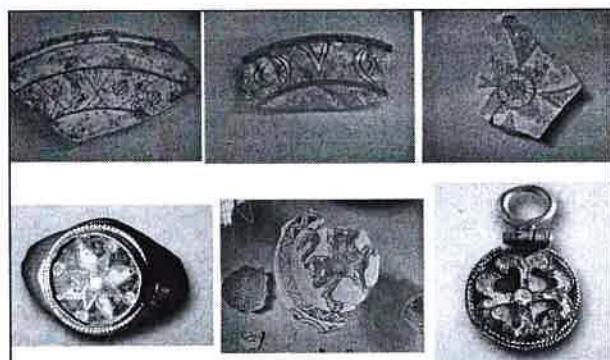
Отсъствието на следа в историографията по проблематиката за „българския“ лъв, както и за „иранския“

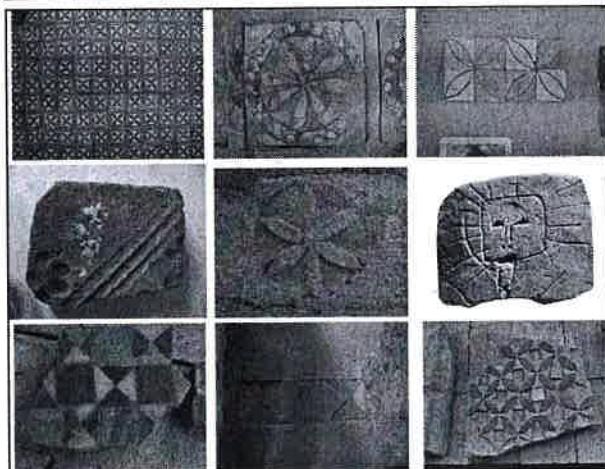
Ил. 10. Митраистичният кръстен знак откриваме и в глинените и керамични съдове от различните епохи.
(Фотографии от фотоархива на екипа)

Ил. 11. Митраистичният кръстен знак е заложен и в символиката на древното иранско знаме. (Реконструкция)

Ил. 12. Подова и стенна керамика и мозайка от Плиска и Преслав. (Фотографии от фотоархива на екипа)

Ил. 13. Битови и ритуални предмети и накити от Плиска, Преслав и Мадара. (Фотографии от фотоархива на екипа)

льв, прави описанието на тези артефакти първо чрез настоящата публикация (получила фундираност в документацията на проведената експедиция (срв.: Протоколи от Заседанията на Академичния съвет на СВУБИТ от 28.06.2008 г. и 23.10.2008 г.). Без съмнение съпоставяните от нас информационни обекти са съществена следа в картографирането на култовите трансмисии от Мала Азия към Балканския полуостров. Всичко това придава особено значение на експертните оценки на специалистите по проблематиката. В инициираната от екипа на настоящото изследване академична беседа на 31.10.2008 г. с археолога проф. Станислав Станилов се потвърди вързката на „българския“ лъв със Сасанидски Иран.

Кодираното символното обозначение на бог Митра е характерен кръст с диагонално пресичащи се линии (по секторите, свързващи часовете /на циферблата на часовника/ 11 с 5 и 1 със 7) – най-древното соларно обозначение, синтезиращо посоките на света.

Описаният митраистичен кодификационен белег установяваме в най-старите исламски храмове – джамии, обществени сгради и градски комплекси, които са изградени изключително върху или около зороастрийски светилища на огъня.

Именно този – митраистичен – знак е в основата на най-стария градеж на отбелзаните постройки [Ил. 9].

Същият митраистичен знак срещаме и в рисункъка на мозайките по пода и стените на посочените постройки, и в глинените и керамични съдове от различните епохи [Ил. 10].

Именно митраистичният знак е заложен и в символиката на древното иранско знаме [Ил. 11],

което, за съжаление, след поражението на Сасанидската империя, е било унищожено от арабските завоеватели, но е съхранено като символ на много места по света – в архитектурните и ритуални художествени творения на човечеството (каквато е случват с подовата и стенна керамика, мозайката [Ил. 12], ритуалните и битовите предмети [Ил. 13] от Плиска, Преслав и Мадара).

Допълнителни пояснения за някои визуализиращи информационни страни на проблемите, свързани с взаимоотношенията между огнения култ на зороастрисма и мистериите на митраизма, намираме в уникалните артефакти, по време на посещението ни в най-значимите – с планетарно значение – исторически музеи на Тех(е)ран – Националния, Археологическия, Керамичния и други...

III. Информационни интеракции

Митраизът се засилва след падането на Ахеменидската империя и представлява преплиташа се комбинация от:

1. персийски зороастрисъм;
2. халдейска (ававилонска) теология;
3. местни култови практики от Мала Азия (Северна Месопотамия), свързани с обредността на хетите и фригийците, които именно имат най-скритите и тайни (огнени) мистерии.

Именно към последните – местни култови практики от Мала Азия (Северна Месопотамия) – може да бъде отнесено генетично нестинарството в Странджа, намираща се сравнително близо до посочения планетарен ареал.

Митраизът в най-чистия си вид е застъпен в хетерогенните царства в централната и източната част на Мала Азия (Северна Месопотамия – днес: Източна Турция) като Хетската държава (1650–1200 г. пр.н.е.), държавата Урарту (IX–VI в. пр.н.е.), Фригийското царство (фригийците са с доказан тракийски произход!), Понтийското царство (IV в. пр.н.е. – 62 г.) (чиито династии на местни царе са носили името „митридати“ (дарен от Митра) и особено държавата Осроене или Едеското царство (137 г. пр. н.е. – 1146 г.).

Последното (царство – Осроене) е първата страна, приела официално християнството (!) и е център на несторианството с изключителен духовен авторитет както пред Рим, така и пред Константинопол.

Завладяването на западната част на Мала Азия води до бързото разпространение на митраизма в Римската империя главно чрез армията, която, побеждавайки понякога персите на бойното поле, в

същото време се възхища на тяхното превъзходство в духовно-религиозен план.

За мистериите на Митра не се знае почти нищо, тъй като те са били особена тайна, но е известно, че имат връзка с огъня. Подобно на нестинарството, митраистките култови практики от Северна Месопотамия (днес: Източна Турция) са конкретните феномени на отключване и прилагане на мистичното (скрито, мъчаливо) знание, които са обвiti във вековна загадъчност.

След митраизма в Северна Месопотамия възниква учението на манихейството (по името на иранския гюрок Мани, 216–276 г.), което обединява принципи от зороастризма, будизма и християнството. Добре известно е, че тази доктрина се разпространява широко в България под формата на богоилство, което прониква чак до Северна Италия (патарени) и Южна Франция (бугри, катари, албигойци)... Богомилите, бугрите, катарите (гр. – пречистени) са отивали доброволно в огъня на кладата, за да се пречистят за отвъдното...

Ритуалът на нестинарите (подобно на Възкръснietо на Христос) показва, че може да се пречистиш през огъня без дори да загинеш телесно... Нестинарството е прадревна мистерия, идваща от шаманството, египетските мистерии, митраизма, богоилството...

За самите религиозно-култови практики на богоимилите също е известно съвсем малко (тяхното духовенство от така наречените „съвършени“ се е обличало в бяло), но е очевидно, че съвременното Бяло братство в България и Франция, както и на други места по света, има сходни практики със зороастризма, митраизма и богоилството – бели одежди, кръгови ритуали, ориентация към Сънцето, игри около огън...

Дори след тържеството на християнството в Римската империя при император Константин Велики (Constantine I, 272–337 г.) и майка му Елена (313 г.), самото то (християнството) приема някои от митраистките мистерии под формата на свети тайнства. В тази обстановка, парадоксално, но съвсем не случайно, вероятно, някоя от митраистките мистерии да е съхранена в снет (пресемантизиран) вид в някоя от изолираните източни части на империята, имащи дълбоки връзки с култовите практики на Иранска Северна Месопотамия (Източна Мала Азия: днес: Източна Турция)...

Без съмнение, декодирането на информационния код на култовите практики в Странджа следва да се търси именно в прастарата религиозна парадигма на Северна Месопотамия.

Важно е да се знае, че именно в Иран установяваме маршрутите, отвеждащи ни към описаната култова традиция в Източна Мала Азия (днес: Източна Турция), които са достъпни за наблюдение и проучване едва от съвсем скоро и то при извънредно сложни теренни условия.

Потвърждение на описаната насока намираме в следните факти:

1. главното древно светилище на огъня, съчетано с култовете на Митра и Анахита, се намира в най-северозападната част на Иран, до границата с Турция и по достоверни данни е пренесено там отвъд няя (от Иран);

2. основните огнища на тайните култови практики са древните царства в Северна Месопотамия (днес: Източна Турция), където се осъществява синкретичната връзка между мистериите на митраизъма, огнения култ на зороастризма и източнохристиянските религиозни тайнства.

Отблъсъкът на описаната култова смес най-вероятно е кристализиран в нестинарския феномен на Странджа, където се четатrudименти на съдържащите се в него (обреда) дълбоки многообразни пластове...

Именно в Северна Месопотамия, като връх на плодоносния цивилизационен триъгълник Египет – Двуречие – Иран, се извършва амалгамирането на мистериалните огнени практики и раннохристиянските религиозни тайнства, рефлектиращи днес в нестинарството на Странджа като информационен код, свидетелствуващ за планетарните трансмисии на тайното (неявно, мъчаливо) знание...

Изложената концепция намира определено потвърждение и в директните интервюта със специалисти, получени в Иран в отговор на въпроса: какво е посланието на огнените мистерии:

Бехзад Никбин (Behzad Nikbin) – свещенослужител на зороастрийски храм на огъня в Исфахан: „*безспорна е връзката между митраизма и зороастризма през вековете, както и тяхното преплитане в не винаги известни духовни измерения и религиозни култови практики*“;

Хейдар Незхаб (Heidar Nezhab) – специалистка по история на древен Иран от Университета в Шираз: „*очевидно е влиянието на митраизма преди, по време на зороастризма и дълго време след него върху религиозно-духовните култови практики на народите от иранския ареал и по-специално в Северна Месопотамия*“;

Сепидех Замани (Sepideh Zamani) – Техерански университет: „има данни за възраждането на старите огнени култови сред съвременните иранци“;

Иман Каеф (Iman Khaef) – инженер от Шираз с широки познания по древната история на Иран: „от десетина години се наблюдава въръщането на стария обичай сред иранците – в края на календарната година да преминават през запалени огньове, за да получат благословия за добри мисли, добри думи и добри дела“.

Интересни свидетелства, информация и мнения в посока на описаната линия на свързаност между нещата, изложена тук, получаваме също и от специалистите: Сафари (Safari) от Техеран, Разаги (Razagi) от Шираз, Нейсари (Neysari) от Язд и Захеди (Zahedi) от Исфахан, които допълнително подкрепят тезата ни, че многопластовата полифонична тайна на огнения култ е в трансмисията както на скритото (*hidden*), така и на мълчаливото (*tacit*), знание, приоткриваща перспективна методология за рационалното ѝ модерно декодиране като планетарна интегрална цялост чрез потенциала на информационната наука на ХХI в. – информационната карта на знанието.

IV. Онтология

Описаните резултати от историографската експедиция в Доислямски Иран по декодиране на нестинарската феноменология носят и методологичния заряд на отваряне на сравнителното историко-теоретично знание у нас в съответствие със световните трансмисии на култура и вярвания.

Прекъснатата през втората половина на ХХ в. историографска традиция, заложена чрез трудовете в областта на античната история на българските историци Гаврил Кацаров, Димитър Дечев, Янко Тодоров и изкуствоведа Богдан Филов, в които се преодолява романтичния период на отечествената историческа мисъл (о. Паисий Хилендарски), в съответствие с изследванията на унгарския историк – българист Геза Фехер (за иранистичния корен на българската история), получава своеобразно продължение в проучванията на историците от ново време, установяващи влияние и връзки на културни трансмисии между Древен Иран и Тракия (Иван Маазов и др.).

Отсъствието на посочване на аналогите на нестинарския ритуал и зороастриската линия в иранистичните изследвания на българските историци и българистите днес е следа от липса на дълбоки познания в българската историческа мисъл по проблемите на философския и религиозен спектър на човечеството. Симптоматично е, че описаната тук празнота постепенно се запълва, което наблюдаваме в рефлексията на установяване на иранистичен ко-

рен на нестинарския проблем. Този процес произтича приблизително от 2000-та г. (Петър Голийски; Веселин Илиев и др.).

Историографските изследвания на Александър Бурмов, Александър Фол и Васил Гюзелев, както и трудовете на Христо М. Данов за траките по бреговете на Черно море, поради обществения климат и вкуса към монистичните – материалистичните – философски основи на познанието, характерни за втората половина на ХХ в., не осветяват в дълбочина многообразната сложност на многослойния религиозния култ, разпространен в третирания от тях историко-културен ареал...

Проведените – в руслото на хуманитарното знание – проучвания на проблема за нестинарството в резултат на изследванията за тракийския орфизъм на траколога Александър Фол (етноложки, митологични и природен комплекс: Иваничка Георгиева; Валерия Фол, Ружа Нейкова; Диана Радойнова) по същество не продължават, а и прекъсват историографската линия на Г. Кацаров, Д. Дечев, Я. Тодоров и Б. Филов, намерила съответна рефлексия в идващата и трасиращата ги (концепциите на Г. Кацаров, Д. Дечев, Я. Тодоров и Б. Филов) антропологична линия на свързаност между информационните реалии от украино-българския учен Михаил Драгоманов, развита в трудовете на Иван Д. Шишманов и Михаил Арнаудов.

Изходяща от очертаните – етнографски – граници на проучванията на Петко Рачов Славейков, са изследванията на шаманството и астрологическите основи на нестинарството в работите на професор Анчо Калоянов.

В литературата са все още изключително редки изследванията, посветени на религиозния спектър на човечеството, отразени в нестинарството (и в пре-семантизиацията му при христианизацията, в частност), както и тези, почиващи на историографския метод, – от типа на обобщаващата студия на Стефан Н. Стеванов [117].

Изложеното в никакъв случай не означава стремеж към еднострannost на идеите, владеещи съзнанието на авторите на настоящите редове, – към преднамерена иранизация, в частност, на оцелялата през вековете нестинарска обредност в България.

Ритуалът в Странджа има своите и тракологични, и орфични, и гръко-римски, и проч. семантични пластове...

Огнената практика на нестинарите преди всичко ни отвежда към сътносимост на обреда едновременно с подобни и различни ритуали от далечните епохи на човешката цивилизация.

Недопустимо е всяко еднострално тълкуване на нестинарството (било то иранистично, тракологично или др.), което води до методологични деформации не само на представите за феномена, но и на българската история като цяло.

Необоснованите крайности, характерни за цели времеви отрязъци на интерпретациите (вж по-горе), се превръщат в пречка за създаване на обективна периодизация на българската история и съдействат за разпространяването на неверни и повърхностни, опростенчески матрицизиращи схеми за възприятие на масовата култура.

Чрез задълбочено сравнително изучаване на документалния поток за нестинарството като интегрална система на трансмисиите на култура и вървания, може да се установи все още недостатъчна свързаност в общественото съзнание на проблематиката на трудовете за:

1. нестинарския регион на България като цяло (Странджа: в далечното минало е най-северната територия на Древен Египет и най-северозападният край на Персийската империя (култовите средища и установените на територията им археологически находки, съхранявани днес под открито небе и в музеините сбирки на Плиска, Велики Преслав, Шумен, Велико Търново, Варна, Бургас, Малко Търново и др.: обекти от Мишкова нива, с. Евренозово, с. Калово, с. Заберново, м. Пропада, м. Индипасха и т.н.);

– 2.protoегипетските следи в информационния масив (информационните реалии, свързани с богинята Баст/ет/ в Странджа) (както и аналогично посочената protoиранска следа);

– 3. етимологичния историко-културен характер на установените връзки на трансмисиите.

17–28 юни 2008 г.

София – Техеран – София

Статията е докладвана на 27 юни и 23 октомври 2008 г. на Заседания на Академичния съвет на Специализираното Висше училище по библиотекознание и информационни технологии. Представена е във вид на Пленарен доклад на VI национална научна конференция с международно участие „България в културното многообразие на Европа“ – София, Национален дворец на културата, 1 ноември 2008 г. – Ден на народните будители

ИЗЛЕЗЕ ОТ ПЕЧАТ

„КНИГА И КНИГОИЗДАТЕЛСКИ ПРОЦЕС“

Най-новото авторско изследване на доц. д-р Лъчезар Георгиев „Книга и книгоиздателски процес“ излезе от печат през ноември 2008 г. от Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий“. Книгата е печаната по дигитална технология, с интересно оформена корица, схеми, снимки, факсимили и графични илюстрации, санотация на английски език за автора, както и преведено на английски съдържание. Обемът е 384 с.

„Книга и книгоиздателски процес“ включва два раздела (първият „Книга, книгоиздаване и печат“ представя различни традиционни и съвременни полиграфически технологии, свързани с производството на видовете издания – висок печат и стереотипия, дълбок печат, повърхнен печат, флексография и сериграфия, дигитален печат и иновации при отпечатването на книги и периодика. Включени са и изследвания върху новите специални оформителски средства в печатните медии и при композицията на детската книга.

Във втория раздел се включват изследвания върху историята на българското книгоиздаване от Възраждането до наши дни; разгледани са изтъкнати издатели, както и регионални печатници и издания с принос за родната книгоиздателска традиция. Интересно поднесен е очеркът за изтъкнатия великотирновски карикатурист Петър Борсуков. Последните две изследвания са посветени върху дейността на Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий“.

БЪЛГАРИЯ В КУЛТУРНОТО МНОГООБРАЗИЕ НА ЕВРОПА

Стела Асенова

Под това мото на 1 ноември 2008 г. се провежда Шестата национална научна конференция с международно участие в Националния дворец на културата в столицата. Тя бе организирана от Специализирано висше училище по библиотекознание и информационни технологии, със съдействието на НДК и Дирекция „Книга и библиотечно дело“ при министерството на културата. Сред високопоставените гости бяха Симеон Сакскобургготски, проф. д.ф.н Румяна Златанова от Славистичния институт на университета в Хайделберг, Германия, а сред участниците бяха докладчици от Русия, Австрия, Германия, от университети и културни институции у нас.

Гостите и участниците бяха приветствани от ректора на СВУБИТ проф. д.ик.н. Стоян Денчев, който им пожела ползотворна и успешна работа, като не пропусна и тази година да раздаде награди на студентите, преподавателите и служителите, включили се дейно в организацията на големия научен форум. Специални поздравления получи доц. д-р Кристина Върбанова Денчева – ръководител на катедра „Книга и общество“ при СВУБИТ, която заедно с колегите си от катедрата е в основата на организацията на конференцията.

Заседанията бяха разпределени в три основни секции: „Българският език и междукултурният диалог“, „Технологите в диалектиката на компетентността и знанията“ и „Културно-историческото наследство на България в европейски контекст“. Прочетоха се интересни и приносни доклади, коментираха се важни проблеми за мястото на България в културното многообразие на Европа, а почивките бяха място за нови запознанства и творчески контакти.

Представен бе и солидният сборник от 832 страници с докладите от Петата национална научна конференция – 1 ноември 2007 г., съставители на който са доц. д-р Кристина Върбанова, гл. ас. д-р Любка Цветкова и гл. ас. Светла Девкова. Сборникът е дело на СВУБИТ и неговото издавателство „За буквите – О писменехъ“.

ТЪРЖЕСТВЕНА ЦЕРЕМОНИЯ, ПОСВЕТЕНА НА ШЕСТАТА НАЦИОНАЛНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ НА СВУБИТ С МЕЖДУНАРОДНО УЧАСТИЕ „КИРИЛИЦА И ЕВРОПЕЙСКАТА ЦИВИЛИЗАЦИЯ“

*„За да пиеш вода от извора,
трябва да коленичиш“*

(Реплика от Тържествената церемония на 1.11.2008 г.)

Тервел Стилиянов

На 1 ноември 2008 г. в представителната зала 10 на Националния дворец на културата се състоя пресъздадената от Студентското научно общество на СВУБИТ Академична интертекстуална епифания в два фрагмента и една сцена по случай Деня на Народните будители „Да се наречеш болгарин“.

Сърцевина на тържествената церемония беше възкресената историческата сцена на създаването от отец Паисий Хилендарски – йеромонаха на „История славяноболгарская“.

Екстернализацията на Академичната сцена позволяла на събралия се в залата цвят на научната и педагогическата мисъл в областта на информатизацията и от България, и от чужбина в присъствието на държавници, представители на клира, журналисти да се докоснат до заветите – послания за формирането на националната ни духовност като част от универсалния културно-исторически код на човечеството.

В особена тържественост в залата прозвучаха заетите на Хан Аспарух – създателя на българската държава, Хан Крум – създателя и внедрителя на първите писани закони, св. Константин-Кирил Философ – създателя на славянската азбука, св. архиепископ Методий – продължителя на делото на брат си, св. Княз Борис I – Покръстителя, приел християнството в България, Цар Симеон Велики – победителя, архитекта на Златния век на българската култура, св. Патриарх Евтимий Търновски – Учителя, последният бранител на българската независимост против османските нашественици, Георги Стойков Раковски – родоначалника на идеята за революция, организатора на националноосвободителното движение, Васил Левски – Апостола („навсякъде гонен, навсякъде приет“ – Ив. Вазов), Христо Ботев – гения, Райна Княгиня – ръката, ушила знамето на българската национална революция (чийто проект е на самия Апостол, виждащ в него и лъв, и кръст), Екзарх Йосиф I – обединителя, дипломата врасо, съумял да намери линията между реалността на Високата порта, бългаското правителство и великите сили.

Репликите – чрез метода на цитирането – бяха подбрани, освен от „История славяноболгарская“ на отец Паисий Хилендарски (прев. на съвр. ез. от акад. Петър Динеков), реч на Христо Ботев, произнесена от него в качеството му на учител през 1867 г. в родния му град Калофер по случай 11 май – деня на Равноапостолите св. св. Кирил и Методий, тезата на проф. Беньо Цонев, застъпена в труда му „Новобългарска писменост преди Паисия“ (Бълг. преглед, I, 1894, N 8, с. 80–94. – Вж: Шишманов, Ив. Д. Избрани съч. Т. 1–2. С., 1965–1966.; Т. 2., 1966, с. 315.), и от „Панонски легенди“ на св. Климент Охридски, поемата „Горски пътник“ на Георги Стойков Раковски, Джобното тефтерче на Васил Левски, стихотворението на Христо Ботев „Моята молитва“, текста на българската народна песен „За Райна Попгергьова“, поемата на Иван Вазов „Левски“, Дневника на Екзарх Йосиф I, историческия роман на проф. Вера Мутафчиева „Предречено от Пагане“,

поемата на Станка Пенчева „Княгинята“, ръкописа на „ЗЛАТНАТА ХРИСТОМАТИЯ НА БЪЛГАРИЯ“ на Николай Василев.

Говорещият хор на студентите – Личностите на България, обозначаващи славния кораб на българския дух, поддържаше високата атмосфера в залата, оповествявайки специално подбрани стихове от Псалтира.

За основа на диалозите е взета историографската традиция на смисъла на делото на видните личности, въздигнали кораба на духа на България.

В съпровод от показване образите на представяните от студентите исторически персонажи на родната ни история – върху огромния еcran на залата паралелно се експонираха фрагменти от скулптури и фрески с непреходна стойност от българската изобразителна култура традиция.

Подходящата музика – откъси от литургични творби на Йоан Кукузел, акад. Добри Христов, любимата песен на Васил Левски („Откога си, моме, калугерица“) и други (записи от фонотеката на Българското национално радио), специално подбраните фанфарни рефери от „Италианското капричио“ на Пътър Илич Чайковски и Концерт № 5 във фа-мажор на Лудвиг ван Бетховен, камбанен звън от патриаршеската катедрала храм-паметник „Св. Александър Невски“ – озвучиха сцените.

В композицията взе участие на живо и Петко Янгъзов – първата гайда на Странджа – герой на научно-документалния филм на СВУБИТ „Ритъмът на времето (Нестинарство: Информационна карта)“.

Държавници, учени, специалисти от всички области на науката станаха съпричастни на Деня на народните будители.

Фолклорна красота изпълни празника. Студенти, облечени в български национални носии, предоставени специално за Академичното представление от Министерството на културата и читалище „Витоша“ символно обозначиха България и нейния народ – нейното историческо и съвременно Възраждане.

ХУДОЖЕСТВЕНА ИЛЮСТРАЦИЯ

ГРАФИКЪТ ХРИСТО ЦАЦИНОВ

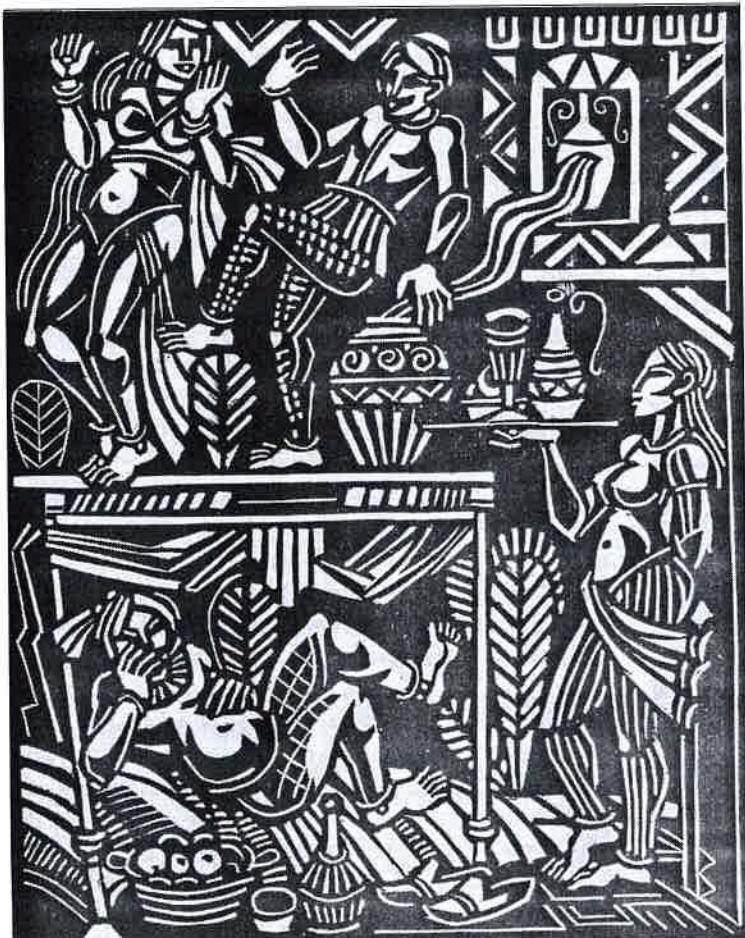
проф. Momko Бумов

През 2006 г. художникът-график Христо Цацинов отбеляза своя 60-годишен юбилей. Две години по-късно, през февруари, в старата столица се откри изложба на негови творби, която бе малка ретроспекция на неговия творчески път през последните десет години. Имах честта и удоволствието да открия тази изложба, както и да представя тази негова изява.

Вгледаме ли се внимателно в творбите, правят впечатление малките графики и екслибрисите, които през последните няколко години са акцент в творчеството му. Това показва, че Христо Цацинов еднакво добре се справя както с кавалетната графика, така и с малките графични форми. Графиките му са ясно очертани, изпълват формата и създават впечатление за съпричастност и близост към събитието.

Христо Цацинов е многостранна творческа натура. Темите, които го вълнуват, са разнообразни – от вечната тема за голото женско тяло до актуалните социални теми на ежедневието. В митологичните персонажи той търси акценти на вечните човешки ценности.

Графиките и екслибрисите са поднесени с адекватни технически средства, наситени с индивидуален почерк и естетически вкус. Линията е категорична, четлива и изразителна. Умело са съчетани декоративните елементи с пластичните форми и обеми. Самата форма е добре импровизирана, но и видоизменена, за да поднесе пластичния еквивалент на идеята в графиките. Умелото използване на цвета в повечето графики засилва емоционалното им въздействие и придава завършек на авторовата идея.

Из цикъла „Orient“

В графиките на Христо Цацинов се събират модерните принципи на композицията и традиционният графичен строеж. Преплитат се конкретни мотиви с въображаема предметна среда. Получава се импулсивна графика с почти знакова чистота на рисунката, и в откриваме възвръщане към първичната непосредственост. Персонажите и детайлите в композициите му кореспондират с едно условно пространство, което надхвърля конкретното и въображаемото.

Освен еротика, човешкото тяло при този интересен график напомня и за енергия, хармония, смирене, екстаз, сила.

Векове наред голото тяло е обект на художниците. Това се превръща в еманация на единението между дух и материя в изкуството. Христо Цацинов рисува голите тела по свой собствен начин и това е авторското в неговите графики.

Без да претендират за изчерпателност и пълен изкуствоведчески анализ, намирам творбите на великотърновския художник-график за безспорен естетически факт. Нека този наш автор да запази стремежа си към експеримента и непрекъснатото търсене на различното, за да допринесе с нови творчески постижения в тази трудна, но благодатна област на изкуството.

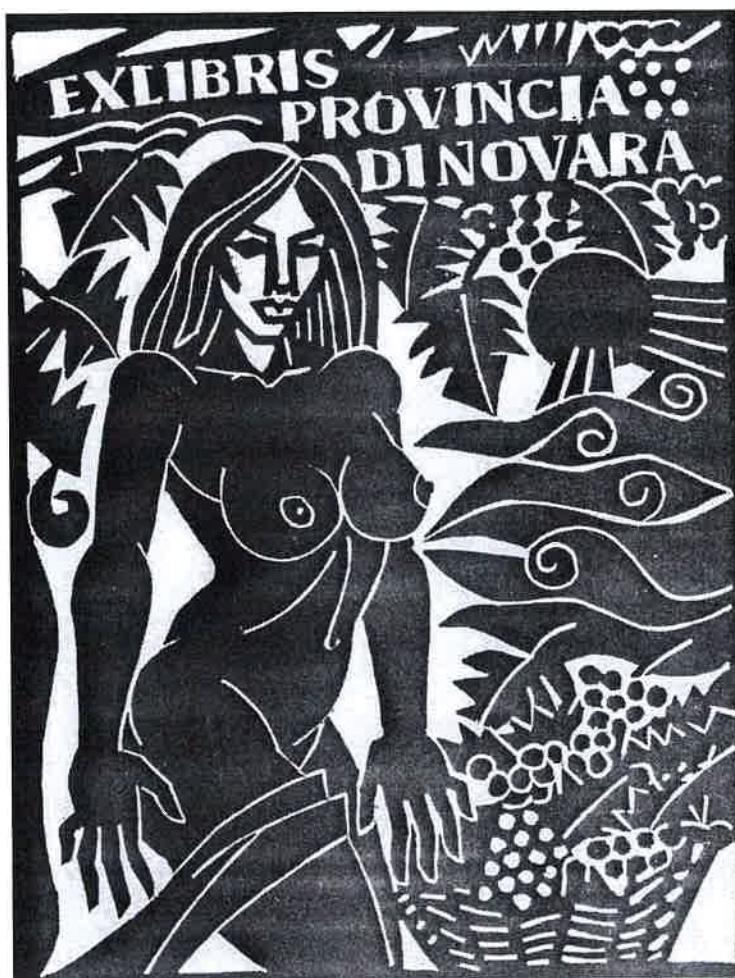
Из цикъла „ORIENT“

HISTORY

Из цикъла „ORIENT“

EXLIBRIS

IV СТУДЕНТСКА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ И ИЗЛОЖБА ИНФОРМАЦИЯ – ЛИЧНОСТ – ЗНАНИЕ INFORMATION – PERSON – KNOWLEDGE

На 16 май 2008 г. в Специализирано висше училище по библиотекознание и информационни технологии се проведе IV Студентска научна конференция и изложба, която беше посветена на националния празник на българската просвета и култура – 24 май, на 130-годишнината от Освобождението от османско иго и на 100-годишнината от обявяването на независимостта на България.

Точно в 10.00 часа водещият форума – студентът от I курс, специалност Информационни технологии даде началото на тържествената церемония, открита със слово от проф. д.и.к.н. Стоян Денчев – Ректор на СВУБИТ. Сред гостите на конференцията бяха видни учени и специалисти от институциите на информатизацията на България. Водещият прочете обръщението на министър Даниел Вълчев, специално подгответо за архитектите на инфосферата от СВУБИТ.

Студенти – членове на Студентското научно общество на СВУБИТ представиха специално подгответо символно въсплание – художествена програма, посветена на личностите, съградили историко-культурния кораб на българския дух.

Чрез академичната епифания „Да се наречеш болгарин“ (*Homo scribens*) в духа на съвременните интертекстуални четения и в съответствие с девиза на конференцията – „*Aliis inserviendo consumitor*“ („Служейки на другите, изгарям!“) бе пресъздаден духът на диалозите на съзнанието на личностите на българската история и български народ. Представлението беше в два фрагмента: „Славен кораб на българския дух (рационално-символно въсплание) и „Слава на теб, *Alma Mater*, въздираща кораба на българския дух (интерактивна феноменология на времената – минало настояще – бъдеще“).

Символните сцени като ноосферична вечност – настояще бяха пресъздадени и в конкретно-исторически, и в културно-ценностен аспект, защото личностите на личностите на нашата история пръскат светлина и в настоящето – днес, правейки недостатъчен всеки изказ на славослов за тях.

Студенти, облечени в български национални носии, по неповторим начин символно представиха България и нейния народ – нейното историческо и

съвременно Възраждане. В знак на почит към мисията на Апостола на Българската свобода – Васил Левски бяха избрани Софийската и панагюрската носии. Репликите – чрез метода на цитирането – бяха подбрани от „*История славяноболгарская*“ на отец Паисий Хилендарски (Прев. на съвр. ез. от акад. Петър Динеков), реч на Христо Ботев, произнесена от него в качеството му на учител през 1867 г. в родния му град Калофер по случай 11 май – деня на Равноапостолите Св. Св. Кирил и Методий, тезата на проф. Беньо Цонев, застъпена в труда му „*Новоъбългарска писменост преди Паисия*“ (Бълг. преглед, I, 1894, N 8, с. 80–94. – Вж: Шишманов, Ив. Д. Избрани съч. Т. 1–2. С., 1965–1966.; Т. 2., 1966, с. 315.), „*Панонски легенди*“ на Св. Климент Охридски, поемата „*Горски пътник*“ на Георги Стойков Раковски, Джобното тефтерче на Васил Левски, стихотворението на Христо Ботев „*Моята молитва*“, текста на българската народна песен „*За Райна Попгерърова*“, поемата на Иван Вазов „*Левски*“, Дневника на Екзарх Йосиф I, исторически роман на проф. Вера Мутафчиева „*Предречено от Лагане*“. Репликите на Говорещия хор на студентите – Личностите на България бяха подбрани от *Псалтира*.

По време на представлението на екран бяха експонирани, хронологично представени и тематично подредени, изображения на икони, картини, скулптури, фотографии и документални материали за историческите личности, олицетворяващи кораба на българския дух. Паметниците на материалната култура от историята на писмото, съхранени на земята на България, бяха представени като единна непрекъсната тъкан на историята на духовната култура. По този начин чрез визуализация бяха представени знаменателните събития и личностите в историята на България, обозначаващи славния кораб на нейния дух. Подготвеният видеоматериал беше дело на студенти от I курс на СВУБИТ от специалност „Библиотекознание и библиография“ Елизавета Димитрова и Наталия Янева. Музикалното оформление бе дело на състудентката им Елизабет Недева. Придържането към природата на интертекстуалния феномен, фиксиран и чрез второто заглавие на символното представление – „*Homo scribens*“

(„Пишещ човек“) – намери израз в сценографското решение – участниците да четат.

На финала – вместо скрижалите на историята – студентите – участници в Академичното представление представиха на Ректора на вуза:

- паметната книга – дар от Студентското научно общество на Училището на неговия Ректор, съдържаща свитък – библиографски указател на 277 публикации в специализирания научен печат – дело на студентите за периода на предходните (I-III студентски научни конференции);

- сигнален екземпляр на намирация се в производство том на Трудовете на Студентското научно общество на вуза (Том I. София, 2008);

- образци от 83 подготвени нови изследвания на студентите, представени на форума.

Музикалният редактор на композицията студентката Елизабет Недева (I курс „Библиотекознание и библиография“) бе включила откъси от литургични творби на Иоан Кукузел, акад Добри Христов, любимата песен на Васил Левски („Откога си, моме калугерица“) и други (записи от фонотеката на Българското национално радио). Специално подбраните фанфарни рефери бяха от „Италианското капричио“ на Пьотър Илич Чайковски и Концерт № 5 във фа-мажор на Лудвиг ван Бетховен.

чество“, намираща се във вътрешната електронна страница на вуза. Съответни информационни съобщения за форума и най-ярките му характерни атрибути – самите изследвания на студентите – се публикуват в ключови специализирани периодични издания (Трудове на СВУБИТ, в-к „За буквите“, сп. „Издател“, „Наука“, „Централен бюлетин на БАН“, „Библиотека“ и др.). Подготвяната пълнотекстова база данни на форумите (I: NN 1-9; II: NN 10-66; III: NN 67-205; IV: 206-289) е уникален архисъвременен ресурс по методология на информатизацията у нас по стратегическия системен комплекс на информационното моделиране: 1. интердисциплинарни изследвания; 2. актуални теми на съвремието; 3. историко-културни изследвания; 4. изследвания на традиционно публикувани издания; 5. изследване на електронни публикации.

Резултатите показват следните тенденции: ако през 2005 г. интердисциплинарните изследвания представляват 22,22 % от целия докладван от студентите масив от самостоятелно подготвени научни изследвания, то през 2006 г. този процент нараства на 59,50 %, за да достигне 74,16 % през 2007 г. На тазгодишната IV Студентска научна конференция процентът на тези изследвания представлява 54,76 %. **Изследванията по актуални теми на съвремието**

Акцент в конференцията бяха научните изследвания на студенти от СВУБИТ и тяхното представяне, което се осъществи в три секции:

I секция: Библиотекознание, библиография, книгоznание.

II секция: Информационни технологии

III секция: Културно-историческо наследство.

Структурирана по секции, отразяващи диференциацията на вътрешнодисциплинарното рефлектиране (фрагментиране) на интердисциплинарната информационна наука, планировката на студентските научни форуми на вуза съответства на академичната концептуална архитектура на учебно-педагогическия процес.

В процеса на подготовката на конференцията се усилва публикуването на подготвяните от студентите изследвания в рубриката „Студентско научно твор-

се движат в следните стойности – 88,88 % за 2005 г., 24,50 % за 2006 г., 12,96 % за 2007 г. и 30,95 % за 2008 г. Историко-културните изследвания бележат своя най-голям ръст през 2008 г. – 69,04 %, докато през предходните 2005, 2006 и 2007 г. са съответно 22,22 %, 17 % и 21,60 %. През 2005 г. изследванията на традиционно публикувани издания представляват целия докладван масив. Постепенно те отстъпват място на изследванията на електронни публикации и процентът им намалява на 78,49 % за 2006 г. и 78,48 % за 2007 г. През 2008 г. процентът изследванията на традиционно публикувани издания е 82,14 %. От своя страна, изследванията на електронни публикации нарастват от 0 % за 2005 г. на 22,32 % за 2006 и 2007 г. На тазгодишната научна конференция процентът им е 17,86 %.

ЗА ФИЛМА „РИТЪМЪТ НА ВРЕМЕТО“

През пролетта на 2007 г. Министерството на образованието и науката получи покана да участва в Програма на правителството на Швейцария за изследване на изчезналото, скрито (англ.: tacit) знание, защото изобретявайки новости, човечеството непрекъснато забравя....

Поканата за този научен проект бе насочена към Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии (СВУБИТ) като водещ методологичен център на информатизацията в България.

Консолидиран около модерната научна концепция „информационна среда (информационни фондове – информационни технологии – интеракции между хората и оборудването)“, под ръководството на Ректора на СВУБИТ проф. Стоян Денчев се обединиха в екип учени от целия спектър на знанието от България и чужбина.

В резултат на избраната методология, обект на вниманието на екипа стана трансмисията на култура, преминала през Древен Иран и персийските паметници – Мала Азия, през Асирия, Армения и Вавилон, отседнала в Странджа планина – най-северната част на Древен Египет, най-западната част на Персийското царство и най-южната част на Древната прабългарска държава...

Нестинарството – магическият култ на игра-танц върху жаравата – антропологична траектория на преминаването на човека през вечността в траекторията на описание на осите на кръста и фигуриите на летеж, има реминисценции по всички точки на планетата като игри, свързани с/около/в огъня (при келтите, в Западна Европа, Китай, Индия...)...

Вечерта на 3 юни в с. Бълари (Странджа – място на огнения култ), преминаваща в нощ – аналог на вечността, спусната над жертвения кръг на огъня (или светорявящ едновременно и слънцето, и луната, и изначалността на безкрай), чиято, погазена-изтъпкана жарава се обгражда от ритуалното хоро, изразява в единство импулса (ритъма) на движението, (въртенето) на кръга (сферата) на тленното в битието и непреходното (мирозданието), като естествено –

свръхестествено преминаване през различните планове на информационното пространство: „горно“ (небесно) – „долно“ (земно); външно – вътрешно; божествено – човешко.

Това въртящо се колело обозначава цикличността, кръговрата, космичното ниво на повторяемостта, ритъма като дихание в категорията „дълго време“ и разпръскава енергия...

...Изграждайки класическа и електронна библиотека, ние – създателите на филма, използваме историографската информационна документална карта на огнения култ като методологична база за следния синтез:

1. в качеството на информационни фондове са привлечени традиционните и електронните бази на водещите библиотеки в света и конфигурираните документални информационни потоци;

2. на феномена „огън“ – ние, като специалисти в областа на информационните технологии, гледаме като на първата технология, създадена от человека; обуздаването на огнената стихия бележи началото на културата като антропосфера – семиосфера;

3. интеракции за нас са диалогичните конотации, контаминации и коинциденции, възникващи във времето и пространството между гледищата на учените по изследваната проблематика.

В резултат на описания и представен тук пред вас подход ние днес градим не само информационната карта на нестинарството в България, но и декодираме съдържащото се в ритуала знание, явяващо се резултат от планетарна трансмисия на култура, повтаряща върху Земята в категорията „дълго време“ траекторията, в частност, на птичето трасе Via Pontica...

Тиражираният филм: 1. 15-минутна версия, озвучена отделно на български и отделно на английски език; 2. 30-минутна версия, озвучена на български език; 3. 30-минутна версия, с допълнителни субтитри отделно на английски и отделно на руски език – научно-документален синтез на нашия проект, се демонстрира за дванадесети пореден път пред научна аудитория.

Премиерите на филма:

1. на 28.09.2007 г. на мястото на огнения култ в Странджа – с. Българи, България;
2. на 15.10.2007 г. в Католическия университет на гр. Анже, Франция;
3. на 1.11.2007 г. в Националния дворец на културата – София, България на Пленарното заседание на откриването на Петата национална научна конференция с международно участие на СВУБИТ, представяща статуса на информатизацията (с доклад на форума);
4. на 4.12.2007 г. в Библиотеката за чуждестранна литература „М. И. Рудомино“ на Международната конференция „EVA 2008“ „Информационно общество, култура, образование“ – Москва, Русия (с доклад на форума);
5. на 22.02.2008 г. в Католическия колеж „Св. Маргарита“ – гр. Тапаханокс, щат Вирджиния, САЩ;
6. на 22.05.2008 г. в гр. Нант, Франция;
7. на 10.06.2008 г. на Международния форум „Библиотеките, образованието и технологиите за културата“ в Крим, Украйна;
8. на 22.06.2008 г. на Пленарното заседание на откриването на Световния форум „Informing Science 2008“ – Варна, България, съпроводящо Пленарния доклад на форума, представен от авторския колектив (с доклад на форума);
9. на 28.07.2008 г. в Руската национална библиотека – Санкт-Петербург, Русия;
10. на 1.11.2008 г. в Националния дворец на културата в София, България, на Шестата национална научна конференция с международно участие на СВУБИТ, представяща статуса на информатизацията (с доклад на форума);
11. на 17.12.2008 г. в Санкт-Петербургския държавен университет за култура и изкуство по време на 90-годишния юбилей на висшето учебно заведение – Санкт-Петербург, Русия;
12. на 21.01.2009 г. в Културното представителство към Посолството на Исламска Република Иран в България след Българо-иранския семинар „Мolla Садра Ширази и философските измерения на религиозния опит“ (Софийски университет „Св. Климент Охридски“. Център за изследване на религите, 20.01.2009 г.).

Създателите на филма смятат, че науката и учените в ХХI в. следва да служат както за създаване на инновации, така и за декодиране на натрупаните знания...

**Ключови моменти от беседата,
състояла се на 21.01.2009 г.
по време на премиерата на филма в
Културното представителство към
Посолството на Исламска Република Иран**

Не само осъществилата се дълбока дискусия във връзка с показания научно-документален филм „Ритъмът на времето“ – посветен на изследване, свързано с пресемантизацията на култа към Светлината (съхраненrudimentарно до днес) чрез концепцията „информационна среда“, рефлектиращ в огнения ритуал на нестинарите в Странджа, но ценната консултация на проф. Голамхосейн Ибрахими Дайнани относно философията на Яхия Ибн Хабаш Ал-Сухраварди, възродил древната иранска философия на Светлината, правят сравнителните изследвания на възгледите по нестинарската феноменология и съпътстващия я спектър от въпроси модерна изследователска проблематика.

Идеята за фундаменталното знание – „присъственото знание“ (араб.: al-'ilm al-huduri; англ.: presence-knowledge, knowledge by presence), което се само-проявява във всяко живо същество под формата на чиста и неопалваща Светлина, – се намира в съответствие с „тацитното“, „мълчаливото“ знание.

От линиите на зороастрийската философия, през култа към бог Митра, философското учение на Яхия Ибн Хабаш Ал-Сухраварди и философията на религиозния опит на Мумла Садра Ширази, преосмислени от философията на Рене Декарт, се формира кардиналата на генеалогичното съответствие на източния и западния светоглед.

Изследвания от ранга на тези, създадени от Гастон Башлар и Анри Корбен, потвърждават менталната връзка между разпръснатите във времето и пространството култове към Светлината.

Фолклорната нестинарска обредност – съхранена на пътя между Европа и Мала Азия: на Балканския полуостров в Странджа планина – е открита информационна среда на явното и неявното знание в един планетарно значим аспект.

Естествената връзка на хилядолетията вrudimentите от традициите и преданията тук са съхранени в архаика, отворена към етнодемографските особености. Връзките са в преплитането на езичеството и религиозните култове, многократно пресемантизирани през вековете (IV, IX, XV–XIX, XX) под въздействието на целия мистичен спектър на човечеството.

Генеалогичното родство на физическата, биологичната и културната среда чрез потенциала на

методологията на модерната научна концепция „информационна среда“ (триада от: информационни фондове – информационни технологии – интеракции между хората и оборудването) посочва космично заложен уникален код: програма на филогенеза на дълбинната свързаност на пластовете и посоките на развитие.

Всичко това хвърля нова светлина и върху известния в историографията въпрос за произхода на знаменития скален релеф на Мадарския конник, разгледан в съответствие с мозайките и стенната керамика от Плиска и Преслав; ритуалните и битовите предмети и накитите от Плиска, Преслав и Мадара...

Очевидно става въпрос за цяла поредица от култове и вярвания, един от които е нестинарският. Явно е, че планетата ни е общ дом на етноси, култури и религии, които са прояви на живата менталност, на живата духовност. Тези прояви са универсални, надлокални форми на културния живот на този свят, но като единна – реална и символна – система от геокосмически, планетарен характер.

Академични публикации около филма

Ритъмът на времето (Нестинарство: Информационна карта) : Науч.-докум. филм / Специализ. висше училище по библиотекознание и информ. технол.; Продуцент, идея и концепция: проф. Стоян Денчев; Сценарий: Александра Куманова, Милен Куманов; Режисура: Александра Куманова, Андрей Алтьпармаков; Оператор: Стефан Алтьпармаков; Ред.: Никола Казански, Антон Даскалов; Консулт.: проф. Николай Цв. Кочев (София), проф. Мишел Виевиорка (Париж), проф. Франческа Брези (Рим), проф. Елза Вилфрид (Фрайбург), проф. Николай Яръмов (София), о. Мариуш Полцин (София). Илюстрации – София: БУЛФИЛМ, 2008. Илюстрации DVD. Илюстрации

Варианти: 2007: редуц.: на бълг. и англ. ез.; 2008: разшир.: на бълг., рус., англ.

Редуц. публ.: [Куманова, А.] Между небето и земята: Информ. картина на нестинарството като информационна среда на пластовете на културата: Фрагмент от дикторския текст на филма „Ритъмът на времето (Нестинарство: Информационна карта)“; Идея и концепция: С. Денчев, Епиграф: „Вяра е жива предстava на онова, за което се надяваме, и разкриване на онова, що се не вижда. – Евр. (11: 1). // За буквите – Описменехъ, 2007, N 26, ноември, София.

Разшир. публ. на бълг. ез.: Денчев, С. и др. Планетарна информационна среда на културата

1. Момент от беседата между водещия учен на Философския факултет на Техеранския университет проф. Голамхосейн Ибрахими Дейнани и проф. Стоян Денчев, проведен на 21.01.2009 г. в Културното представителство към Посолството на Исламска Република Иран на 21.09.2009 г.

2. Негово Високо Превъзходителство г-н Али Аганори следи с внимание показването на филма „Ритъмът на времето“

3. Снимка от срещата на 21.01.2009 г.

(Върху опита за прочит на нестинарството: Рационална карта) (I. Синтез). // Кирилицата в духовността на европейската информационна цивилизация: V нац. науч. конф. с между. участие / С. Денчев, А. Куманова, Н. Каазански. – София, 1 ноември 2007. – София, 2008, с. 608-619; [Куманова, А.] Ритъмът на времето : Нестиарство. Информационна карта [: Сценарий на едноименния научно-документален филм на СВУБИТ; Идея и концепция: С. Денчев], Посвещава се на усилията да се прониква в явното и неявното знание за всяка информационна среда, чрез което тази среда се трансформира в нейна говореща ни карта-пътеводител, неизключваща нико един от информационните планове на битието и съзнанието, обхващаща ги в единство, достига до планетарна значимост и космичност]. [София, 2007]. // Издател, 2007, № 3/4, с. 4–8. % Публ. и в: <<http://www.svubit.org>>.

Разшир. публ. на англ. ез.: Denchev, S. G. et al. Universality of Humanitarian Knowledge: A Cognitive Context of the Infosphere Nestinarstvo (Ritual fire-dancing): A Planetary Historiographical Map of the Anthropological Transmissions of Time) accompanied by the documentary film The Rhythm of the Time: Keynote Address / S. Denchev, A. Kumanova, D. Christozov, N. Kazanski. // Informing Science and Information Technology Education Joint Conference : Proceedings of InSITE 2008 Conference. Varna, June 22–25, 2008. // <http://2008.informingscience.org/docs/Keynote_InSITE2008.pdf> <http://conf.cpic.ru/upload/eva2007/reports/tezis_1086.doc> ; S. Denchev, A. Kumanova. A Rational Historiographical Map of the Anthropological Transmissions. // Fifth International Conference „Crimea 2008“ „Libraries and Information Resources in the Modern World of Science, Culture, Education, and Business“, Crimea, 7–15 June, 2008 : Proceedings / Conf. is held under the auspices of IFLA. // <<http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2008/eng/cd/44.pdf>> ; Denchev, S., A. Kumanova. Information Environment of the Culture of the Planet : On the Experience of Reading of the Nestinarstvo /Ritual Fire-Dancing/ : A Rational Map. // Tenth Jubilee International Conference „EVA 2007“ „Information Society, Culture, Education“, Moscow, 3-6 December 2007 : Proceedings / M. I. Rudomino All-Russian state library of foreign literature.// <http://conf.cpic.ru/eva2007/eng/reports/content_1064.html> ; Denchev, S., A. Kumanova. Rhizomatic of the Information Environment : Visualization of the Humanitarian Bibliography. // The 9th International Conference „EVA 2006“, – Culture and Information Society Technologies, Moscow, 4-8

December 2006. // <http://conf.cpic.ru/eva2006/eng/reports/content_809.html> ; Denchev, S., A. Kumanova. Rhizomatic of the Information Environment : Visualization of the Humanitarian Bibliography. // The 9th International Conference „EVA 2006“, – Culture and Information Society Technologies, Moscow, 4-8 December 2006. // <http://conf.cpic.ru/eva2006/eng/reports/content_809.html> .

Разшир. публ. на рус. ез.: [Куманова, А.] Ритм времен : Нестиарство. Информационная карта [: Сценарий одноименного научно-документального фильма Гос. унив. библиотековед. и информ. технол.; Идея и концепция: С. Денчев], Посвещается усилиям проникать в явное и неявное знание для любой информационной среды, через которое эта среда трансформируется в ее говорящую нам карту-путеводитель, не исключающую ни одного из информационных планов бытия и сознания, охватывающих их в единстве, достигающем до планетарной значимости и космичности]. [София, 2008]. // 28 июля 2008 г. Российскую национальную библиотеку посетили коллеги из Болгарии <<http://www.nlr.ru>> ; Денчев, С., А. Куманова. Рациональная планетарная историографическая взаимоперекрывающаяся карта в антропологических трансмиссиях времени = A Rational Historiographical Map of the Anthropological Transmissions. // Fifth International Conference „Crimea 2008“ „Libraries and Information Resources in the Modern World of Science, Culture, Education, and Business“, Crimea, 7–15 June, 2008 : Proceedings. // <<http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2008/eng/cd/44.pdf>> ; Денчев, С., А. Куманова. Информационная среда культуры планеты : На опыте прочтения нестинарства/ритуальный танец на жараве/ : Рациональная карта. // X Международная конференция „EVA 2007“, Москва, 2007 / Комиссия Европ. Сообщества, М-во культуры Рос. Федерации, Центр по проблемам информатизации сферы культуры (Центр ПИК), Всерос. гос. библ. иностр. лит. им. М. И. Рудомино. // <http://conf.cpic.ru/upload/eva2007/reports/tezis_1086.doc> ; Денчев, С., А. Куманова. Ризоматика информационной среды : Визуализация гуманитарной библиографии : Эпистемология инфосфери. // IX Международная конференция „EVA 2006“, Москва, 4-8 декабря 2006 / Комиссия Европ. Сообщества, М-во культуры Рос. Федерации, Центр по проблемам информатизации сферы культуры (Центр ПИК), Всерос. гос. библ. иностр. лит. им. М. И. Рудомино. // <http://conf.cpic.ru/eva2006/rus/reports/content_809.html> .

РИТЪМЪТ НА ВРЕМЕТО.

НЕСТИНАРСТВО: ИНФОРМАЦИОННА КАРТА

доц. д-р Йорданка Захариева

Ритъмът на времето (Нестинарство: Информационна карта) : Науч.-докум. филм / Специализ. висше уч-ще по библиотекознание и информ. технол.; Продуцент, идея и концепция: проф. Стоян Денчев; Сценарий: Александра Куманова, Милен Куманов; Режисура: Александра Куманова, Андрей Алтьпармаков; Оператор: Стефан Алтьпармаков; Ред.: Никола Казански, Антон Даскалов; Консулт.: проф. Николай Цв. Кочев (София), проф. Мишел Виевиорка (Париж), проф. Франческа Брези (Рим), проф. Елза Вилфрид (Фрайбург), проф. Николай Яръмов (София), о. Мариуш Полцин (София). – София : БУЛФИЛМ, 2008. – DVD.

В този 30-минутен научнодокументален филм всеки кадър е наситено символен. Той представя съвременно и при това – строго научно виждане към (не)познато за бъгарите явление – нестинарството. Висок професионализъм, единомислие и съзвучно взаимодействие позволяват на творческия екип – проф. Стоян Денчев (идея, концепция и продуциране), проф. Александра Куманова и ст.н.с. Милен Куманов (сценарий), Александра Куманова и Андрей Алтьпармаков (режисьорство), Стефан Алтьпармаков (оператор) – да провиди и представи нещо уникално в (не)материалната ни културно-историческа съкровищница.

Факт е, че дори няма яснота за произхода на названието *нестинари*: на практика това е неусвоено от човешкото знание пространство. Затова семантичната трансмисия интуитивно се насочва към народната етимология: назовават се хора, *търсещи-свързващи се-докосващи се* до брода на истината или пък хора – пазители на прохода към... извънритма на времето.

Съдържателността на филма е висока: все пак става въпрос за информационна карта. Можеш да го гледаш сам, но като че ли е по-добре сред и със хора, защото така по-лесно се долавя интенцията за прегъване на човешкото времеуещане, влиза се по-лесно в не-ритъма на вечността, по-лесно се осмисля онова единение, пронизващо преминаващо през разнообразни човешки материални, ритуални и ментални практики.

За някого езикът на филма ще бъде прекалено претенциозен, но той е напълно вместващ се в съвременните изследователски парадигми и все по-често присъстващ в научния ни регистър. Всъщност „претенциозността“ изпълнява защитна магическа функция и е начин да се избегне профанизирането на явленето нестинарство, начин да се преодолее пандемичното артикулиране като бизнес шоукзотика. Филмът е отлично подадено предизвикателство към етнолози, антрополози, социолози, музиколози... и едновременно с това той е апел за необходимостта от интердисциплинарни виждания, които предоставят повече възможности да се опознае явленето нестинарство.

Какво се запечатва най-силно в съзнанието на зрителя? За мен това е живият истински лик на една жена, изльчващ философски смиренето на богата запълнена духовност тук, на материалната ни земя.

Сред силните страни на филма – а той има само такива – е автентичността. Тя е показана в човешките храмове, селища, землища, природа; в човешките лица, тела и крайници; в човешката младост и старост. Тя достига до автентичността на интерпретациите ѝ, почти никога нямащи нищо общо с **онова**, което може само да се почувства, но не и да се изкаже посредством ограничаващите рамки на езика.

Орфизъм, дервиши, християнство... от Индия до Странджа планина... рамкирането е пълзгащо се, подвижно, смисловият фокус непрекъснато се изменя, като само маркира възможности. Информационната карта изпълнява предназначението си. Но освен това тя надминава очакванията: срещащ се с истинското, за което човек търси обяснения единствено и само във и чрез душата си.

Женското лице отново се появява в съзнанието. То носи отпечатъка на житейските тегоби, които примиряват човека с несгодите и които го отпращат в менталните информационни полета: там той/тя открива ключа на портата, водеща към Гледайте, към космическото съзнание, към единното инфополе. Това женско лице остава в съзнанието като водеща символика на загадката нестинарство, стоящо извън ритъма на времето.

Междunaродна конференция на университетските библиотеки

В живописния комплекс „Извора“ в Арбанаси, недалеч от старата столица, на 16 и 17 ноември 2008 г. се проведе международната научна конференция „Университетските библиотеки – мост към единното европейско образователно пространство“. По думите на доц. д-р Иванка Янкова – председател на Асоциацията на университетските библиотеки (АУБ), проектът за научния форум е спечелен конкурс на Министерството на културата и е включен в националния проект „Къща“. Асоциацията се е превърнала в генератор за научно и културно общуwanе. Гл. ас. д-р Таня Тодорова, дeен организатор на конференцията, представи резултатите от студентския фотоконкурс и конкурса за есе „Моят проект по мобилност. Преживян... или мечтан“, след което наградените Евелин Добрев от Бургаския свободен университет и Анна Борал от Ягелонския университет в Краков демонстрираха авторските си творби.

В първия панел „Мобилност на студенти и преподаватели в Европейския съюз“ бяха включени доклади на ректора на СВУБИТ проф. д.и.к.н. Стоян Денчев, д-р Дон Сперлинг от Masaryk University, проф. д.ф.н Александър Федотов от СУ „Св. Кл. Охридски“, Катерина Толкън от Хумболтовския университет в Берлин, Агнешка Корицинска от Краковския университет и пр. Във втория панел „Университетските библиотеки – среща на науките, културите и многоезичието“ взеха участие докладчици от СВУБИТ, от университетски библиотеки в столицата и страната, както и от НБ „П. Р. Славейков“ – В. Търново. АУБ представя подробна информация за проекта си в своя сайт: http://www.aub_bg.org/.

Издател

Стопански факултет
Катедра „Библиотекознание и масови комуникации“

Университетско издателство
„Св. св. Кирил и Методий“ – В. Търново
(предпечат и печат)

Корица на брой 1
на сп. „Издател“,
излязъл през октомври
1994 г.
Основател
Лъчезар Г. Георгиев

Редактор на броя
доц. д-р Лъчезар Георгиев
Формат 56x84/8 Печатни коли 8,5
ISSN 1310 – 4624

Годишен абонамент или заявка за сп. „Издател“ може да направите на адреса на редакцията:

5000 Велико Търново, ул. „Теодосий Търновски“ № 2,
Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий“
тел.: 062/ 618 295; 63 11 76; E-mail malina_pd@abv.bg

DEAR READER,

You can subscribe to the „Publisher“ magazine for the year 2009 by sending the subscription fee by mail-order to the following address:

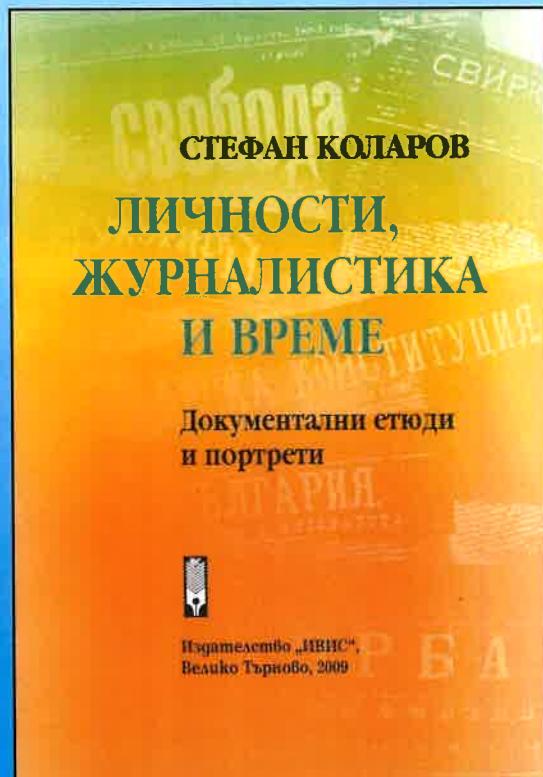
5000 Veliko Turnovo, 2 Theodosi Turnovsky Str.
„Cyril and Methodius“ University
Prof. Dr. Luchezar Georgiev Georgiev
E-mail: Lu4ezargeorgiev@abv.bg

На корицата: Поглед към дейността на московската Типография „Наука“. Повече за нея на с. 7–9.

45 години Великотърновски университет “Св. св. Кирил и Методий”

Нови книги
на преподаватели от катедра
*Библиотекознание
и масови комуникации*

ISSN 1310-4624